

Oifig an
Office of the

Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí
Director of Public Prosecutions

Treoirínte d'ionchúisitheoirí

[4ú hEagrán – Deireadh Fómhair 2016]

An Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí,
Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí,
Bóthar na hOtharlainne,
Baile Átha Cliath 7.

 + 353 1 858 8500

 + 353 1 642 7406

 www.dppireland.ie

An Príomh-Atur nae Ionchúisimh,
Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí,
90 Sráid an Rí Thuaidh,
Margadh na Feirme,
Baile Átha Cliath 7.

 + 353 1 858 8500

 + 353 1 642 7406

 www.dppireland.ie

Clár

Céard iad na nithe nua sa 4ú hEagrán de na Treoirlínte?	4
1: Réamhrá	5
2: An Córas Ionchúisimh in Éirinn	7
3: Cód Eitice	10
4: An Cinneadh i dTaobh Ionchúiseamh a Dhéanamh	13
5: Athstíúradh Ógchiontóirí agus Ionchúiseamh Leanaí	22
6: An Cúiseamh a Roghnaítear	24
7: An tIonchúisitheoir agus an tImscrúdaitheoir	26
8: Ról an Ionchúisitheora sa Chúirt	29
9: Nochtadh	34
10: Pléití Réamhthrialach Maidir le Pléadálacha	41
11: Achomhairc i gCoinne Ionchúisimh agus Athbhreithniú ar Phianbhreitheanna	44
12: Cearta Íospartach	49
13: Triail Achomair	60
14: Fianaise Comhchoirithe	62
15: Coigistiú, Forghéilleadh agus Dícháiliú	64
16: Cumarsáid leis an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí	69

Céard iad na nithe nua sa 4ú hEagrán de na Treoirlínte?

Is é seo an 4ú hEagrán de na 'Treoirlínte d'Ionchúisitheoirí'. Foilsíodh na treoirlínte den chéad uair sa bhliain 2001, agus é mar aidhm leo prionsabail a leagan amach i dtéarmaí ginearálta chun treoir a thabhairt maidir le tionscnamh agus seoladh ionchúiseamh in Éirinn. Is é atá i gceist leo ná treoir ghinearálta a thabhairt d'ionchúisitheoirí le go mbeidh beartas cothrom, réasúnaithe agus comhsheasmhach ann mar bhonn leis an bpróiseas ionchúisimh.

Foráiltear le hAirteagal 30.3 de Bhunreacht na hÉireann, go ndéanfar gach coir indiotáilte a ionchúiseamh in ainm an Phobail. Mar thoradh ar na treoirlínte a chur ar fáil is fearr fós an tuiscint a bheidh ag saoránaigh, a ndéantar ionchúisimh thar a gceann, ar an bpróiseas ionchúisimh.

Ta na treoirlínte ar fáil i bhfoirm leictreonach ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.

Tá an Cód Eitice d'Ionchúisitheoirí, i gCaibidil 3, ar fáil mar dhoiciméad ar leithligh ar an láithreán gréasáin freisin.

Leanfar de na Treoirlínte d'Ionchúisitheoirí a athbhreithniú mar phróiseas leanúnach trína léireofar athruithe reachtaíochta agus athruithe i nósanna imeachta sa chóras ceartais choiriúil.

CÉARD IAD NA NITHE NUA SAN EAGRÁN SEO?

Tá oiriúnú déanta ar an téacs trí thuairiscí inscne-neodracha, chomh maith le caint uilechuimsitheach do dhaoine faoi mhíchumas, a úsáid a mhéid is féidir; ó am go ham, áfach, is gá tagairt dhíreach a dhéanamh do théarmaí atá ann i seanreachtaíocht agus d'fhéadfadh sé nach léiríonn sé sin an úsáid reatha a bhfuil glacadh léi.

I measc na n-athruithe i gcaibidlí ar leithligh, áirítear an méid seo a leanas:

Caibidil 8: Ról an Ionchúisitheora sa Chúirt

Athruithe a éiríonn as bunú na Cúirte Achomhairc sa bhliain 2014, chomh maith le hathruithe ar 'Ról an Ionchúisitheora sa Phróiseas Pianbhreithe' i bhfianaise breithiúnas ón gCúirt Achomhairc Choiriúil agus in oirchill treoracha amach anseo ón gCúirt Achomhairc.

Caibidil 11: Achomhairc i gCoinne Ionchúisimh agus Athbhreithniú ar Phianbhreitheanna

Cumhachtaí an Stiúirthóra a leagan amach i ndáil le hachomharc agus iarratas a dhéanamh faoin Acht um Nós Imeachta Choiriúil 2010.

Caibidil 12: Cearta Íospartach

Teideal nua agus athbhreithniú forleathan i bhfianaise Threoir an Aontais Eorpaigh 2012/29/AE maidir le hÍospartaigh a tháinig i bhfeidhm ar an 16 Samhain 2015.

Caibidil 15: Coigistiú, Forghéilleadh agus Dícháiliú

Teideal nua agus athbhreithniú forleathan chun faisnéis bhreise a chur san áireamh, lena n-áirítear nithe amhail forálacha atá ann in Acht na gCuideachtaí 2014 maidir le dícháiliú stiúirthóirí cuideachta agus daoine eile.

Caibidil 16: Cumarsáid leis an Stiúirthóir Ionchúiseamh Poiblí

Athbhreithniú iomlán chun treoir phraiticiúil a thabhairt maidir le cumarsáid a dhéanamh le hOifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí, agus aird ar leith á thabhairt ar bheartais na hOifige maidir le cúiseanna a thabhairt i leith cinntí gan ionchúiseamh a thionscnamh, agus/nó maidir le hathbhreithniú a dhéanamh ar chinntí den sórt sin, maidir le hiarrataí saorála faisnéise, maidir le cosaint sonraí agus maidir le gearáin.

1: Réamhrá

- 1.1** Tá gá le hionchúiseamh cóir, éifeachtach ionas go bhfeidhmeoidh córas ceartais choiriúil go cuí agus go gcoimeádfar réimeas dlí agus oird ar bun. Tá leas ag na daoine atá bainteach le cóir – an t-íospartach, an cúisí agus na finnétithe - mar aon leis an tsochaí trí chéile, sa chinneadh duine a ionchúiseamh nó gan é a ionchúiseamh, an cion atá i gceist, agus toradh an ionchúisimh.
- 1.2** Tá gach cás uathúil agus ní mór gach cás a bhreithniú ar a thuillteanais féin. Ar an ábhar sin, níl aon fhoirmle shimplí ann atá infheidhmithe chun freagra simplí a thabhairt ar na ceisteanna nach mór d'ionchúisitheoir aghaidh a thabhairt orthu. Ach tá prionsabail ghinearálta ann ar ceart úsáid a bhaint astu mar thaca don chur chuige maidir le hionchúiseamh; dá ainneoin sin, beidh ar an ionchúisitheoir, mar gheall ar fhórais ar leithligh gach cáis, cumas breithiúnais agus roghnaithe a úsáid le linn na prionsabail sin a chur i bhfeidhm.
- 1.3** Is é cuspóir na dTreoirlínte d'ionchúisitheoirí seo ná prionsabail a leagan amach i dtéarmaí ginearálta ar prionsabail iad is ceart a úsáid mar threoir le linn ionchúisimh a thionscnamh agus a sheoladh in Éirinn. Níl sé i gceist go gcealófaí leis aon treoracha níos mionsonraithe atá ann faoi láthair maidir le haon ní áirithe. Is é atá i gceist ná treoir ghinearálta a thabhairt d'ionchúisitheoirí maidir leis na nithe atá le cur san áireamh ag na céimeanna éagsúla d'ionchúiseamh ionas go mbeidh polasaí cóir, réasúnaithe, comhréireach ann mar thaca don phróiseas ionchúisimh.
- 1.4** Níl sé beartaithe leis na Treoirlínte seo aon riail dlí a leagan síos agus ní leagtar aon riail dlí síos leo. An tOireachtas agus na cúirteanna a dhéanann rialacha dlí. Go feadh an méid go bhfuil rialacha dlí ann cheana féin lena rialaítear polasaí ionchúisimh, tá sé beartaithe go léireodh na Treoirlínte na rialacha sin. Níl na Treoirlínte á n-eisiúint de bhun aon dualgais reachtúil ná de bhun aon chumhachta reachtúla.
- 1.5** Nuair a úsáidtear an téarma 'ionchúisitheoir' sna Treoirlínte ciallaíonn sé gach duine nó aon duine díobh seo a leanas, ach sin ag brath ar an gcomhthéacs ina n-úsáidtear an focal: An Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí agus oifigigh an Stiúrthóra, sa Rannán Aturnaetha agus sa Rannán Stiúrtha araon, Oifig an DPP; na hAturnaetha Stáit áitiúla a sholáthraíonn seirbhís aturnaetha i gceantair lasmuigh de Bhaile Átha Cliath; abhcóidí a ghníomhaíonn thar ceann an Stiúrthóra de réir mar is gá ó chás ar cás; agus comhaltaí den Gharda Síochána a dhéanann ionchúiseamh thar ceann an Stiúrthóra. Tagann aturnaetha agus abhcóidí faoi réir chaighdeáin ghairmiúla a ngairmeacha faoi seach agus níl sé i gceist go ndéanfadh na Treoirlínte, ná ní fhéadfadh na Treoirlínte ionad na gcaighdeán sin a ghlacadh nó feidhm na gcaighdeán sin a mhaolú. A mhéid a bhaineann sé le hionchúisitheoirí a ghníomhaíonn thar ceann an Stiúrthóra, cé nach bhfuil siad fostaithe ag an Stiúrthóir, té sé beartaithe leo na caighdeáin agus an t-iompar a bhfuil an Stiúrthóir ag súil leo i gcás daoine a ghníomhaíonn thar a cheann a leagan amach.
- 1.6** Ní hionann feidhmiú na bprionsabal atá leagtha amach sna treoirlínte agus ceangal a chur ar an Stiúrthóir aon ghníomh áirithe a dhéanamh in aon chás áirithe, ná ní fhéadfaí ceangal den sórt sin a chur air dá bharr sin, agus ní chuireann sé srian ar an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí, ar a oifigigh, a ghníomhairí nó a abhcóidí le linn aon rogha a fheidhmiú go cuí a thugtar d'aon duine díobh maidir le breithniú a dhéanamh, ar a thuillteanais féin, ar aon chas áirithe nó ar aon sraith imthosca.

- 1.7** Ní airbheartaíonn na Treoirlínte déileáil leis na ceisteanna go léir a d'fhéadfadh teacht chun cinn sa phróiseas ionchúisimh ná le gach gné de ról an ionchúisitheora i dtaca le cinneadh na gceisteanna sin. Tá sé beartaithe go mbeidh na Treoirlínte ina dhoiciméad oibre agus, ag féachaint d'imthosca áirithe, beidh gá lena choigeartú nó beidh gá le nithe a chur leis. Dá réir sin, coimeádfar faoi athbhreithniú é agus athchóireofar é ó am go ham. Tá sé i gceist go bhfeidhmeodh na treoirlínte ón lá a bhfoilseofar iad. Ní gá go léireofaí iontu polasaithe a bhí a bhfeidhm aon dáta roimhe sin.

2: An Córas Ionchúisimh in Éirinn

- 2.1** Ní thuairiscítear ná ní leagtar amach an córas ionchúisimh in Éirinn go hiomlán in aon doiciméad amháin ar leithligh. Is é is foras leis ná Bunreacht na hÉireann agus an dlí reachtúil, go háirithe an tAcht um Ionchúiseamh i gCionta 1974 lenar bunaíodh oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí. D'fhorbair an córas ionchúisimh in Éirinn as an dlí coiteann agus is é an dlí coiteann, is é sin le rá an dlí atá ceaptha ag breithiúna, is bonn le cuid mhór cleachtas tábhachtach agus rialacha tábhachtacha in Éirinn.
- 2.2** Foráiltear mar a leanas le hAirteagal 30.3 de Bhunreacht na hÉireann:
- “I gcás gach coir agus cion dá dtugtar in aon chúirt a bhunaítear faoi Airteagal 34 den Bhunreacht seo, ach amháin cúirt dlínse achomair, is in ainm an Phobail agus ar agra an Ard-Aighne, nó ar agra dhuine éigin eile a údaráitear ina chomhair sin de réir dlí, a dhéanfar an cúiseamh.”
- 2.3** Le halt 9(2) den Acht Breithiúnais Choiriúla, (Riara), 1924, tugtar cumhacht don Ard-Aighne chun gach ionchúiseamh a sheoladh in aon chúirt dlínse achoimre ach amháin na cinn sin a dhéanann Aire, Roinn Stáit nó duine eile atá údaraithe le dlí a ionchúiseamh.
- 2.4** Leis an Acht um Ionchúiseamh i gCionta, 1974 bunaíodh an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí mar oifigeach údaraithe de réir dlí chun gníomhú d'fhonn ionchúiseamh a dhéanamh in ainm an Phobail de réir mar a fhoráiltear in Airteagal 30.3 den Bhunreacht. Foráiltear mar a leanas le halt 3(1) d'Acht 1974:
- “Faoi réir fhorálacha an Achta seo, comhlíonfaidh an Stiúrthóir na feidhmeanna go léir is féidir leis an Ard-Aighne a chomhlíonadh, díreach roimh thosach feidhme an ailt seo, maidir le hábhair choiriúla agus maidir le hachainíocha toghcháin agus achainíocha reifrinn agus forléireofar dá réir sin tagairtí don Ard-Aighne in aon reacht nó ionstraim reachtúil a bheidh i bhfeidhm díreach roimh an tosach feidhme sin.”
- 2.5** Dá bhrí sin, thug Acht 1974 feidhm ionchúisimh, ar díotáil agus go hachomair don Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí. Gach ionchúiseamh coiriúil a dhéantar ar díotáil, déantar iad in ainm an Phobail de réir rogha an Stiúrthóra ach amháin catagóir theoranta cionta a ionchúisítear de rogha an Ard-Aighne.
- 2.6** Foráiltear le halt 2(5) d'Acht 1974 go mbeidh an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí neamhspleách ag comhlíonadh feidhmeanna an Stiúrthóra dó. Le halt 6(1) d'Acht 1974, neartaítear an neamhspleáchas sin trína fhoráil go bhfuil sé neamhdhleathach do dhaoine – seachas íospartach coire, duine de theaghlach íospartaigh coire, duine cúisithe, duine de theaghlach duine chúisithe nó dlíodóir, dochtúir nó oibrí sóisialta atá ag gníomhú thar ceann cliaint – cumarsáid a dhéanamh leis an Stiúrthóir nó le hoifigigh de chuid an Stiúrthóra chun tionchar a imirt ar dhéanamh cinntí áirithe. Ina measc sin, áirítear cinntí chun imeachtaí coiriúla nó aon chúiseamh áirithe in imeachtaí coiriúla a tharraingt siar, nó gan imeachtaí coiriúla nó aon chúiseamh áirithe in imeachtaí coiriúla a thionscnamh, cinntí chun iarratas a dhéanamh ar athbhreithniú pianbhreithe, cinntí chun iarratas a dhéanamh ar ordú um atriail, nó cinntí chun cead a lorg achomharc a dhéanamh i gcoinne éigiontú. Rinneadh éifeacht agus feidhm alt 6(1) d'Acht 1974 a leathnú le halt 2 den Acht um Cheartas Coiriúil 1993 agus le hailt 21 agus 29 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010. Tá tuilleadh eolais maidir le cumarsáid leis an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí le fáil i gCaibidil 16.

2.7 Feidhmíonn an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí an dlí coiriúil go neamhspleách sna cúirteanna thar ceann Phobal na hÉireann. Chun na críche sin stiúirann sé ionchúisimh phoiblí ar díotáil agus maírsíonn sé sna cúirteanna iad agus tugann treoir ghinearálta agus comhairle don Gharda Síochána maidir le cásanna achoimre agus treoir shonrach sna cásanna sin a n-éilítear í. Cinneann an Stiúrthóir an ndéanfar daoine a ionchúiseamh i gcionta coiriúla agus cad iad na cúisimh ba chóir a thabhairt. Tá sainiú déanta ag an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí ar a mhisean agus is é sin “soláthar a dhéanamh thar ceann Phobal na hÉireann ar sheirbhís ionchúiseamh a bhíonn neamhspleách, cothrom agus éifeachtach”.

2.8 Tá dhá rannán dlí in Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí, an Rannán Stiúrtha agus an Rannán Aturnaetha. Tá Rannán Riaracháin ann freisin a sholáthraíonn na seirbhísí eagraíochta, bonneagair, riaracháin agus eolais a bhíonn de dhíth ar an Oifig. Is éard atá sa Rannán Stiúrtha ná líon beag oifigeach gairmiúil, abhcóidí agus aturnaetha araon arb í a bpríomhfheidhm ná aighneachtaí a dhéanamh chuig an Stiúrthóir agus cinntí a dhéanamh maidir le tionscnamh nó leanúint le hionchúisimh choiriúla agus míontegaisc agus treoracha a thabhairt don Rannán Aturnaetha, d’Aturnaetha Stáit áitiúla agus d’abhcóidí maidir le seoladh imeachtaí dlí coiriúla.

2.9 Maidir le teacht i láthair na Cúirte thar ceann an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí, is foireann dlí lánaimseartha sa Rannán Aturnaetha a dhéanann uirill thar ceann an Stiúrthóra i ngach cúirt i mBaile Átha Cliath nó is Aturnaetha Stáit áitiúla a dhéanann sin i gcúirteanna lasmuigh de Bhaile Átha Cliath. Mar cheannasaí ar an Rannán Aturnaetha tá an Príomh-Aturnae Ionchúisimh a fheidhmíonn mar aturnae don Stiúrthóir. Tá an Rannán comhdhéanta d’aturnaetha agus d’fheidhmeannaigh dlí a n-áirítear ar fhreagrachtaí:

- ullmhú agus seoladh cásanna achoimre thar ceann an Stiúrthóra i ngach cúirt a shuíonn i mBaile Átha Cliath;

- treoracha ón Rannán Stiúrtha a fheidhmiú;
- leabhair fhianaise ar chásanna indíotáilte a ullmhú;
- míontegasc agus treoir a thabhairt d’abhcóidí a bhíonn ainmnithe chun ionchúisimh a sheoladh;
- freastal ar thrialacha agus tuairisc a thabhairt ar a dtoradh don Rannán Stiúrtha;
- seirbhís idirchaidrimh a sholáthar le gníomhaireachtaí agus páirtithe a mbíonn baint acu leis an bpróiseas coiriúil íospartaigh agus teaghligh ina measc;
- toiliú go ndéileálfai le cásanna áirithe go hachomair seachas ar díotáil.

2.10 Tá cásanna coiriúla roinnte i dhá chineál – cionta indíotáilte agus cionta achoimre.

(i) Cionta Indíotáilte:

- is cásanna níos tromchúisí iad;
- is breitheamh agus giúiré a éistean iad sa Chúirt Choiriúil Chuarda nó Phríomh-Chúirt Choiriúil;
- baineann na pianbhreitheanna is tromchúisí leo má chiontaítear an cúisí;
- is féidir déileáil leo uaireanta sa Chúirt Choiriúil Speisialta ag triúr breithiúna a shuíonn gan ghiúiré;
- bíonn siad faoi réir achomhairc chuig an gCúirt Achomhairc.

(ii) Cionta Achoimre:

- cionta nach bhfuil chomh tromchúiseach;
- éistean breitheamh gan ghiúiré iad sa Chúirt Dúiche agus ar a n-achomharc chuig an gCúirt Chuarda;
- ní bheidh siad faoi réir ag uasphianbhreith príosúin is mó ná 12 mhí d’aon chion amháin.

- 2.11** Is abhcóide a bhíonn ag cleachtadh ag an mBarra a bhíonn fostaithe ag an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí ar bhonn cás ar chás a láimhseálann seoladh trialacha ar díotáil. Déanann an t-abhcóide ionchúiseamh de réir threoracha an Stiúrthóra.
- 2.12** An chuid is mó de na hionchúisimh achoimre a thugtar sa Chúirt Dúiche tugtar iad in ainm an Stiúrthóra. I gcleachtas is comhaltá de chuid an Gharda Síochána a dhéanann uirioll ar an gcuid is mó acu gan tagairt shonrach d'Oifig an Stiúrthóra ach amháin i gcásanna a n-éilítear ar an nGarda Síochána treoir a lorg ón Stiúrthóir (féach míreanna 7.4, 7.7, agus 13.3 thíos) nó sa chás go lorgaíonn siad treoir ar aon chúis eile. Faoi alt 8 d'Acht an Gharda Síochána 2005, beidh ar chomhaltá de chuid an Gharda Síochána a dhéanfaidh ionchúiseamh go hachomair sin a dhéanamh in ainm an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí agus ní mór dóibh gach treoir a thugann an Stiúrthóir a chomhlíonadh cibé de chineál ginearálta nó sonrach. Féadfaidh an Stiúrthóir seoladh ionchúisimh a thionscnaíonn Garda a ghlacadh ar láimh tráth ar bith. Eisíonn an Stiúrthóir treoracha ginearálta anois a rialaíonn seoladh ionchúiseamh in ainm an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí agus is féidir iad a fháil ar www.dppireland.ie. Sna treoracha ginearálta sin, leagtar amach na catagóirí cásanna ar ina leith atá an cinneadh i dtaobh ionchúiseamh a thionscnamh, nó leanúint ar aghaidh le hionchúiseamh, le déanamh ag an Stiúrthóir, agus ag an Stiúrthóir amháin, agus na cásanna sin ina bhfuil údarás tamligthe chuig an nGarda Síochána maidir le himeachtaí coiriúla a thionscnamh gan comhairle a ghlacadh le hOifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí.
- 2.13** Níl aon fheidhm imscrúdaithe ag an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí. I gcóras ceartais choiriúil na hÉireann is é feidhm an Gharda Síochána cionta coiriúla a imscrúdú. Chomh maith leis sin tá údarás imscrúdaithe speisialta ann maidir le catagóirí áirithe sonracha coireanna, lena n-áirítear an tÚdarás Iomaíochta maidir le cionta in aghaidh na nAchtanna Iomaíochta; brainse imscrúdaithe na gCoimisinéirí Ioncaim i gcás cionta ioncaim; an tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta maidir le cionta a bhaineann le sábháilteacht agus leasa ag an obair; agus Oifig an Stiúrthóra um Fhorfheidhmiú Corparáideach a dhéileálann le cionta in aghaidh an dlí cuideachtaí. Ní liosta iomlán é sin. Ní féidir leis an Stiúrthóir gearáin faoi iompar coiriúil a chuirtear chuige a imscrúdú ach cuirtear ar aghaidh go dtí Coimisinéir an Gharda Síochána iad nó chuig ceann de na húdaráis imscrúdaithe chun na cinntí agus an gníomh cuí a ghlacadh. Siúd is nach bhfuil aon fheidhm imscrúdaithe ag an Stiúrthóir comhoibríonn sé féin agus a Oifig go rialta leis an nGarda Síochána agus le gníomhaireachtaí imscrúdaithe eile le linn imscrúduithe coiriúla go háirithe ó thaobh comhairle chuí dlí agus ionchúisimh a sholáthar. Tá an caidreamh idir ionchúisitheoirí agus imscrúdaitheoirí pléite níos iomláine i gCaibidil 7.
- 2.14** Tá an chumhacht ag go leor gníomhaireachtaí imscrúdaithe ionchúiseamh achomair a dhéanamh gan tagairt don Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí. Is ag an Stiúrthóir amháin atá an chumhacht ionchúiseamh ar díotáil a dhéanamh (ach amháin cásanna a ndéileálann an tArd-Aighne leo). Nuair a bhíonn cion sách tromchúiseach, nó nuair a d'fhéadfadh cion a bheith sách tromchúiseach, lena thriail ar díotáil cuireann an t-imscrúdaitheoir comhad ar aghaidh chuig Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí. Is é an Stiúrthóir, nó duine dá chuid oifigeach gairmiúil, a dhéanann an cinneadh ionchúiseamh a thionscnamh, nó leanúint le hionchúiseamh cóiriúil, agus cinneann siad sin go neamhspleách orthu sin a bhí freagrach as an imscrúdú cad iad na hionchúisimh, más ann, a thabharfar ar aghaidh. I roinnt cásanna d'fhéadfaí a shocrú gur ionchúiseamh achomair a dhéanfaí. Tá an cheist maidir le hionchúisimh achoimre pléite i gCaibidil 13.

3: Cód Eitice

Caighdeán maidir le freagracht ghairmiúil a leagan amach & príomhdhualgais ionchúisitheoirí

CUSPÓIR AGUS SCÓIP AN CHÓID

- 3.1** Is é príomhaidhm an Chóid Eitice na príonsabail agus na caighdeáin sin a aithnítear a bheith riachtanach d'ionchúiseamh ceart neamhspleách cionta a chur chun cinn agus feabhas a chur orthu. Leagann an Cód Eitice amach na caighdeáin iompair agus cleachtais a mbeifear ag súil leo ó ionchúisitheoirí a bhíonn ag obair don Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí, nó a bhíonn ag obair thar a cheann. Is éard atá i gceist go gcuirfeadh sé leis na cóid ghairmiúla a rialaíonn iompar dlíodóirí agus seirbhísigh poiblí in áit teacht ina n-áit. Sa chás go mbíonn ionchúisitheoirí faoi réir araíonachta Ard-Chomhairle Bharra na hÉireann nó Dhlí-Chumann na hÉireann tá dualgas orthu na caighdeáin a bhíonn leagtha amach ag a gcomhlachtaí gairmiúla faoi seach a chomhlíonadh.
- 3.2** Éilíonn an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí ar a fhoireann féin cloí gach tráth leis an gCód. Nuair a fhostaíonn an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí abhcóide nó atur nae a bhíonn fostaithe aige le gníomhú thar a cheann, nó nuair a údaraíonn sé aon duine le hionchúiseamh a dhéanamh thar a cheann, bíonn sé ag súil go gcloífidh an t-abhcóide, an t-atur nae nó an duine údaráithe sin leis an gCód agus go rachaidh sé i gcomhairle leis faoi aon cheist nó deacracht. Is féidir aon sárú ar an gCód ar ionann é agus sárú ar chaighdeáin infheidhme comhlachta gairmiúil a chur ar aghaidh chuig an gcomhlacht sin lena bhreithniú.
- 3.3** Leagann Cód Caighdeán agus Iompair na Státseirbhíse (arna fhoilsiú ag an gCoimisiún um Chaighdeáin in Oifigí Poiblí ar www.sipo.gov.ie) amach na príomhphríonsabail a rialaíonn iompair foirne sa Státseirbhís nua-aimseartha. Tá sé d'obleagáid ar ionchúisitheoirí, ar comhaltaí den

Státseirbhís iad, gníomhú de réir an Chóid sin faoi réir i gcónaí ag ráthaíocht reachtúil neamhspleáchais an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí agus ag meabhrú stádas oifigigh an Stiúrthóra mar státseirbhísigh de chuid an Stáit agus ní de chuid an Rialtais.

- 3.4** Tá sé i gceist leis an gCód go mbunófar buncaighdeáin iompair eitice. Tá sé ceaptha treoir ghinearálta, seachas treoir chuimsitheach, a thabhairt d'ionchúisitheoirí chun cuidiú leo éifeachtacht, neamhchlaontacht agus cothroime ionchúisitheoirí a chinntiú agus a chur chun cinn in imeachtaí dlí coiriúil. Ba chóir go mbeadh na dualgais bhunúsacha sin mar thionchar ar gach gné d'obair an ionchúisitheora.

NEAMHSPLEÁCHAS

- 3.5** Comhlíonfaidh ionchúisitheoirí a gcuid feidhmeanna de réir alt 2(5) den Acht um Ionchúiseamh i gCionta, 1974 a fhorálann go mbeidh an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí neamhspleách i gcomhlíonadh a chuid feidhmeanna. Feidhmeoidh siad a gcuid feidhmeanna saor ó aon thionchair sheachtracha, ó mhealladh ar bith, ó bhrúnna, ó bhagairtí nó ó chur isteach go díreach nó go hindíreach ó aon chearn nó ar aon chúis.

FREAGRACHT

- 3.6** Maidir le hionchúisitheoirí:
- ag gach tráth seasfaidh siad le riail an dlí, le hiomláine an chórais cheartais choiriúil agus an ceart ar thriail chothrom;
  - tabharfaidh siad urraim ag gach tráth do cheart bunúsach gach duine a bheith comhionann le gach duine eile de réir dlí agus is ceart d'ionchúisitheoirí staonadh ó aon idirdhealú éagórach a dhéanamh;

- c) beidh eolas agus tuiscint acu ar éagsúlacht sa tsochaí agus ar dhifríochtaí a eascróidh as foinsí éagsúla lena n-áirítear, ach ní hiad amháin, cine, dath, inscne, creideamh, bunadh náisiúnach, míchumas, aois, stádas pósta, gnéaschlaonadh agus stádas sóisialach agus eacnamaíoch agus staonfaidh siad ó chlaontacht nó fabhar bunaithe ar dhifríochtaí den sórt sin a léiriú trí bhriathra nó iompar, ach amháin a mbainfidh ó thaobh an dlí le saincheisteanna in imeachtaí agus a d'fhéadfadh a bheith ina n-ábhar d'abhcóideacht dhleathach;
- d) comhlíonfaidh go hiomlán ceanglais iomchuí na Treorach ón Aontas Eorpach maidir le hÍospartaigh 2012/29/AE mar a phléitear i gCaibidil 12;
- e) cuirfidh siad in iúl don Stiúrthóir aon ócáid ina bhféadfadh cion coiriúil a bheith déanta ag oifigeach poiblí nó ina bhféadfadh sé nó sí a bheith ag gníomhú go míchuí le linn imscrúdaithe choiriúil nó ionchúisimh le go gcuirfidh an Stiúrthóir an t-ábhar ar aghaidh go dtí na húdaráis chuí le haon ghníomh riachtanach a ghlacadh;
- f) tabharfaidh siad ar aird an Stiúrthóra aon ócáid a thiocfaidh chun eolais an ionchúisitheora go mbeadh sé nó sí páirteach i mí-iompar tromchúiseach eile agus go mba chuí go nglacfadh nó go dtionscnódh an Stiúrthóir caingean sa chás a bheidh i gceist;
- g) tabharfaidh siad aird chuí ar choireanna éillitheachta, mí-úsáid cumhachta, sárú ar chearta an duine a ionchúiseamh chomh maith le coireanna eile a aithníonn dlí idirnáisiúnta go háirithe cionta a dhéanadh oifigigh poiblí.
- réir an dlí agus de réir rialacha agus eitice a ngairme;
- c) na caighdeáin is airde lánpháirteachais agus cúraim a fheidhmiú ag gach tráth agus cinnteoidh siad go mbeidh a n-iompar gan údar gearáin;
- d) seachnóidh siad mí-iompar agus cosúlacht mí-iompair agus seachnóidh siad suímh a chothódh amhras go bhfuil fabhar i gceist nó go mbaianeann cuma fabhair nó claontacht leo;
- e) ní dhéanfaidh siad dochar trína n-iompar agus a mbealach do lánpháirteachas, cothroime, agus neamhspleáchas iarbhír Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí, nó trí iompar agus bealach dealraitheach den sórt sin, agus go háirithe ní ghlacfaidh siad le haon bhronntanas, duais, iasacht, fabhar, mealladh, óstacht nó sochar eile maidir le haon ní a bheidh déanta nó le déanamh nó a mainníodh a dhéanamh maidir le comhlíonadh a gcuid dualgas nó a d'fhéadfaí a fheiceáil mar ghéilleadh ar a lánpháirteachas, a gcothroime nó a neamhspleáchas. Féadfaidh ionchúisitheoir faoi réir an dlí agus aon riachtanais dlí maidir le nochtadh poiblí glacadh le bronntanas, dámhachtain nó sochar a bheidh cuí don ócáid ina dtugtar é ar an gcoinníoll nach mbeadh, agus nach bhféadfadh go bhfeicfí, an bronntanas, an dámhachtain nó an sochar sin mar ní a d'fhéadfadh tionchar a imirt ar an ionchúisitheoir agus é nó í ag comhlíonadh a chuid nó a cuid dualgas nó a chruthódh cosúlacht claontachta ar shlí eile;
- f) gníomhóidh siad ag gach tráth de réir aon dualgas is infheidhme faoi na hAchtanna um Eitic in Oifigí Poiblí, 1995 agus 2001;
- g) ní ligfidh siad do chaidrimh teaghlach, sóisialta nó eile an ionchúisitheora tionchar mí-chuí a imirt ar iompar an ionchúisitheora mar ionchúisitheoir;
- h) ní bhainfidh siad leas as stádas an phoist ná ní ligfidh amach é chun leasanna príobháideacha ná leasanna aon duine den teaghlach ná aon duine

LÁNPHÁIRTEACHAS

3.7 Maidir le hionchúisitheoirí:

- a) dínit agus onóir a ngairme a chothabháil i ngach tráth;
- b) iad féin a iompar i gcónaí go gairmiúil, de

- eile a chur chun cinn nó ní thabharfaidh ionchúisitheoirí le tuiscint, ná ní ligfidh deis do dhaoine eile a thabhairt le tuiscint, go bhfuil aon duine i gcaoi speisialta go míchuí ó thaobh tionchar a imirt orthu ó thaobh chomhlíonadh a gcuid dualgas;
- i) ní ligfidh siad go feasach le haon duine faoi réir thionchar, threoir nó údarás an ionchúisitheora aon bhronntanas, tabhartas, iasacht nó fabhar maidir le haon ní a bheidh déanta, nó le déanamh nó a mainníodh a dhéanamh, maidir lena chuid nó lena cuid dualgas nó a chuid feidhmeanna nó a cuid fheidhmeanna a iarraidh nó a ghlacadh;
- j) ní úsáidfidh ná ní nochtfaidh siad aon eolas rúnda a gheofar ina gcáil mar ionchúisitheoirí d'aon chríoch nach mbaineann le comhlíonadh a ndualgas nó riachtanais an cheartais;
- k) déanfaidh siad a gcuid feidhmeanna go cneasta, go cóir, go neamhchlaonta go leanúnach agus go hoibiachtúil gan fuacht, fabhar, claonadh nó dearcadh dochrach;
- l) iompróidh siad iad féin ar shlí a choinneoidh muinín an phobail ina neamhchlaonacht ghairmiúil;
- m) ní dhéanfaidh leasanna aonair nó rannacha nó brú ón bpobal nó ó na meáin aon difear dóibh ag féachaint do leas an phobail;
- n) dícháileoidh siad iad féin óna bheith páirteach in aon ionchúiseamh nach mbeidh siad ag feidhmiú go neamhchlaonta ann nó a dhealraíonn sé do bhreathnadóir réasúnach go bhfuil an scéal amhlaidh. Áirítear ar na himeachtaí dlí sin ach ní hiad seo amháin cásanna:
- go mbaineann claonadh agus dearcadh dochrach ag an ionchúisitheoir maidir leis an gcúisí, leis an ngearánach nó leis an bhfinné;
  - gur oibrigh an t-ionchúisitheoir roimhe sin mar dhlíodóir do pháirtí eile nó go raibh sé ina fhinné ábhartha san ionchúiseamh;
  - go mbíonn leas ag an ionchúisitheoir nó duine de theaghlach an ionchúisitheora i dtoradh an ionchúisimh;
  - má bhíonn leas ag duine a bhfuil baint aige leis an ionchúisitheoir de réir bhrí alt 2(2) den Acht um Eitic in Oifigí Poiblí, 1995, i dtoradh an ionchúisimh a bhfuil eolas iarbhír ag an ionchúisitheoir ina leith;
- o) Tabharfaidh siad chun aird an Stiúrthóra aon chúisí a thabharfaidh ar dhuine den phobal nó ar pháirtí a mbeidh leas aige i gcás a mheas go réasúnach coimhlint leasa nó claonadh neamhchlaonachta ó thaobh an ionchúisitheora a thabhairt faoi deara.

INNIÚLACHT

- 3.8** Glacfaidh ionchúisitheoirí céimeanna réasúnacha chun a gcuid eolais, scileanna agus na scileanna pearsanta is gá chun a gcuid dualgas a chomhlíonadh ceart a choinneáil, coinneoidh siad iad féin go maith ar an eolas faoi fhorbairtí dlí cuí, lena n-áirítear noirm chearta daonna, agus bainfidh siad leas chun na críche sin as aon deiseanna oiliúna nó eile a bheidh ar fáil dóibh.

4: AN CINNEADH I DTAOBH IONCHÚISEAMH A DHÉANAMH

4.1 Tá tábhacht mhór ag gabháil leis an gcinneadh i dtaobh an ndéanfar nó nach ndéanfar ionchúiseamh. Is féidir leis an gcinneadh sin iarmhairtí tromchúiseacha a bheith aige maidir leis an duine lena mbaineann sé. Fiú amháin i gcás ina n-éigiontaítear duine cúisithe, d'fhéadfadh sé go n-áireofar ar na torthaí a ghabhann le hionchúiseamh cailleadh clú, cur isteach ar chaidreamh pearsanta, cailleadh fostaíochta agus costas airgeadais chomh maith leis an imní agus an tráma a bheadh ann tar éis cúiseamh i gcion coiriúil. Is é a leanann as cinneadh mícheart chun ionchúiseamh a thionscnamh nó, os a choinne sin, cinneadh mícheart gan ionchúiseamh a thionscnamh, ná an bonn a bhaint de mhuintir an phobail sa chóras ceartais choiriúil. I gcás íospartach agus a gcuid teaghlach, is féidir le cinneadh gan ionchúiseamh a dhéanamh a bheith ina ábhar goilliúnach. Tar éis don íospartach cinneadh a dhéanamh chun coir a thuairisciú ar cinneadh é sin a d'fhéadfadh a bheith an-deacair go minic agus trámatách uaireanta, b'fhéidir go gceapfadh sé nó sí go bhfuiltear ag diúltú dó nó di nó nach bhfuiltear á chreidiúint nó a creidiúint.

4.2 Tá sé riachtanach, dá bhrí sin, breithniú cúramach a dhéanamh ar an gcinneadh i dtaobh ionchúiseamh a dhéanamh. Ach d'ainneoin na n-iarmhairtí tábhachtacha atá ann dá bharr sin do na daoine aonair lena mbaineann, is cinneadh é nach mór don ionchúisitheoir a dhéanamh ar an tslí is oibiachtúla is féidir.

4.3 Mar gheall ar an tábhacht a ghabhann leis an gcinneadh i dtaobh ionchúiseamh a dhéanamh agus ar an ngá le hoibiachtúlacht tá an ceart chun ionchúiseamh a dhéanamh forchoimeáda ag an Stát i ngach cás seachas mionchásanna. Go praiticiúil, orgán de chuid an Stáit a thionscnaíonn beagnach

gach ionchúiseamh coiriúil. In Éirinn, de bhua Airteagal 30.3 de Bhunreacht na hÉireann agus an Achta um Ionchúiseamh i gCionta, 1974 déantar gach coir agus gach cion seachas iad sin a ionchúisítear i gcúirteanna dlínse achoimre a thionscnamh in ainm an Phobail agus ar agra an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí, ach amháin earnáil an-teoranta cionta a ionchúisítear fós ar agra an Ard-Aighne. I gcás cionta indíotála a thionscnaítear ar agra an Stiúrthóra, is é an Stiúrthóir go pearsanta, nó oifigeach de chuid an Stiúrthóra atá údaraithe chun cinneadh den sórt sin a dhéanamh, a dhéanann an cinneadh i dtaobh an ndéanfar nó nach ndéanfar ionchúiseamh. Tá an staid maidir le cionta achoimre leagtha amach i gCaibidil 13.

LEAS AN PHOBAIL

4.4 Mar is amhlaidh i gcórais eile dlí choitinn, cuid bhunúsach den chinneadh i dtaobh ionchúiseamh a dhéanamh is ea an mbeadh sé ar mhaithe le leas an phobail sin a dhéanamh. Faoi réir cás prima facie a nochtadh tríd an bhfianaise atá ar fáil, is ceart ionchúiseamh a thionscnamh nó is ceart leanúint d'ionchúiseamh más ar mhaithe le leas an phobail é, agus ar mhaithe leis sin amháin.

4.5 Tá a lán nithe nach mór a bhreithniú le linn cinneadh a dhéanamh i dtaobh ionchúiseamh a bheith ar mhaithe le leas an phobail. Is minic a bhíonn leas an phobail soiléir ach, i gcásanna áirithe, beidh gnéithe de leas an phobail ar son agus i gcoinne ionchúiseamh a dhéanamh.

4.6 Tá leas an phobail soiléir a mhéid a bhaineann lena chinntiú go n-ionchúisítear coireanna agus go gciontaítear agus go bpionósáítear an ciontóir. Leanann sé as sin gur ar mhaithe le leas an phobail é, i gcoitinne, coir a

ionchúiseamh i gcás dóthain fianaise a bheith ann chun gur ceart sin a dhéanamh, mura rud é go bhfuil cúis éigin ann gan ionchúiseamh a dhéanamh ar cúis é atá bunaithe ar leas an phobail. Go praiticiúil, tugann an t-ionchúisitheoir faoi gach cás trína fhiafraí ar dtús an bhfuil an fhianaise sách láidir chun gur ceart ionchúiseamh a dhéanamh. Más “níl” freagra na ceiste sin ní dhéanfar ionchúiseamh. Más “tá” an freagra, fiafróidh an t-ionchúisitheoir, sula ndéanfar cinneadh i dtaobh ionchúiseamh a dhéanamh, an bhfuil leas an phobail i bhfabhar ionchúisimh nó an bhfuil aon chúis ann gan ionchúiseamh a dhéanamh ar cúis í atá bunaithe ar leas an phobail.

4.7 Agus an cheist á meas arb é leas an phobail ionchúiseamh a thionscnamh nó leanúint le hionchúiseamh, ba chóir d'ionchúisitheoir cúram faoi leith a dhéanamh sa chás go bhfuil faisnéis ar fáil lena dtabharfaí le tuiscint gur íospartach coireachta an té atá faoi amhras. Sampla dá leithéid cás ina mbeadh á thabhairt le tuiscint gur fhulaing an té atá faoi amhras mar gheall ar gháinneáil ar dhaoine. D'fhéadfadh amhras a bheith faoi dhuine den chineál sin mar gheall ar réimse coireanna, mar shampla dlí na hinimirce a shárú nó coireanna a bhaineann le striapachas. Sa chás go bhfuil faisnéis inchreidte lena dtugtar le fios gur íospartach ó choireacht freisin an té a bhfuil amhras faoi, ba cheart don ionchúisitheoir a thabhairt faoi mheas an mbeadh leas an phobail á dhéanamh leis an amhrastach a ionchúiseamh.

4.8 I measc na nithe ba chóir a thabhairt san áireamh agus an cheist maidir le hionchúiseamh a thionscnamh nó le leanúint le hionchúiseamh á meas, tá siad seo a leanas: (i) a throime a bheadh aon choir a líomhnaítear go ndearna an té atá faoi amhras é; (ii) cibé an bhfuil aon eolas ar fáil gur oibríodh comhéigean nó éigeantas ar an té atá faoi amhras; (iii) sa chás go líomhnaítear gur oibríodh éigeantas ar an té atá faoi amhras - cibé an líomhnaítear go raibh foréigean mar chuid de sin nó bagairt foréigin nó úsáid fornirt, meabhlaireachta nó calaíse, nó mí-úsáid údarais nó teacht i dtír ar shoghontacht, agus (iv) cibé ar chomhoibrigh

an té atá faoi amhras leis na húdarais i ndáil le haon choireanna a mheastar a rinneadh in aghaidh an té sin.

NEART NA FIANAISE

4.9 D'fhéadfadh sé go measfaí gurb ionann cinneadh gan ionchúiseamh a dhéanamh mar nach bhfuil an fhianaise sách láidir is gné den bhreithniú a dhéantar maidir le 'leas an phobail'. Is féidir a rá nach ar mhaithe le leas an phobail é úsáid a bhaint as acmhainní poiblí chun cás a ionchúiseamh nach dócha, le réasún, go n-éireoidh leis. Chomh maith leis sin, dá dtarlódh sé go mbeadh ráta ard ionchúiseamh ann a leanann éigíontú astu d'fhéadfadh go ndéanfadh sin dochar do mhuintín an phobail as an gcóras ceartais choiriúil.

4.10 Ní ceart ionchúiseamh a thionscnamh mura bhfuil cás prima facie ann i gcoinne an chúisí. Ciallaíonn sé sin go bhfuil fianaise inghlactha, ábhartha, inchreidte agus , iontaofa ann go ndearna an t-amhrastach cion coiriúil atá aitheanta sa dlí. Ní mór an fhianaise a bheith de chineál a d'fhágfadh go bhféadfadh giúiré, a bhfuil treoir chúí faighte aige faoin dlí iomchuí, tátal a bhaint as gan aon amhras réasúnach go raibh an cúisí ciontach sa chion ina bhfuil sé/sí cúisithe.

4.11 Ag féachaint ar neart na fianaise ní leor go mbeadh cás prima facie díreach ann féin ann. Chomh luath agus a bheidh sé bunaithe go bhfuil cás prima facie ann ní mór ansin breithniú a dhéanamh an n-éireodh le ciontú. Níor chóir go ndéanfadh an t-ionchúisitheoir cúiseamh sa chás nach bhfuil aon chosúlacht réasúnach ann go ndéanfaí ciontú os comhair giúiré réasúnach nó os comhair breithimh i gcásanna a d'éistfí gan giúiré. Níl aon fhoirmle bheacht mhatamaiticiúil ann chun freagra a thabhairt ar an gceist i dtaobh cad is brí le ar dóigh dó le réasún go bhfaighfear ciontú. Níl an cleachtas ann riail a oibriú ar fúithi nach mór a mheas gur dóchúlacht ciontú ná éigíontú. Ach is léir nach ceart ionchúiseamh a thionscnamh mura bhfuil dóchúlacht ar bith ann, le fírinne, go bhfaighfear ciontú. I gcás

an dóchúlacht go bhfaighfear ciontú a bheith íseal, d'fhéadfadh sé tarlú go ndéanfar nithe eile, lena n-áirítear tromchúis an chiona, a chur san áireamh nuair atáthar ag cinneadh an ndéanfar ionchúiseamh.

4.12 Le linn measúnú a dhéanamh ar an dóchúlacht go bhfaighfear ciontú, ní mór don ionchúisitheoir inghlacthacht, leordhóthanacht, ábharthacht agus neart na fianaise a thabharfar le linn na trialach a mheas. Chuige sin, tá gá le cinneadh a dhéanamh nach cinneadh fánach é ach gur cinneadh é i dtaobh an ionann ráiteas, nó grúpa ráiteas, agus cás prima facie. Ní mór don ionchúisitheoir a mheas an dealraitheach go bhfuil finnítithe iontaofa agus inchreidte. D'fhéadfadh sé nach mbeadh líomhaintí i dtaobh éagóra coiriúla iontaofa ar a lán cúiseanna. D'fhéadfadh sé nach bhfuil bonn leo nó go bhfuil siad míchruinn gan a bheith cumtha d'aon turas. D'fhéadfadh sé go n-éiríonn siad as earráid dhaonna nó d'fhéadfadh sé go ndéantar go mailíseach iad. Ní féidir glacadh le ráitis, dá bhrí sin, mar a thugtar iad agus ní féidir gníomhú dá réir gan breithniú a dhéanamh ar a n-inchreidteacht. Le linn measúnú a dhéanamh i dtaobh an dócha go bhfaighfear ciontú ní mór don ionchúisitheoir cuimhneamh go bhfuil an dualgas ar lucht an ionchúisimh an giúiré a shásamh maidir le ciontacht an chúisí gan aon amhras réasúnach. Le linn breithniú a dhéanamh i dtaobh an ndéanfar ionchúiseamh, ní mór cuimhneamh ar an dualgas sin ar dualgas é a fhágann nach mór níos mó ná dóchúlacht a bheith ann.

4.13 Ní leor é go léireodh an fhianaise ar choimheá na dóchúlachta go raibh sé níos dóichí go ndearna an té a bhfuil drochamhras air an cion agus sin amháin ach nach dtéann sí chomh fada agus go mbunódh sí go bhfuil sé ciontach gan aon amhras réasúnach. Ar an údar sin atá sé tábhachtach go mbíonn fianaise neamhspleách ann a thacaíonn le scéal an ghearánaigh. D'fhéadfadh sé gur fianaise ó fhinné eile a bheadh ann nó fianaise dlí-eolaíochta mar méarloirg nó fianaise DNA ó fhíocháin coirp. Déanann sé sin an cás níos láidre ná ceann bunaithe ar fhocal duine amháin in aghaidh duine

eile. Sa chás fiú amháin go gcreideann an t-ionchúisitheoir scéal an íospartaigh b'fhéidir nach mbeadh an fhianaise sách láidir lena chur ina luí ar ghiúiré gan amhras réasúnach. Is breithiúnas bunaithe ar thairbhí an ionchúisitheora é a bheith in ann a mheas an dócha an bhfaighfí ciontú. D'fhéadfadh sé go mbeadh sé deacair an measúnú sin a dhéanamh agus ar ndóigh ní féidir a bheith riamh cinnte go n-éireoidh le hionchúiseamh. Go deimhin níl aon dabht ach go dteipfidh ar chuid acu. Ní chiallaíonn sé sin áfach nár chóir ach cásanna a fheictear gur cinn 'láidre' iad a ionchúiseamh. Ba chóir go dtabharfadh an measúnú ar an dóchúlacht go ndéanfaí ciontú aird ar ról lárnach na gcúirteanna sa chóras ceartais choiriúil ó thaobh ciontach agus neamhchiontach a chinneadh. Ní fachtóir ábhartha réamhcheapadh ó thaobh an ionchúisitheora maidir le tuairimí giúiré faoi ábhar an chiona. Caithfidh an t-ionchúisitheoir glacadh leis go ndéanfaidh an giúiré a dhualgas agus go ngníomhóidh siad go neamhchlaonta.

4.14 Níl sé beartaithe anseo, fiú amháin dá mbeadh sé indéanta, na rudaí go léir a leagan amach nach mór don ionchúisitheoir a bhreithniú le linn measúnú a dhéanamh ar inghlacthacht agus neart na fianaise. Tá gach cás uathúil, agus tá éagsúlacht thairbhí agus iompar an duine chomh mór sin nach féidir liosta iomlán a dhéanamh de na nithe go léir a d'fhéadfadh teacht chun cinn. D'fhéadfadh na ceisteanna seo a leanas a bheith ann:

- a) An bhfuil forais ann chun a chreidiúint go bhféadtar fianaise a eisiáimh, ag féachaint do phrionsabail na hinghlacthachta faoi Bhunreacht na hÉireann, sa dlí coiteann agus faoi reacht? Mar shampla, an ndearnadh fianaise admhála a fháil go cuí? An ndearnadh fianaise a fuarthas de thoradh cuardaigh nó urghabhála a fháil go cuí?
- b) Más rud é go bhfuil an cás ag brath go hiomlán nó go páirteach ar admhálacha ag an duine a bhfuil drochamhras ann ina leith, an bhfuil forais ann chun a chreidiúint go bhféadfadh sé nach bhfuil na hadmhálacha iontaofa nuair a chuirtear

- san áireamh imthosca uile an cháis lena n-áirítear aois, éirim, staid mheabhrach agus tuiscint fhollasach an duine a bhfuil drochamhras ann ina leith? An bhfuil na hadmhálacha ar comhréir leis an méid atá inchruthaithe go hoibiachtúil? An bhfuil aon chúis ann go ndéanfadh an duine a bhfuil drochamhras ann ina leith admháil bhréagach?
- c) An léir go bhfuil finné ag déanamh áibhéile, nó go bhfuil cuimhne lochtach aige nó aici, nó go bhfuil sé nó sí naimhdeach nó cairdiúil i dtaca leis an gcúisí, nó go bhféadfadh sé nó sí a bheith neamhiontaofa ar shlí éigin eile? An raibh deis ag finné breathnú ar an rud a éilíonn sé nó sí go bhfaca sé nó sí? An bhfuil aon ábhair eile ar eolas ag an ionchúisitheoir ar dóigh a laghdódh go mór go nglacfaí le fianaise an fhinné?
- d) An raibh finné comhréireach i dtaca leis an bhfianaise a thug sé nó sí? Mura raibh an féidir na neamhréireachtaí a mhíniú? An réitíonn an fhianaise le hiompar an fhinné?
- e) An bhfuil bunchúis ag finné chun bréag a insint nó gan an fhírinne iomlán a insint?
- f) An bhféadfaí difear a dhéanamh d'iontaofacht fianaise mar gheall ar an mbail atá ar íospartach?
- g) Cén sórt tionchair is dócha a bheidh ag finné? Conas a bheadh an finné in ann déileáil le croscheistiú? An dóigh go lagódh cúlra an fhinné, lena n-áirítear ciontuithe roimhe sin cas an ionchúisitheora?
- h) Má tá coimhlint ann idir finnéithe, an bhfuil an choimhlint sin níos mó ná coimhlint is gnáth a bhíonn ann agus, dá bhrí sin, an lagaítear an cas dá barr?
- i) Más rud é, os a choinne sin, nach bhfuil aon choimhlint ann idir finnéithe, an bhfuil aon rud ann is cúis le drochamhras go bhféadfadh sé go bhfuiltear tar éis scéal bréagach a chumadh?
- j) An bhfuil na finnéithe riachtanacha go léir ar fáil chun fianaise a thabhairt, lena n-áirítear aon fhinné atá thar lear? I gcás finnéithe atá thar lear, is ceart breithniú a dhéanamh i dtaobh an féidir an fhianaise a fháil trí nasc beo teilifíse de bhun alt 13 den Acht um Fhianaise Choiriúil 1992, nó faoi alt 67 den Acht um Cheartas Coiriúil (Cúnamh Frithpháirteach) 2008, nó trí litir iarrata a eisiúint faoin Acht um Cheartas Coiriúil (Cúnamh Frithpháirteach) 2008.
- k) An bhfuil na finnéithe riachtanacha go léir inniúil chun fianaise a thabhairt? Má tá, an bhfuil siad inordaithe? Má tá siad inniúil gan a bheith inordaithe, ar léirigh siad go bhfuil siad toilteanach fianaise a thabhairt sa chúirt?
- l) I gcás inar leanaí na finnéithe, an dócha go mbeidh siad in ann fianaise mhionnaithe nó fianaise atá de réir na gcritéar in alt 27 den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992, a thabhairt? Cén tslí a rachaidh taithí ar thriail i bhfeidhm orthu? I gcás cionta gnéasacha nó cionta a bhfuil foréigean i gceist iontu, an ceart fianaise ó leanaí a thabhairt trí nasc teilifíse de réir alt 13 d'Acht 1992?
- m) I dtaca le finnéithe a bhfuil éalang mheabhrach orthu, an bhfuil siad in ann cuntas intuigthe a thabhairt ar theagmhais atá bainteach leis na himeachtaí ionas gur féidir a gcuid fianaise a thabhairt de bhun alt 27 den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992?
- n) Más rud é gur dócha go mbeidh céannacht ina ghné thábhachtach den chás, cé chomh háititheach agus chomh hiontaofa atá fianaise na ndaoine sin a deir go gcéannaíonn siad an cúisí?
- o) I gcás ina bhféadfadh amhras a bheith ann thairis sin maidir le mír áirithe fianaise, an bhfuil aon fhianaise neamhspleách ann i dtacaíocht leis an mír sin?
- p) Má bhíonn míniú tugtha ag amhrastach an dócha go gcreidfeadh an chúirt é nó í i gcomhthéacs na fianaise ina hiomláine? An dtacaíonn sé le míniú go bhfuiltear neamhchiontach?

q) D'fhéadfadh deacracht a bheith ann sa chás gur cuireadh cóir leighis ar fhinné i bhfoirm hiopnóise nó próiseas teiripe eile a raibh sé i gceist leis cuidiú le finné cuimhneamh ar imeachtaí. Tá na ceisteanna a d'fhéadfadh teacht chun cinn i gcásanna den sórt sin thar scóip na dTreoirlínte seo ach amháin a rá gur chóir fianaise fhinné den sórt sin a mheas go han-chúramach.

- 4.15** Le linn an fhianaise a mheas, is ceart don ionchúisitheoir freisin aird a thabhairt ar aon chosaintí is follasach atá ar fáil don chúisí nó atá léirithe ag an gcúisí.
- 4.16** Is ar an gCúirt sa deireadh thiar a bheidh sé inchreidteacht agus iontaofacht fianaise a mheas. Sa chás go mbeadh imní mhór thromchúiseach faoi iontaofacht fhianaise riachtanach ní bheadh imeachtaí cúirte coiriúla cuí.
- 4.17** Ní amháin nach mór an fhianaise a mheas i dtosach ach ní mór í a athbhreithniú ag gach céim de na himeachtaí. Beifear ag súil go léireoidh an t-imscrúdaitheoir tuairimí faoin bhfianaise nuair a tharchuirfear an cás chuig na húdaráis ionchúisimh. Mar an gcéanna, is ceart don Atur nae a dhéileálann leis an gcás aon tuairimí atá aige nó aici a léiriú. An Stiúrthóir nó duine dá oifigigh a dhéanamh an cinneadh príomha chun cúiseamh a dhéanamh nuair a tharchuirfear an comhad chuig Oifig an Stiúrthóra. Ag an gcéim seo, féadfaidh an Stiúrthóir nó a oifigeach a iarraidh ar na húdaráis imscrúdaithe tuilleadh oibre imscrúdaithe a dhéanamh. D'fhéadfaí, mar shampla, go n-iarrfaí ar imscrúdaitheoir deis a thabhairt do chiontóir líomhnaithe freagra nó tuairim a thabhairt maidir le hábhar na líomhnaití nó go n-iarrfaí cóipeanna de thaifid, ráitis nó ábhar eile ábhartha nach bhfuil san áireamh sa chomhad. D'fhéadfadh sé nach cinneadh críochnaitheach é cinneadh gan cúiseamh a dhéanamh, go háirithe más é amháin is cúis leis an gcinneadh sin ná neamhdhóthanacht na fianaise. D'fhéadfadh sé gur fearr tionscnamh imeachtaí a chur siar mar gheall ar easpa fianaise seachas nach n-éireodh le himeachtaí mar go

dtionscnaítear iad ró-luath. Nuair a chuirtear páipéir chuig abhcóide, bítear ag súil freisin go mbreithneoidh sé nó sí dóthanacht na fianaise, mar gurb inmholta aghaidh a thabhairt ar aon fhadhbanna den sórt seo a luaithe is féidir.

AN BHFUIL AON CHÚIS ANN GAN IONCHÚISEAMH A DHÉANAMH AR CÚIS Í ATÁ BUNAITHE AR LEAS AN PHOBAIL?

- 4.18** Aon uair is deimhin leis an ionchúisitheoir atá ag déileáil leis an gcás go bhfuil dóthain fianaise ann chun gur ceart ionchúiseamh a thionscnamh nó a choimeád ar bun, is é an chéad rud eile atá le breithniú ná, ag féachaint do na fíorais inchruthaithe agus do na himthosca go léir atá i gceist, an gá, de réir leas an phobail, ionchúiseamh a dhéanamh. Níl aon riail ann nach mór gach cion a bhfuil dóthain fianaise ann ina leith a ionchúiseamh.
- 4.19** Ní hionann, ó chás go cás, na nithe a bheidh le cur san áireamh go cuí le linn a chinneadh an gá ionchúiseamh de réir leas an phobail. Mar atá luaite cheana féin, is gné de chuid leas an phobail é féachaint chuige go gciontaítear agus bpionósaítear an ciontóir agus go bpionósaítear coireacht. Dá thromaí an cion, agus dá fheabhas an fhianaise thacaíochta ina leith, is ea is lú an dóchúlacht go sárófar an leas sin le hábhar éigin eile. Is é an chéad rud atá le breithniú, dá bhrí sin, le linn a mheas cén áit a bhfuil leas an phobail ná tromchúis an chiona líomhnaithe agus an bhfuil aon ghnéithe ann a mhéadaíonn leis an tromchúis nó a mhaolaíonn an tromchúis.
- 4.20** De ghnáth, is é is éifeacht leis na gnéithe méadaitheacha seo a leanas, nach liosta iomlán é, ná tromchúis an chiona a mhéadú agus má tá siad ann is mó an dóchúlacht gur gá ionchúiseamh a dhéanamh de réir leas an phobail:
- más dócha go leanfaidh pionós suntasach as ciontú;
  - sa chás go mbeidh pianbhreith shainordaithe nó toradh eile ar chiontú mar dhícháiliú nó forghéilleadh forordaithe ag an Oireachtas;

- c) má bhí an cúisí i bpost údaráis nó iontaofachta agus más ionann an cion agus mí-úsáid an phoist sin;
- d) más rud é go raibh an cúisí ina cheann feadhna nó ina eagraí i dtaca leis an gcion;
- e) i gcás cion réamhbheartaithe a bheith ann;
- f) i gcás ina ndearna grúpa an cion;
- g) i gcás ina ndearnadh an cion de bhun plean mar chuid de choireacht eagraithe;
- h) i gcás gur baineadh úsáid as arm nó gur bagraíodh foréigean nó gur cuireadh íospartach an chiona faoi eagla ar shlí eile nó gur fhulaing sé nó sí ionsaí pearsanta, damáiste nó suaitheadh. Dá leochailí an t-íospartach is ea is mó troime an chiona;
- i) i gcás difríocht mhór a bheith ann idir aoiseanna iarbhír nó mheabhrach an chúisí agus an íospartaigh, agus gur bhain an cúisí buntáiste as sin;
- j) más rud é go bhfuil aon éilliú i gceist;
- k) i gcás ciontuíthe nó rabhaidh a bheith tugtha don chúisí roimhe sin agus baint acu leis an gcion láithreach;
- l) más rud é go líomhnaítear go ndearna an cúisí an cion le linn a bheith faoi bhannaí, ar phromhadh, nó faoi réir pianbhreithe fionraithe nó ordaithe á cheangal ar an gcúisí an tsíocháin a choimeád agus a bheith deaiompraíoch, scaoilte ar cheadúnas ó phríosún nó ó áit choinneála;
- m) i gcás forais a bheith ann chun a chreidiúint gur dóigh go leanfar den chion nó go ndéanfar an cion athuair, mar shampla i gcás ina bhfuil fianaise ar iompar athfhillteach.

4.21 Os a choinne sin, is gnáth go ndéanann na gnéithe maolaitheacha seo a leanas, má tá siad ann, tromchúis an chiona a laghdú agus, ar an ábhar sin, go laghdaítear an dóchúlacht gur gá ionchúiseamh a dhéanamh de réir leas an phobail:

- a) más dócha go bhforchuirfidh an chúirt

pionós an-bheag nó pionós ainmniúil;

- b) i gcás inar féidir a rá gur mionchailteanas nó miondíobháil a bhí ann agus gurbh é ba chúis leis ná teagmhas aonair go háirithe más earráid breithiúnais ba chúis leis;
- c) i gcás inar céadchion an cion, mura bhfuil sé tromchúiseach agus nach dócha go ndéanfar arís é.

4.22 I dteannta nithe a fhearann ar thromchúis ciona, áirítear an méid seo a leanas ar nithe eile a d'fhéadfadh teacht chun cinn le linn breithniú a dhéanamh i dtaobh an gá ionchúiseamh a dhéanamh de réir leas an phobail:

- a) bearta malartacha a bheith ann ar ionchúiseamh mar an Scéim um Rogha Aosach agus Scéim Athstíúrtha Óige an Gharda Síochána;
- b) minicíocht cionta den chineál céanna leis an gcion atá líomhnaithe agus an gá le cosc, i gcoitinne agus i ndáil le himthosca áirithe an chiontóra;
- c) an gá atá le riail an dlí agus muinín an phobail sa chóras ceartais choiriúil a chothabháil;
- d) an mbeadh na hiarmhairtí a ghabhann le hionchúiseamh dian nó leatromach ag féachaint d'imthosca áirithe an chiontóra;
- e) dearcadh íospartach nó theaghlach íospartach an chiona líomhnaithe ar ionchúiseamh;
- f) an éifeacht is dócha a bheadh ag cinneadh chun ionchúiseamh a dhéanamh, nó gan ionchúiseamh a dhéanamh, ar an íospartach nó ar theaghlach íospartaigh;
- g) an mbeadh fad dóchúil agus costas trialach neamhréireach ag féachaint do thromchúis an chiona líomhnaithe agus do neart na fianaise;
- h) an bhfuil an ciontóir toilteanach comhoibriú a dhéanamh i dtaca le ciontóirí eile a imscrúdú nó a ionchúiseamh, nó an bhfuil sé nó sí i

ndiaidh déanamh amhlaidh cheana féin;

- i) i gcás pianbhreith a bheith forchurtha ar an gciontóir cheana féin i ndáil le hábhar eile, an dócha go bhforchuirfí pionós breise;
- j) an bhfuil ciontóir a bhfuil an cion admhaithe aige nó aici i ndiaidh a léiriú go bhfuil fíor-aiféala air nó uirthi agus go bhfuil sé nó sí toilteanach an éagóir a chúiteamh;
- k) sa chás gur de chineál teicniúil agus sin amháin é an cion;
- l) sa chás go gcuirfeadh ionchúiseamh faisnéiseoirí rúnda nó nithe a bhaineann le slándáil náisiúnta i gcontúirt;
- m) sa chás go mbeadh imthosca ann a choisceadh triail chóir tarlú;
- n) sa chás go mbeadh an ciontóir an-sean nó an-óg nó ag fulaingt ó dhrochshláinte throm coirp nó intinne. I gcásanna den sórt sin áfach ní mór fachtóirí eile a léireadh go bhfuil an cion tromchúiseach nó go bhfuil contúirt ann go ndéanfaí an cion arís a chur san áireamh. Ní chóir in aon imthosca go ndéanfaí duine a ionchúiseamh chun rochtain a fháil ar chóireáil shíciatrach. I gcás ciontóirí óga ní mór breithniú ar fhorálacha alt 18 d'Acht na Leanaí, 2001 agus na forálacha maidir leis an gClár Athstíúrtha dá dtagraítear i gCuid 4 den Acht sin. Pléitear é sin níos mine i gCaibidil 5 thíos.

4.23 Braithfidh ábharthacht na nithe sin agus fachtóirí eile agus an tábhacht a ghabhann leo ar imthosca gach cás ar leith. Tá tábhacht faoi leith le cothroime agus comhleanúnachas. Ach ní chiallaíonn cothroime agus comhleanúnas righneas. Ní féidir an critéar ó thaobh fheidhmiú roghnú gan ionchúiseamh a dhéanamh ar mhaithe le leas an phobail a laghdú ina fhoirmle mhatamaiticiúil; go deimhin níor mhaith an ní sin a dhéanamh. Léiríonn fairsinge na bhfachtóirí a chaithfeadh a bhreithniú agus an rogha á dhéanamh an gá atá le prionsabail ghinearálta a fheidhmiú i gcásanna aonair.

4.24 I gcás gnéithe maolaitheacha a bheith ann i gcás áirithe, is ceart don ionchúisitheoir breithniú a dhéanamh i dtaobh an gnéithe iad is ceart a chur san áireamh ag an gcúirt a fhorchuirfidh pianbhreith má chiontaítear duine seachas nithe is ceart a bheith ina gcúis le cinneadh gan ionchúiseamh a dhéanamh. Dá ainneoin sin, i gcás nach bhfuil an cion líomhnaithe chomh tromá sin gur léir gur gá ionchúiseamh a dhéanamh, is ceart don ionchúisitheoir breithniú a dhéanamh i dtaobh an gá ionchúiseamh a dhéanamh de réir leas an phobail.

MOILL

4.25 Ba chóir don ionchúisitheoir in aon chás ina bhfuil moill fhada tarlaithe ó rinneadh an cion breithniú i gcomhthéacs dlíchás na gcúirteanna an bhfuil an oiread moille ann agus nár chóir don chás dul ar aghaidh. Ní hé aidhm na míre seo iarracht a dhéanamh achoimre a dhéanamh ar an méid mór dlíchás atá ann anois maidir leis an ábhar seo ach i measc na nithe a bhféadfadh tábhacht a bheith leo agus ar chóir don ionchúisitheoir smaoineamh orthu tá na nithe seo a leanas;

- a) an é an duine a bhfuil drochamhras faoi ba chúis leis an moill nó ar chuidigh sé léi;
- b) an le gairid a tháinig fóire an chiona nó freagracht an duine a bhfuil drochamhras faoi chun solais;
- c) cibé an imscrúdú fada faoi ndeara aon mhoill nó ar chuidigh sé léi, cibé an raibh achar an imscrúdaithe réasúnach sna himthosca a bhí i gceist;
- d) an bhfuil riosca réadúil agus tromchúiseach ann nach mbeadh triail chothrom ar fáil;
- e) cibé an ndearna an t-íospartach moill ó thaobh an cion a thuairisciú, aois an íospartaigh nuair a tharla an cion agus nuair a tugadh tuairisc air;
- f) cibé an bhfuil dearcadh dochrach sonrach déanta don chiontóir líomhnaithe trí mhoill nó imeacht ama;

- g) cibé an bhfuil an cion admhaithe ag an duine a bhfuil drochamhras faoi.

FACHTÓIRÍ SPEISIALTA A BHFÉADFADH FEIDHM A BHEITH LEO SA CHÁS GO GCAITHFEAR DUINE A BHFUIL DROCHAMHRAS AIR A EISEACHADADH LENA THABHAIRT CHUN TRIALACH

- 4.26** Cuirfidh eiseachadadh daoine a theastóidh chun freagairt d'aon chúiseamh ciona nó chun pianbhreith a forchuireadh orthu a chur isteach costas ar an Stát. I gcás cionta tromchúiseacha beidh sé cuí costais den sórt sin a thabhtú sa chás go mbeidh ionchais réasúnacha ann go ndéanfar ciontú le muinín a chothabháil i riaradh an dlí agus le ciontóirí a chosc ó éalú ón gceartas.
- 4.27** Sa chás go mbeidh sé i gceist céimeanna a ghlacadh chun eiseachadadh a dhéanamh, chomh maith le measúnú ar an gcás ionchúisimh de réir na dtreoirlínte seo a dhéanamh ba chóir aird ar leith a thabhairt ar na fachtóirí seo a leanas:
- a) aon mhoill tar éis teacht ar an gciontóir a bhfuil amhras air;
  - b) cineál agus troime an chiona nó na gcionta a líomhnaítear in aghaidh an duine teifeach.

AG ATHRÚ CINNEADH IONCHÚISEAMH A DHÉANAMH NÓ GAN LEANÚINT LE HIONCHÚISEAMH

- 4.28** Maidir le cinntí gan ionchúisimh a dhéanamh déanfar athbhreithniú ar chinntí den sórt sin i gCaibidil 12.
- 4.29** Sa chás go mbeidh cinneadh déanta imeachtaí coiriúla a thionscnamh beidh an t-ionchúisitheoir fós faoi dhualgas a chinntiú go mbeidh an cinneadh fós ar mhaithe le leas an phobail. Sa chás go dtiocfaidh

athrú ar imthosca nó má fhaigheann an t-ionchúisitheoir eolas nua ní mór féachaint ar chóir leanúint leis an ionchúiseamh.

- 4.30** Ba chóir ceadú an Stiúrthóra, nó oifigigh ghairmiúil a stiúir an t-ionchúiseamh, a fháil i gcás aon tarraingt siar cúiseamh nó ó thaobh cúisimh nua a chur chun cinn. Is fearr cumarsáid den sórt a dhéanamh tríd an Rannán Aturnaetha nó tríd an Aturnae Stáit atá ag plé leis an gcás. Má tharlaíonn sé de bharr easpa ama go gcaitear teagmháil dhíreach a dhéanamh leis an oifigeach gairmiúil ba chóir toradh na gcomhphléite a chur in iúl don Rannán Aturnaetha nó don Aturnae Stáit áitiúil. Ba chóir sin a dhéanamh i scríbhinn agus a chur ar aghaidh chuig an Rannán Stiúrtha.

- 4.31** Ní chiallaíonn neamhspleáchas an Stiúrthóra go gcaithfear iad sin a d'imscrúdaigh an scéal a choinneáil as an bpróiseas déanta cinntí. Agus cinneadh á dhéanamh an ndéanfar nó nach ndéanfar ionchúiseamh, nó go leanfar le ceann, agus má dhéantar cad é an cúiseamh nó na cúisimh a bheidh i gceist, cuirfear san áireamh go cúramach aon tuairimí a chuireann an t-imscrúdaitheoir chun cinn. Má bhíonn an t-ionchúisitheoir ag cuimhneamh na cúisimh a bhíonn déanta cheana féin a athrú, nó cás a stopadh, ba chóir dó nó di smaoineamh ar dhul i gcomhairle leis an imscrúdaitheoir ar dtús, mar go mb'fhéidir go mbeadh eolas cuí nó tuairimí úsáideacha ag an duine sin. Tabharfaidh sé sin deis don imscrúdaitheoir aon eolas eile a dhéanfadh difear don chinneadh a chur ar fáil. Sa deireadh thiar áfach is é an Stiúrthóir nó oifigigh ghairmiúla an Stiúrthóra atá ag féachaint do na nithe atá leagtha amach sna Treoirlínte seo a dhéanfaidh an cinneadh.

- 4.32** Féadfar imeachtaí ar feitheamh ar díotáil a bhac trí nolle prosequi a iontráil. Ní féidir nolle prosequi a iontráil ach amháin le treoir ón Stiúrthóir nó ó oifigigh ghairmiúla an Stiúrthóra. D'fhéadfadh imthosca a bheith ann gur nolle prosequi an bealach is fearr chun stop a chur le himeachtaí a mheasann an t-ionchúisitheoir nár chóir leanúint leo. Cuireann nolle prosequi bac ar an ionchúiseamh ach ní fheidhmíonn i ngach

imthoisc mar chosc ar thuilleadh imeachtaí agus is féidir an cúis a athdhíotáil sa chás nach ionann sin agus mí-úsáid próisis.

4.33 Mura n-éiríonn le giúiré teacht ar fhíoras i gcás faoi leith nó mura dtéann triail chun críche ba chóir breithniú cibé ar chóir an dara triail nó triail ina dhiaidh sin a bheith ann ar mhaithe le leas an phobail. Ba chóir sa bhreithniú sin go n-áireofaí measúnú an dócha go n-éireodh le giúiré in atriail teacht ar fhíoras ar an bhfianaise a bhíonn ar fáil. Sa chás go n-easaontaíonn an dara giúiré ní éileodh leas an phobail de ghnáth an tríú triail ar an duine a bhíonn cúisithe ach ba chóir cinneadh a dhéanamh ar gach cás as a chonlán féin.

4.34 In Niall Byrne and David Byrne v. The Judges of the Dublin Circuit Court and the DPP, dúirt Charleton J. an méid seo a leanas le linn breithiúnas na Cúirte Uachtaraí a thabhairt ar an 17 Feabhra 2015:

- "... while there is no working presumption that a third trial ought to be prohibited, it is also apparent that a point can come where further trials will be regarded as so oppressive as not to be in accordance with the constitutional guarantee of a criminal trial in due course of law in Article 38.1."
- "While a decision by the Director of Public Prosecutions to order a third criminal trial after juries have failed to agree a verdict on two prior occasions is at the extreme pole of prosecutorial discretion, it is not necessarily an abuse of process or an infringement of the right of the accused to a trial in due course of law."

Thug Charleton J. ar aird freisin "the role of the Director of Public Prosecutions in making such decisions should be respected" bunaithe ar "a full view of the background circumstances, what may have gone wrong with the trial or trials beforehand, and the issue as to whether there remains a realistic prospect of conviction" agus gur ar an gcúisí "who seeks to challenge a decision to prosecute again and show that that decision is wrong" atá dulagas an chruthúnais.

4.35 Maidir le hatrialacha, is cás uathúil gach cás agus ní mór gach cás a bhreithniú ar a thuillteamais féin agus de réir na bhfíricí agus na n-imthosca ar leith a bhaineann leis. Fachtóirí cuí ba chóir a bhreithniú agus cinneadh á dhéanamh ar chóir atriail a bheith ann: (i) an raibh, nó nach raibh, an giúiré in ann teacht ar chomhaontú, nó, ar tháinig deireadh leis an triail ar chúiseanna seachas easaontas sa ghiúiré agus, má tháinig deireadh amhlaidh, cén chéim den triail agus cad iad na cúiseanna a bhí i gceist; (ii) cibé acu is fearr, nó is measa, an seans go dtiocfadh giúiré eile ar fhíoras. I gcás Byrne, shainithin Charleton J. nithe áirithe mar nithe a bhí lárnach ó thaobh an mbeadh éagóir ann dá ndéanfaí cúisí a thriail an tríú huair tar éis dhá easaontas i ngiúiréithe roimhe sin maidir leis an bhfianaise chéanna, a bheag nó a mhór:

- tromchúis an chiona:
- an raibh castacht an chás i measc na gcúiseanna nach raibh an giúiré in ann comhaontú;
- an bhfuil an fhianaise, de réir a cosúlachta, de chineál a d'fhágfadh go measfadh ionchúisitheoir réasúnach ina leith gur fianaise láidir í;
- An bhfuil fianaise ann ar bhrú a bheith curtha ar chúisí (trí strus agus imní atá cruthaithe), ar brú é de chineál atá níos mó ná mar is gnáth a bheith bainteach le triail choiriúil;
- ar rannchuidigh an lucht cosanta, ar mhodh éagórach, le heasaontais sa ghiúiré.

5: Athstiúradh Ógchiontóirí agus Ionchúiseamh Leanaí

- 5.1** Níor chóir beag a dhéanamh den dochar fadtéarmach a d'fhéadfaí a dhéanamh do leanbh dá mbeadh teagmháil aige/aici leis an dlí coiriúil go luath sa saol. Ní mór féachaint ar ionchúiseamh leanaí mar bheart géar a mbeadh impleachtaí suntasacha aige ar fhorbairt an linbh a bheadh i gceist amach sa saol. Dá bhrí sin, tá srianta reachtúla forchurtha ag an reachtas maidir le himeachtaí coiriúla a thionscnamh i gcoinne leanaí áirithe.
- 5.2** Le halt 52 d'Acht na Leanaí 2001, foráiltear nach féidir aon leanbh faoi bhun 12 bhliain d'aois a chúiseamh i leith ciona. Ach tá eisceacht ann san alt i gcás leanaí atá 10 mbliana d'aois nó 11 bhliain d'aois agus a ndéantar iad a chúiseamh i leith dúnmharú, dúnorgain, banéigean, banéigean faoi alt 4 den Acht um Cheartas Coiriúil (Banéigean) (Leasú) 1990, nó tromionsaí gnéasach. Foráiltear leis freisin go bhfuil gá le toiliú an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí maidir le leanúint ar aghaidh le himeachtaí i gcoinne linbh faoi bhun 14 bliana d'aois atá cúisithe i leith ciona. I gcás ina mbeidh toiliú den sórt sin eisithe ag an Stiúrthóir de réir alt 52(4) d'Acht na Leanaí 2001, is ceart don ionchúisitheoir an toiliú sin a chur in iúl ó bhéal don chúirt atá ag déileáil leis na himeachtaí sin agus is ceart nóta a bhreacadh síos á rá gur cuireadh an méid sin in iúl don chúirt.
- 5.3** Foráiltear le halt 75 d'Acht na Leanaí 2001 go bhféadfaidh an Chúirt Leanaí déileáil go hachomair le leanbh atá cúisithe in aon chion indíotáilte seachas dúnorgain nó cion nach mór é a thriail sa Phríomh-Chúirt Choiriúil. Is amhlaidh atá an cás mura rud é nach dtoilíonn an leanbh le diúscairt achomair, nó go bhfuil an breitheamh den tuairim nach ionann an cion agus mionchion a oireann
- do thriail achomair nó nach ionann an cion agus mionchion a oireann do thriail achomair i gcás inar mian leis an leanbh pléadáil ciontach. Ní mór don chúirt aird a thabhairt freisin ar aois an linbh agus ar an leibhéal aibíochta agus ar aon nithe eile a mheasann sí a bheith iomchuí. Má tá tuairim curtha in iúl ag an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí i dtaobh an bhfuil, nó nach bhfuil, an t-ábhar oiriúnach lena dhiúscairt go hachomair, ba cheart don ionchúisitheoir an tuairim sin a chur in iúl ó bhéal don chúirt. Ach is faoin gCúirt Leanaí amháin atá sé cinneadh a dhéanamh i dtaobh glacadh le dlínse nó dlínse a dhiúltú.
- 5.4** Cé nach mór gach cás a mheas ar thuilleanas, go minic bíonn cás níos láidre ann chun tabhairt faoi ar bhealach eile seachas ionchúiseamh, trí rabhadh a thabhairt. Ar an taobh eile den scéal, ag brath ar cé chomh tromchúiseach a bhíonn an cion líomhnaithe, má rinneadh dochar d'aon íospartach agus ag brath ar an mbealach a ndearnadh é, ag brath ar charachtar agus ar imthosca ginearálta an linbh atá i gceist, b'fhéidir go gcaithfí ionchúiseamh a dhéanamh. Ba chóir don ionchúisitheoir gach uirill a dhéanann tuismitheoirí nó caomhnóirí an linbh a mheas maidir le hionchúiseamh a d'fhéadfaí a thionscnamh. Ba chóir don ionchúisitheoir infheidhmitheacht na roghanna diúscairtha atá ar fáil in aghaidh gach linbh a bhfuil drochamhras faoi a bhreithniú. D'fhéadfadh go mbeadh sé oiriúnach diúscairtí éagsúla a fheidhmiú maidir le daoine ar leith a bhfuil drochamhras fúthu laistigh den chás céanna.
- 5.5** De réir leas an phobail ní éileofaí go ndéanfaí leanbh a ionchúiseamh arb é an chéad chion aige é nuair nach cion tromchúiseach an cion líomhnaithe. Mar riail ghinearálta, dá óige an leanbh is ea is lú an seans gur ionchúiseamh an rogha ceart le glacadh. Níor chóir

d'ionchúisitheoirí, áfach, staonadh ó leanbh a ionchúiseamh ar bhonn aoise amháin. Tá iomardú agus rabhadh deiridh ceaptha cosc a chur ar chionta a dhéanamh an athuair agus má dhéantar cion eile d'fhéadfadh gur léiriú é sin nach bhfuil na hiarrachtaí atá á ndéanamh chun an t-ógánach a stiúradh amach as an gcóras cúirte éifeachtach.

5.6 Tá an Clár Athstíúrtha d'Ógánaigh atá á fheidhmiú ag an nGarda Síochána curtha ar bhonn reachtúil agus tá tús á chur le Cuid 4 d'Acht na Leanaí, 2001. Tá an prionsabal is buntaca leis an gclár le fáil in alt 18 d'Acht 2001 lena bhforáiltear, maidir le leanaí a bhfuil cionta déanta acu nó a d'iompar iad féin ar mhodh frithshóisialta agus a bhfuil freagracht glactha acu as a n-iompar coiriúil nó frithshóisialta, nach mór breithniú a dhéanamh, faoi réir Chuid 4, maidir lena nglacadh isteach i gclár athstíúrtha mura rud é go n-éilíonn leasanna na sochaí a mhalairt. An Garda Síochána a fheidhmíonn an clár faoi mhaoirseacht Cheannfort Oifig Athstíúrtha Óige an Gharda Síochána. Oifigigh Idirchaidrimh d'Ógánaigh na nGardaí, a bhfuil oiliúint orthu i bprionsabail athchóirithe dlí agus i scileanna idirghábhála, a fheidhmíonn an clár ag leibhéal áitiúil.

5.7 Chun go mbeidh ógánach incháilithe do rabhadh faoin gClár Athstíúrtha ní mór don leanbh a bheith níos sine ná aois na freagrachta coiriúla de réir Alt 52 d'Acht na Leanaí, 2001, a bheith faoi 18 mbliana d'aois agus freagracht a ghlacadh as an iompar coiriúil nó as an iompar frithshóisialta líomhnaithe. Is faoi Stiúrthóir Oifig Athstíúrtha Óige an Gharda Síochána atá an cinneadh athstíúradh a dhéanamh faoi Acht 2001 agus ní faoin Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí atá se.

6: An Cúiseamh a Roghnaítear

- 6.1** Is feidhm tábhachtach í roghnú an chúisimh agus, de ghnáth, tagann sé faoi réim eisiatach an ionchúisitheora.
- 6.2** Ina lán cásanna, nochtfaidh an fhianaise líon cionta a d'fhéadfadh a bheith ann. Is ceart a bheith cúramach chun a chinntiú go léiríonn an cúiseamh nó na cúisimh go leordhóthanach tromchúis an iompair choiriúil a bhfuil fianaise ann ina leith agus go soláthróidh an cúiseamh nó na cúisimh bonn cuí don chúirt le haghaidh pianbhreithe. De ghnáth, is é an cúiseamh, nó is iad na cúisimh, a dhéanfar ná an ceann nó na cinn is tromchúisí a nochtar leis an bhfianaise. Ach níl aon oibleagáid dlí ann chun an cúiseamh is tromchúisí a dhéanamh. Tá feidhm ag an ábhar breithnithe céanna, i gcás cúiseamh a roghnú, atá ag an gcinneadh chun ionchúiseamh a dhéanamh, mar a thuairiscítear i gCaibidil 4, agus d'fhéadfadh sé go mbeidh imthosca ann is leor chun cúiseamh a dhéanamh atá níos lú ná mar a bheadh indéanta de réir na fianaise.
- 6.3** Tá sé tábhachtach nach ndéanfaidh an t-ionchúisitheoir “ró-chúiseamh”. Ní ceart cúisimh atá níos tromaí ná mar is ceart de réir na fianaise a dhéanamh leis an intinn an cosantóir a spreagadh chun pléadáil ciontach i gcúiseamh níos lú. Ní ceart don ionchúisitheoir aon chúisimh a dhéanamh seachas iad sin is ceart a dhéanamh de réir na bhfíoras mar atá ar eolas an tráth sin. Go háirithe, ní mór breithniú an-chúramach a dhéanamh i dtaobh cé acu dúnmharú nó dúnorgain an cúiseamh cuí i gcás dúnbhásaithe.
- 6.4** Más féidir, is ceart don ionchúisitheoir staonadh ó líon rómhór cúiseamh a dhéanamh de thoradh na sraithe céanna fíoras. Is fearr go mbeadh sé d'aidhm ag an ionchúisitheoir cúiseamh aonair a roghnú a léiríonn go leordhóthanach cineál agus méid an iompair choiriúil ach, in aon chás, is ceart an líon cúiseamh a choimeád chomh híseal agus is féidir ag féachaint do na príonsabail dár tagraíodh cheana féin. Ba chóir go roghnódh an t-ionchúisitheoir na cionta atá le hionchúiseamh chun go mbeifí ábalta an cás a chur i láthair ar bhealach soiléir agus simplí. Nuair a nochtann fianaise líon mór cionta den chineál céanna ba chóir úsáid scór ionadaíoch a bhreithniú go cúramach. D'fhéadfadh iliomad cúiseamh an próiseas trialach a dhéanamh casta. Tá sé tábhachtach cothromaíocht a bhaint amach idir a chinntiú nach bhfuil an iomarca sa díotáil agus a chinntiú go léiríonn an díotáil go leordhóthanach iomlán na coiriúlachta atá i gceist sa chás.
- 6.5** Nuair atá cionta a d'eascair ón idirbheart céanna nó ón tsraith idirbheart céanna curtha i leith líon mór daoine nó má chúisítear cúisí as roinnt cionta ba chóir don ionchúisitheoir breithniú go cúramach an é an toradh roghnaithe go mbeadh trialacha ar leith i gceist nó an gcuirfí gach ceann ar triail le chéile. I measc na nithe a bheadh le breithniú bheadh an mian trialacha a choinneáil chomh simplí agus chomh gearr agus is féidir, an gá a bheadh le cuntas soiléir, comhleanúnach, cruinn a thabhairt ar an méid a tharla, agus an mian gach fianaise inghlactha cuí, lena n-áirítear fianaise fíoras den chineál céanna, a chur i láthair.
- 6.6** De ghnáth, níl cúisimh i leith comhcheilge oiriúnach i gcás inarb ionann an t-iompar atá i gceist agus cion substainteach agus go bhfuil dóthain fianaise iontaofa ann mar thaca do chúiseamh i leith an chiona sin. Ach bíonn ócáidí ann nuair is é cúiseamh i leith comhcheilge an t-aon slí amháin, agus nuair is é an beart oiriúnach é, chun gníomhú de bhun na fianaise atá ar fáil. I gcás ina mbeartaítear cúiseamh i leith comhcheilge a dhéanamh, nó leanúint le cúiseamh den sórt sin, i gcoinne líon cúisithe i gcomhpháirt, is ceart go gcuimhneoidh an t-ionchúisitheoir ar an mbaol go bhféadfadh an triail éirí an-chasta nó an-fhada.

- 6.7** Nuair a bheadh an Stiúrthóir nó a chuid oifigeach ag socrú ar chúiseamh oiriúnach ba chóir dóibh tuairimí An Gharda Síochána, an aturnae, agus an abhcóide a bhreithniú má threoraítear sin dóibh. In ionchúisimh achoimre, is oifigeach de chuid an Gharda Síochána a dhéanfaidh an rogha maidir le cúiseamh i bhformhór cásanna agus ba chóir dó/di gníomhú de réir na dtreoirlínte ginearálta seo agus de réir cibé treoracha a eisíonn an Stiúrthóir ó am go ham, de bhun Alt 8 d'Acht an Gharda Síochána 2005. Déantar ceisteanna maidir le ról an Gharda Síochána agus an Stiúrthóra faoi seach a phlé níos mine i gCaibidil 7.
- 6.8** Nuair atá cúisí coinnithe faoi choimeád roimh an gcéad uair sa chúirt dó nó di ba chóir don ionchúisitheoir na cúisimh a bheidh le cur i láthair sa chúirt a bhreithniú chomh maith le cibé ar cheart an duine sin a athchur i gcoimeád. Níor chóir don ionchúisitheoir a éileamh go ndéanfadh an chúirt an cúisí a athchur i gcoimeád nuair a chinntear (i ndiaidh breithniú cuí a dhéanamh ar chineál agus ar mhéid an chiona líomhnaithe agus ar stair choiriúil chuí an chúisí agus tar éis tuairimí an Gharda Síochána a bhreithniú) go bhfuil an baol ann:
- go n-éalódh an cúisí;
  - go gcuirfeadh an cúisí isteach ar fhinnéithe, ar fhianaise nó ar chúrsa na córa go ginearálta;
  - má táthar cúisithe i gcion tromchúiseach, go ndéanfadh an cúisí cion tromchúiseacha eile a bheadh mar bhunús le cur in aghaidh bannaí.
  - Ba chóir don Gharda Síochána a bhreithniú cibé an bhfuil coinníollacha bannaí i gceist a chuirfeadh go dóthanach in aghaidh rioscaí a aithnítear maidir leis na forais thuas.
- 6.9** Ba chóir don ionchúisitheoir cúlghairm bannaí a lorg nuair a tharlaíonn sárú tromchúiseach ar choinníoll a bhain le bronnadh na mbannaí sin.

7: An tIonchúisitheoir agus an tImscrúdaitheoir

- 7.1** Is feidhmeanna ar leithligh agus iontu féin iad imscrúdú agus ionchúiseamh a dhéanamh ar chúisimh laistigh den chóras ceartais choiriúil. Mar riail ghinearálta níl aon fheidhm imscrúdaithe ag an Stiúrthóir agus níl aon chumhacht aige An Garda Síochána ná aon ghníomhaireacht eile a stiúradh agus iad i mbun imscrúduithe. D'fhéadfadh an Stiúrthóir comhairle a thabhairt d'imscrúdaitheoirí maidir le leordhóthanacht na fianaise chun tacú le cúisimh ainmnithe agus le hoiriúnacht na gcúiseamh nó maidir le saincheisteanna dlíthiúla a thiocthadh chun cinn le linn imscrúdaithe. Cé nach bhfuil an Stiúrthóir freagrach as iompar na n-imscrúduithe is féidir leis a thabhairt le tuiscint cén fhianaise a bheadh de dhíth chun ionchúiseamh a chothú.
- 7.2** I gcás go gcreideann an Stiúrthóir go bhféadfadh sé go ndearnadh cion coiriúil, féadfaidh sé an cas a tharchur chuig an nGarda Síochána nó chuig gníomhaireacht imscrúdaithe. Is é An Garda Síochána nó an ghníomhaireacht imscrúdaithe, áfach, a bheidh i mbun an imscrúdaithe. Áirítear ar shamplaí ina bhféadfaí a leithéid d'iaratas a dhéanamh:
- a) nithe a thabharfadh duine nó comhlacht reachtúil go díreach ar aird an Stiúrthóra ag líomhnú gur tharla cion coiriúil;
  - b) nithe a thabharfadh na cúirteanna, Binsí Fiosrúcháin nó comhlachtaí poiblí ar aird an Stiúrthóra a tháinig chun cinn le linn na n-imeachtaí; agus
  - c) nithe a thiocthadh chun cinn nuair a dhéanadh ionchúisitheoir athbhreithniú ar fhianaise a thabharfadh le fios go ndearnadh coireanna seachas na cinn a bhfuiltear ag lorg treorach ina leith.
- 7.3** Mar riail ghinearálta, is ceart don Gharda Síochána nó d'imscrúdaitheoirí eile iarrataí ar chomhairle ón Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí a dhéanamh i scríbhinn. Áirítear sa chomhairle sin comhairle maidir leis na nithe seo a leanas:
- a) na cúisimh choiriúla atá ar fáil;
  - b) an bhfuil dóthain fianaise ann mar thaca do chúiseamh;
  - c) inghlacthacht na fianaise;
  - d) an cúiseamh is oiriúnaí sna himthosca;
  - e) staid láithreach an dlí;
  - f) an ceart déileáil le hábhar go hachomair nó ar díotáil;
  - g) cásanna sonraithe nó athbhreithniú breithiúnach;
  - h) fianaise a nochtadh;
  - i) aon ní achomair nach mbeadh sé i gceist ag an nGarda Síochána leanúint leis.
- 7.4** Ba chóir don Gharda Síochána nuair is féidir é treoracha a lorg sula ndéanfaí gach cas indíotáilte, nó cásanna ina bhfuil baol ann go n-éistfí iad ar díotáil, a chúiseamh. Nuair a chúisítear cúisí sula lorgaítear treoracha, ba chóir alt 7.7 a chomhlíonadh.
- 7.5** Tá an tríú Treoir Ghinearálta arna eisiúint ag an Stiúrthóir le fáil ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie. In alt 2 den Threoir Ghinearálta Uimh 3 foráiltear sna cásanna seo a leanas nár chóir cúiseamh a dhéanamh gan treoracha a fháil roimh ré ó Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí:

- a) Cion a tharlaíonn as marú mídhleathach (lena n-áirítear aon chás dúnmharaithe, dúnorgain, tionóisc bóthair mharfach nó tionóisc mharfach eile). Sa chás go mbíonn an t-íospartach básaithe níor chóir aon chúiseamh de bharr na heachtra céanna a dhéanamh gan treoracha roimh ré. Ar an tslí chéanna sa chás go mbíonn díobháil thromchúiseach tarlaithe d'íospartach agus é nó í i mbaol báis níor chóir aon chúiseamh a dhéanamh gan treoracha roimh ré.
- b) Cion de dhíobháil thromchúiseach contrártha d'alt 4 den Acht um Chionta Neamh-Mharfacha in aghaidh an Duine, 1997.
- (bb) Cion bagairt a dhéanamh duine a mharú nó díobháil thromchúiseach contrártha d'alt 5 den Acht um Chionta Neamh-Mharfacha in aghaidh an Duine, 1997.
- c) Cion faoi altanna 51A, 52 nó 53 den Acht um Thrácht ar Bhóithre, 1961, arna leasú, ar fhulaing úsáideoir bóthair eile díobháil thromchúiseach dá bharr.
- d) Cion de chineál gnéis.
- e) Cion d'ionsaí ar chomhalta den Gharda Síochána, mura mbeidh an cúiseamh faofa ag comhalta den Gharda Síochána ag céim Cigire nó níos airde.
- f) Cásanna lena mbaineann líomhaintí in aghaidh chomhaltaí den Gharda Síochána ach amháin cásanna miona tráchta bóthair. Ba chóir treoracha a lorg ón Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí in aon chás ina n-ardaítear ceist thromchúiseach cibé arbh ionann tiomáint de chuid Garda agus tiomáint chontúirteach nó tiomáint mhíchúramach.
- g) Ciapadh contrártha d'alt 10 den Acht um Chionta Neamh-Mharfacha in aghaidh an Duine, 1997.
- h) Cur i gcontúirt contrártha d'alt 13 den Acht um Chionta Neamh-Mharfacha in aghaidh an Duine, 1997.
- (hh) Sárú ar an tsíocháin contrártha don dlí coiteann.
- i) Príosúnú neamhdhleathach
- j) Cion sceimhlitheoireachta agus aon chion i ndáil le sceimhlitheoireacht lena n-áirítear aon chion faoin Acht um Chiontaí in aghaidh an Stáit, 1939 go 1998.
- k) Aon chás ina bhfuil sé i gceist triail a lorg sa Chúirt Choiriúil Speisialta.
- l) Cion de sheilbh airm tine nó armlóin ach amháin seilbh gan deimhniú.
- m) Cion faoin Explosive Substances Act, 1883.
- n) Aon líomhain d'ionsaí as ócáid spóirt.
- o) Cion faoin Acht um Rúin Oifigiúla, 1963.
- p) Breabaireacht agus éillitheacht
- q) Cion ag oifigeach tofa nó oifigeach poiblí a líomhnaítear a rinneadh i gcáil oifigiúil.
- r) Cinedhíothú, coireanna cogaidh, coireanna in aghaidh an duine, píoráideacht agus fuadach.
- s) Cásanna mar a bhforáiltear le reacht nach féidir nósanna imeachta a thionscnamh nó leanúint leo gan cead an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí.

7.6

I gcás go ndéanann an Garda Síochána gearán a imscrúdú i ndáil le haon cheann de na cionta dá dtagraítear i mír 7.5, má aithníonn an Garda Síochána duine a bhfuil amhras faoi agus go mbíonn fianaise ann chun tacú le hionchúiseamh, ba chóir comhad a sheoladh chuig an Stiúrthóir lena chinneadh cibé ar chóir an duine sin a ionchúiseamh, fiú nuair nach molann an Garda Síochána ionchúiseamh. Nuair nach mbíonn aon fhianaise ann chun tacú le hionchúiseamh áfach, ní gá comhad a sheoladh chuig an Stiúrthóir.

- 7.7** Nuair a dhéantar cúiseamh d'uireasa treoracha ó Oifig an Stiúrthóra agus go bhfuil an cás ag dul ar aghaidh ar díotáil ba chóir treoracha a lorg sula gcuirfí ar aghaidh chun trialach é. Breithneoidh an Stiúrthóir nó duine dá oifigigh ghairmiúla cibé ar chóir don ionchúiseamh dul ar aghaidh nó cibé ar cheart aon cheann de na cúisimh a leasú, a tharraingt siar nó cúisimh eile a chur leis.
- 7.8** Ní mór don Gharda Síochána na hábhair seo a leanas a tharchur chuig Oifig an Stiúrthóra le comhairle a fháil agus, más cuí, le treoracha a fháil de réir treoracha mionsonraithe atá eisithe chuig comhaltaí an fhórsa:
- a) aon chás ina mbeartaítear eiseachadadh an chúisí a lorg;
  - b) an ceart nó nach ceart díolúine a dheonú do chomhchoirí (nó d'aon duine a bhfuil amhras faoi/fúithi);
  - c) cibé ar cheart iarraidh ar Bhreitheamh den Chúirt Chuarda nó den Chúirt Dúiche cás a thabhairt;
  - d) ar cheart cás a shonrú nó ar ceart athbhreithniú breithiúnach a lorg;
  - e) aon chás inar gá ceadú an Stiúrthóra a fháil chun na himeachtaí a thosú nó a choimeád ar bun;
  - f) nithe a bhfuil íogaireacht áirithe nó spéis neamhghnách i measc an phobail ag baint leo.
- 7.9** Tá socruithe i bhfeidhm lena chinntiú gur féidir teagmháil a dhéanamh le comhaltaí foirne d'Oifig an Stiúrthóra ar an teileafón lasmuigh d'uaireanta oifige chun déileáil le cásanna práinne. Níor cheart treoracha do chúiseamh a thabhairt ar an teileafón ach amháin i gcásanna eisceachtúla nuair a bhíonn cúis mhaith ann go bhfuil sé riachtanach duine a chúiseamh sula féidir comhad scríofa a ullmhú.

8: Ról an Ionchúisitheora sa Chúirt

- 8.1** Is é aidhm an ionchúisitheora a chinntiú go sroichtear fíoras cóir ag deireadh phróiseas na trialach, ní hé go ndéanfaidh sé nó sí iarracht chun ciontú a fháil ar ais nó ar éigean. Ní hé an cuspóir atá le hionchúiseamh coiriúil go bhfaighfí ciontú; is é an cuspóir atá leis ná an fhianaise a mheasann an t-ionchúiseamh a bheith ina fianaise inchreidte is ábhartha don ní a líomhnaítear a bheith ina chion a chur os comhair breithimh nó giúiré. Mura ndéanfaidh an t-ionchúiseamh an breitheamh nó an giúiré a shásamh maidir le ciontacht an chúisí gan aon amhras réasúnach is é an fíoras cuí ná fíoras “neamhchiontach”.
- 8.2** Ní hionann dualgas an ionchúisitheora iarracht a dhéanamh fíoras cóir a bhaint amach agus a rá nár chóir dó nó di an cas a ionchúiseamh go bríomhar. Is é dualgas an ionchúisitheora ná an cas a chur i láthair go cóir, ach go hoilte agus go daingean freisin, iarracht a dhéanamh an fhianaise iomlán atá ábhartha agus inghlactha a chur os comhair na cúirte, agus cabhrú leis an gcúirt trí aighneachtaí a thabhairt atá oiriúnach do na fíorais. Beidh an t-ionchúisitheoir i dteideal tuairim an ionchúisimh ar shaincheist ar leith a chur i láthair go daingean agus go bríomhar agus an cas a chuirtear chun cinn thar ceann an chúisí a thástáil, agus nuair is cuí a ionsaí.
- 8.3** Ní ceart d'ionchúisitheoir argóint a dhéanamh ar son fíorais nach léiriú cruinn cóir é ar an bhfianaise ná ní ceart dó nó di aon tuairim dlí a chur chun cinn go feasach más tuairim í nach léiriú cruinn é ar an dlí. Má tá údarás ann atá chontrártha do na tuairimí dlí atá á leagan os comhair na cúirte ag an ionchúisitheoir, agus eolas ag an ionchúisitheoir air, ní mór an t-údarás sin a chur in iúl don Chúirt.
- 8.4** Is ceart d'ionchúisitheoir, mar chuid de chás an ionchúisimh, gach fianaise inchreidte, ábhartha agus inghlactha a chur os comhair na cúirte mura rud é:
- go dtoilíonn an chosaint gan an fhianaise a thabhairt ar aird;
  - gur suíodh ní áirithe trí fhianaise eile a chur os comhair na cúirte agus nach ndéantar dochar don chúisí ó tharla nach bhfuil finné áirithe á ghlaoch;
  - nach bhfuil finné ar fáil.
- 8.5** Níor chóir ráiteas finné, nach bhfuil sé i gceist ag an ionchúiseamh a ghlaoch le fianaise a thabhairt, a áireamh i leabhar na fianaise. Mar shampla, níl an t-ionchúisitheoir faoi oibleagáid fianaise a chur os comhair na cúirte má mheasann sé nó sí nach bhfuil an fhianaise ábhartha: *DPP v. District Justice McMenamin and James McGinley* (Neamhthuairiscithe, An Ard-Chúirt, Barron J., 23 Márta 1996).
- 8.6** I gcás ina gcinneann an t-ionchúisitheoir gan finné a ghlaoch a bhfuil a ráiteas sa Leabhar Fianaise is ceart an méid sin a chur in iúl don chosaint a luaithe is indéanta le réasún agus, más féidir agus má iarrann an chosaint amhlaidh, is ceart socruithe a dhéanamh chun a chur faoi deara go mbeidh an finné sa chúirt le gur féidir leis an gcosaint é nó í a úsáid mar chuid dá cas. I gcás an *DPP v. Special Criminal Court* [1999] 1 IR 60, dúirt an Chúirt Uachtarach an méid seo a leanas:
- “It is agreed on all sides that where the prosecution has a statement of a person who may be in a position to give material evidence, whom they do not want to call as a witness, they are under a duty to make that person available as

a witness for the defence and in general, to make available any statements that he may have given. Tuigimid gurb é sin go deimhin an cleachtas atá i bhfeidhm ag Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí le tamall an-fhada”.

In *Paul O'Regan v. The DPP and District Judge MacGruairc* [2000] 1 ILRM 68 at 73, d'aithin an Chúirt Uachtarach gurb é atá sa chleachtas ginearálta a bhfuil glacadh maith leis sa tír seo ná go ndéanfaidh lucht an ionchúisimh na finnéithe go léir a bhfuil a n-ainmneacha ann sa leabhar fianaise a ghlaoch nó a thairiscint lena chroscheistiú. In *DPP v. Mark Lacy* [2005] 2 IR 241, thug an Chúirt Achomhairc Choiriúil admháil maidir leis an gcleachtas ginearálta sin agus, ina theannta sin, dúirt sí an méid seo a leanas ag 245 agus 248:

- a) “The court is satisfied that a discretion whether or not to call a witness does remain after a book of evidence is compiled. Firstly, the Director of Public Prosecutions retains his discretion as to the prosecution of the offence, including the calling of the witnesses. Secondly, prosecuting counsel retain a discretion as to how a prosecution will proceed, including as to the calling of witnesses. This discretion must be exercised fairly and in the interests of justice.”
- b) “However, if a witness included in the book of evidence is not called or tendered, then there should be good reasons why such a course is adopted.”
- c) “The trial judge has a discretion to intervene in the exercise of this discretion by the prosecuting counsel as to the calling of witnesses where the requirements of a fair and just trial require such an intervention.”

8.7 Le linn an rogha a fheidhmiú maidir le finné a bhfuil a ráiteas ann sa leabhar fianaise a ghlaoch, is ceart don ionchúisitheoir aird a thabhairt ar na prionsabail a leag Parker LCJ amach in *R v. Oliva* [1965] 3 All ER ag 122 ar ghlac an Chúirt Achomhairc Choiriúil

leo, agus a chuir an chúirt sin i bhfeidhm, in *DPP v. Mark Lacy* [2005] 2 IR 241 ag 246, “with the added consideration of the constitutional concept of due process” being “the constitutional guarantee of justice and fair procedures” found “at the root of every criminal trial in this jurisdiction”:

“Accordingly, as it seems to this court, the principles are plain”. Caithfidh an t-ionchúiseamh, ar ndóigh, na finnéithe a bhfuil a n-ainmneacha ar chúl na díotála a bheith sa chúirt aige, ach tá rogha leathan ag an ionchúiseamh ar chóir dóibh iad a ghairm, iad a ghairm agus a scrúdú nó iad a ghairm agus a thairiscint le haghaidh croscheistithe. Ní chuireann an t-ionchúiseamh, ar ndóigh, gach finné chun cinn mar fhinné fírinne, ach i gcás gur féidir fianaise an fhinné a chreidiúint, is é a ndualgas, atá aitheanta go maith, gur chóir é a ghairm, fiú agus go mbíonn an fhianaise atá sé le tabhairt ar neamhréir leis an gcás a fhéachtar lena chruthú. Caithfear a rogha a fheidhmiú ar shlí a bhíonn measta chun cur le leas an cheartais, agus ag an am céanna a bheith cothrom don chosaint. Más dealraitheach go mbíonn an t-ionchúiseamh ag feidhmiú an rogha sin go míchuí, is féidir le breitheamh na trialach dá rogha féin cur isteach ar na himeachtaí agus iarraidh ar an ionchúiseamh finné áirithe a ghairm agus, má dhiúltaíonn siad, tá an cead deiridh ann inar féidir leis an mbreitheamh féin an finné a ghairm.”

I gcás *Lacy*, dúirt an Chúirt Achomhairc Choiriúil go raibh ainmneacha na bhfinnéithe a chur ar dhroim díotála ar aon dul lena n-ainmneacha a thairiscint sa leabhar fianaise sa dlínse seo.

8.8 Ní mór croscheistiú cúisí i dtaobh creidiúnaí nó bunchúise a sheoladh go cóir. Maidir le hábhar a chuirtear os comhair cúisí, ní mór a mheas ar fhorais réasúnacha go bhfuil sé cruinn agus gur ceart é a úsáid in imthosca na trialach.

8.9 Ba chóir cúram a ghlacadh nuair a bhíonn cás á chur i láthair do ghiúiré go seachnófaí ráitis a bhféadfadh scaoileadh an ghiúiré ina dhiaidh sin a bheith mar thoradh air sa

chás nach bhfuil gá leis na ráitis sin chun an cás a chur i láthair ar shlí chomhleanúnach agus intuigthe. Ba chóir cúram ar leith a dhéanamh i gcás go gcomhairlíonn an chosaint go ndéanfaí agóid in aghaidh ghlacadh le fianaise.

- 8.10** D'fhéadfadh a chinntiú go mbíonn an ceart ar chomhionannas arm ag an ionchúiseamh go mbeadh ar an ionchúiseamh atráth ar an ábhar a lorg mar gheall ar gan fógra dóthanach a bheith tugtha don ionchúiseamh, nó chun deis a thabhairt ní ar leithligh a ardaítear den chéad uair a bhreithniú.
- 8.11** Is chun leasa an cheartais é go dtabharfaí nithe chun trialach go mear. Chomh fada agus is féidir ba chóir atráthanna tar éis dáta éisteachta a bheith tugtha don triail a sheachaint trí aird phras a thabhairt ar an bhfoirm díotála, fáil a bheith ar fhinnéithe agus aon ní eile a d'fhéadfadh a bheith ina chúis moille.
- 8.12** D'fhéadfadh sé go mbeadh an pobal, íospartaigh agus finnéithe ag súil go gcomhlíonfaidh an t-ionchúisitheoir a chuid nó a cuid feidhmeanna ar shlí nach bhfuil indéanta. Ní bhíonn "cliant" ag ionchúisitheoir sa ghnáthchiall den fhocal agus gníomhaíonn sé nó sí chun leasa an phobail. Ní ionadaí dlíthiúil d'íospartaigh coire é nó í agus ní ghníomhaíonn sé nó sí mar a gcomhairleoir dlíthiúil. Faoin mBunreacht agus faoin Acht um Ionchúiseamh i gCionta, 1974, údaraítear don Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí ionchúisimh a thionscnamh agus leanúint d'ionchúisimh in ainm Mhuintir na hÉireann. Is é atá i gcoir ná cion i gcoinne an Phobail, i gcoinne na sochaí ina hiomláine, ar cuid di an t-íospartach atá i gceist. Sa phróiseas coiriúil is é an Pobal a thagann chun na cúirte chun ceartas a lorg. Is ionann triail choiriúil agus coimhlint idir an Pobal agus an cúisí, ní idir an t-íospartach agus an cúisí. Ní chiallaíonn sé sin, áfach, go bhfuil an t-íospartach le fágáil gan rochtain ar cibé cúnaimh agus comhairle a fhéadfaidh na dlíodóirí ionchúisimh atá ag feidhmiú thar ceann an Phobail a thabhairt

dó nó di go cuí. Tá oibleagáidí aturnaetha agus abhcóidí ionchúisimh i leith íospartach leagtha amach níos mine i gCaibidil 12.

RÓL AN IONCHÚISITHEORA SA PHRÓISEAS PIANBHREITHE

- 8.13** Nuair a láithríonn an t-ionchúisitheoir ag éisteacht maidir le pianbhreith a ghearradh bíonn na dualgais seo a leanas air nó uirthi:
- a chinntiú go bhfuil an fhianaise go léir a bhaineann le pianbhreith a ghearradh os comhair na cúirte, cibé acu atá nó nach bhfuil an fhianaise sin fabhrach do chúisí;
  - a chinntiú go bhfaigheann an t-íospartach an deis chun an ceart éisteachta faoi Airteagal 10 den Treoir maidir le hÍospartaigh a fheidhmiú agus, go háirithe, a chinntiú go bhfuil an fhianaise iomchuí agus na haighneachtaí cuí go léir a bhaineann le tionchar an chion ar an íospartach ag an gcúirt;
  - ina theannta sin, a chinntiú go bhfuil an fhianaise iomchuí go léir maidir le himthosca, cúlra agus stair an chúisí, agus ciontuithe atá ag an gcúisí roimhe sin, más ann, os comhair na cúirte mar aon le haon fhianaise atá ar fáil a bhfuil baint aici leis na himthosca ina ndearnadh an cion ar fianaise í ar dóigh di a bheith ina cabhair don chúirt le linn an phianbhreith chuí a chinneadh;
  - a chinntiú go bhfuil eolas ag an gcúirt ar an réimse roghanna atá ar fáil aici maidir le pianbhreith a ghearradh faoin dlí;
  - aird na cúirte a tharraingt ar aon údarás nó reachtaíocht iomchuí a d'fhéadfadh a bheith ina chabhair le linn an phianbhreith chuí a chinneadh;
  - cabhrú leis an gcúirt chun nach ndéanfar earráid in achomhairc, agus aird na cúirte a tharraingt ar aon earráid fíorais nó dlí a dhéanfaidh an chúirt le linn pianbhreith a ghearradh.

- 8.14** Rinneadh an dualgas a bhíonn ar an ionchúisitheoir i ndáil le pianbhreith a bhreithniú i m breithiúnais de chuid na Cúirte Achomhairc Choiriúil in *DPP v. Z* [2014] 2 ILRM 132, *DPP v. Kieran Ryan* [2014] 2 ILRM 98 agus 435, agus *DPP v. Adam Fitzgibbon* [2014] 2 ILRM 116 agus 424. I bhfianaise na mbreithiúnas sin, mura mbeidh treoir tugtha ag an gCúirt Achomhairc Choiriúil nó ag an gCúirt Achomhairc maidir leis an raon pianbhreitheanna, nó maidir leis an mbanda pianbhreitheanna, atá ann mar gheall ar chionta áirithe nó mar gheall ar aicmí áirithe cionta, ní cuí don ionchúisitheoir bandaí ná raoin pianbhreitheanna a chur faoi bhráid na cúirte a bhfuil an phianbhreith á gearradh aici.
- 8.15** Chomh maith lena chinntiú go bhfuil an chúirt ar an eolas faoi na roghanna go léir a bhaineann le pianbhreith a ghearradh agus atá ar fáil di faoin dlí, is é dualgas an ionchúisitheora aird na cúirte a tharraingt ar aon saincheisteanna a d'fhéadfadh teacht chun cinn i dtaca le nithe gaolmhara amhail coigistiú, forghéilleadh, díothú, diúscairt, cúlghairm, dícháiliú, cúiteamh nó aiseag. Déantar é seo a phlé a thuilleadh i gCaibidil 15.
- 8.16** I gcás difríocht shuntasach a bheith ann idir an bonn fíorasach ar dá réir a phléadálann cúisí ciontach agus an cás a chuireann an t-ionchúiseamh chun cinn, tá ról áititheach ann don ionchúisitheoir i dtaca le hiarracht a dhéanamh na fíorais ar ceart don chúirt a pianbhreith a bhunú orthu a shuíomh. I gcás ina bpléadálann an cúisí ciontach, tá sé de dhualgas ar an ionchúisitheoir a chinntiú go dtacaíonn na fíorais a leagtar os comhair na cúirte le gach uile chomhchuid de na cúisimh a bheidh déanta agus atá riachtanach chun bonn atá sách fíorasach a chur ar fáil le gur féidir pianbhreith a ghearradh. I gcás go socraíonn an t-ionchúiseamh gan brath ar thromfhachtóir níor chóir aon ábhar neamhréireach a chur os comhair an bhreithimh a bhíonn ag gearradh pianbhreithe.
- 8.17** Nuair a chuireann an chosaint nithe chun cinn mar mhaolú ar nithe iad a bhfuil an t-ionchúiseamh in ann a chruthú ina leith go bhfuil siad mícheart agus ar nithe iad, dá nglacfaí leo, a d'fhéadfadh a thabhairt ar an gcúirt leanúint ar aghaidh ar bhonn mícheart, is ceart don ionchúisitheoir, ar dtús, a chur in iúl don chosaint nach nglactar le maolú. Más rud é go leanfaidh an chosaint ar aghaidh leis an argóint i leith maolaithe, tá sé de dhualgas ar an ionchúisitheoir a iarraidh ar an gcúirt a thabhairt ar an gcosaint an t-ábhar atá faoi dhíospóid a chruthú agus, más gá, fianaise ionchúisimh a éisteacht mar fhrisnéis. Ba chóir comhoibriú daoine ciontaithe le gníomhaireachtaí um fheidhmiú an dlí a aithint go cuí nó, de réir mar a bheidh, a dhíospóid ag an tráth a mbíonn pianbhreith le gearradh.
- 8.18** Níl aon oibleagáid ar abhcóidí ionchúisimh déileáil le gach saincheist a chuireann an lucht cosanta ar aghaidh mar mhaolú. I gcás go gcuireann an chosaint nithe chun cinn mar mhaolú agus nach mbíonn fógra tugtha roimh ré don chosaint ina leith nó nach mbíonn an chosaint i riocht firinne na nithe sin a mheas, ba chóir don ionchúiseamh a iarraidh ar an gcúirt a áiteamh go ndéanfaí na nithe atá i gceist a chruthú go cuí má bhíonn an chúirt lena gcur san áireamh mar mhaolú. Más rud é go ndéantar ábhar lena ngabhann tábhacht áirithe a mholadh mar mhaolú ar ábhar é a measann an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí ina leith nach ní maolaitheach ar chor ar bith é go cuí i gcomhréir le cásdlí na gcúirteanna, tá oibleagáid ar an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí déileáil le hábhair den sórt sin tráth gearrtha na pianbhreithe. Más rud é, maidir leis an maolú a chuireann an lucht cosanta ar aghaidh, nach féidir a rá. I bhfianaise chásdlí na gcúirteanna, gur maolú é nó go mbaineann an leibhéal maolaithe leis atáthar ag cur ina leith, ansin is ceart don abhcóide ionchúisimh argóint sa chéill sin a léiriú don bhreithimh a bhfuil pianbhreith á gearradh aige/aici - de réir *Clarke J. in DPP v. Adam Fitzgibbon* [2014] IECCA 25, mír 6.5 et seq.

- 8.19** Ní ceart don ionchúisitheoir iarracht a dhéanamh a áitiú ar an gcúirt pianbhreith mhíchuí a ghearradh ná ní ceart pianbhreith de mhéid áirithe a mholadh. Mar sin féin, féadfaidh an t-ionchúisitheoir, ar iarratas na cúirte, aird na cúirte a tharraingt ar aon fhasach iomchuí.

9: Nochtadh

GINEARÁLTA

- 9.1** Cuireann na cearta bunreachtúla ar thriail mar is cuí de réir dlí agus imeachtaí cothroma atá le fáil in Airteagail 38.1 agus 40.3 de Bhunreacht na hÉireann dualgas ar an ionchúiseamh gach fianaise iomchuí atá ina sheilbh aige a nochtadh don chosaint. Luaigh McCarthy J. an dualgas sin in *DPP v. Tuite* [1983] 2 Frewen 175 mar seo a leanas:

“The Constitutional right to fair procedures demands that the prosecution be conducted fairly; it is the duty of the prosecution, whether adducing such evidence or not, where possible, to make available all relevant evidence, parol or otherwise, in its possession, so that if the prosecution does not adduce such evidence, the defence may, if it wishes, do so.”

- 9.2** In *DPP v. Special Criminal Court* [1999] 1 IR 60, Carney J. (at l.76, i sliocht a cheadaigh an Chúirt Uachtarach ina dhiaidh sin ag l.81) ábhar iomchuí mar fianaise “might help the defence case, help to disparage the prosecution case or give a lead to other evidence”. In *Michael McKevitt v. DPP* (Gan tuairisciú, An Chúirt Uachtarach, 18 Márta 2003 dúirt Keane C. J.:

“the prosecution are under a duty to disclose to the defence any material which may be relevant to the case which could either help the defence or damage the prosecution and that if there is such material which is in their possession they are under a constitutional duty to make that available to the defence.”

- 9.3** Tá oibleagáid dá bhrí sin ar an ionchúiseamh gach fianaise iomchuí atá ina sheilbh a nochtadh don chosaint. Tá ceart ag duine a chúisítear i gcion coiriúil sonraí a fháil, ar dtús, faoi fhianaise an ionchúisimh atá le húsáid ag an triail agus, ina dhiaidh sin,

fianaise a fháil atá ag an ionchúiseamh agus nach mbeartaíonn an t-ionchúiseamh a úsáid más rud é go bhféadfadh an fhianaise sin a bheith ábhartha nó ina chabhair don chosaint. Déantar méid an dualgais maidir le nochtadh a chinneadh de réir choincheapa an cheartais bhunreachtúil, an cheartais nádúrtha, nósanna imeachta córa agus próisis chúil agus, chomh maith leis sin, de réir prionsabal reachtúil. Níl na teorainneacha leis an dualgas seo tarraingthe go beacht agus braitheann siad ar imthosca gach cáis. Chomh maith leis sin, is dualgas leanúnach é an dualgas nochta agus braitheann sé ar nithe a bhíonn faoi chaibidil ag aon tráth ar leith.

- 9.4** Ráthaíonn Airteagal 6 den Choinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine an ceart ar éisteacht chothrom do dhuine a mbíonn cion coiriúil curtha ina leith agus:

“go gcuirtear in iúl dó i dteanga a thuigeann sé agus go mion, nádúr agus cúis an chúisithe ina aghaidh”.

Tugann an Coinbhinsiún treoir freisin maidir le cearta íosta daoine cúisithe de réir mar a ráthaítear iad ar fud na hEorpa agus atá corpraithe i ndlí baile na hÉireann leis an Acht fán gCoinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine 2003.

- 9.5** Ina theannta sin, tagann dualgas an ionchúisitheora chun nochtadh a dhéanamh faoi réir an chirt atá ag daoine cúisithe faisnéis a fháil in imeachtaí coiriúil de réir mar a thugtar le Treoir 2012/13/AE ón Aontas Eorpach an 22 Bealtaine 2012. Ba é a bhí sa dáta i gcomhair thrasuíomh na Treorach ná an 2 Meitheamh 2014. Áiríonn na cearta atá i dtrácht an ceart chun faisnéis a fháil faoin gcúiseamh faoi Airteagal 6 agus an ceart chun rochtain a fháil ar ábhair an cháis faoi Airteagal 7. Ós rud é nach ndéantar idirdhealú sa Treoir idir imeachtaí ar díotáil

agus imeachtaí achoimre, tá an fheidhm chéanna ag na cearta a thugtar leis an Treoir maidir leis an dá chineál imeachtaí coiriúla..

IONCHÚISIMH AR DÍOTÁIL

An Leabhar Fianaise

- 9.6** I gcás ina bhfuil cion le diúscairt trí thriail ar díotáil, tá dualgas reachtúil ar an ionchúisitheoir de bhun alt 4B(1)(a) den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 1967, arna chur isteach le halt 9 den Acht um Cheartas Coiriúil 1999, agus arna leasú le halt 37 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010, doiciméid áirithe ina leagtar amach an fhianaise a bheartaítear a thabhairt ar aird i gcoinne an chúisí a sheirbheáil ar an gcúisí. De ghnáth, gairtear an Leabhar Fianaise de na doiciméid dá bhforáiltear in alt 4(1) (b) d'Acht 1967. Go bunúsach, is é sin an fhianaise a bheartaíonn an t-ionchúiseamh a thabhairt ar aird ag an triail. Is ceart na doiciméid seo a leanas a chur san áireamh sa Leabhar Fianaise:
- ráiteas ar na cúisimh i gcoinne an chúisí;
  - cóip d'aon fhaisnéis mhionnaithe i scríbhinn ar ar tionscnaíodh na himeachtaí;
  - liosta de na finnétithe a bheartaítear a ghairm ag an triail;
  - ráiteas ar an bhfianaise a bhfuiltear ag súil ina leith go dtabharfaidh gach finné díobh í;
  - cóip d'aon doiciméad ina bhfuil faisnéis a bheartaítear a thabhairt i bhfianaise de bhun Chuid II den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992;
  - más iomchuí, cóip de dheimhniú de bhun alt 6(1) den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992; agus
  - liosta d'fhoilseáin (más ann).
- 9.7** De réir alt 4B(1)(a) den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 1967, ní mór don ionchúisitheoir na doiciméid ar iad an leabhar fianaise iad a

sheirbheáil ar an gcúisí tráth nach déanaí ná 42 lá ón dáta: (i) nach dtoilíonn an cúisí nó an t-ionchúisitheoir le triail achomair; nó (ii) a roghnaíonn an t-ionchúisitheoir triail ar díotáil; nó (iii) a ndiúltaíonn Breitheamh na Cúirte Dúiche dlínse. Faoi alt 4B(3), féadfaidh an t-ionchúisitheoir iarratas a dhéanamh ar fhadú an ama chun an leabhar fianaise a sheirbheáil agus ní mór an t-iarratas sin a bheith bunaithe ar fhoras maith leordhóthanach amhail castacht an cháis, an líon mór finnétithe, nó cúiseanna eile den sórt sin a d'fhéadfadh a bheith ina gcúis le moill. Ní féadfaidh an Breitheamh Cúirte Dúiche an t-ama a fhadú ach amháin más deimhin leis nó léi go bhfuil cúis mhaith ann le déanamh amhlaidh agus gur ar mhaithe le leas an cheartais é déanamh amhlaidh. Mar gheall ar an tréimhse ghearr ama chun an leabhar fianaise a sheirbheáil, d'fhéadfadh sé a bheith níos caoithiúla gan cúisí a chúiseamh go dtí go mbíonn an leabhar fianaise ullmhaithe mura ndán is go mbíonn cúis éigin go mbeadh gníomh den sórt sin míchuí. Le cinneadh Peart J, san Ard-Chúirt, in *Joseph Farrell v. Judge Geoffrey Browne & The Judges of the Circuit Court & The DPP* [2012] IEHC 54, suíodh nach mbaineann 'an riail 42 lá' ach amháin le cionta hibride atá intrialte go hachomair nó ar díotáil. Níl aon teorainn ama ann maidir le seirbheáil an leabhair fianaise i leith cionta atá intrialte ar díotáil amháin.

Fianaise bhreise

- 9.8** De bhun alt 4C den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 1968, más rud é, aon tráth tar éis an cúisí a chur ar aghaidh le haghaidh trialach, go mbeartaíonn an t-ionchúisitheoir tuilleadh fianaise a thabhairt ar aird nó finnétithe breise a ghlaoch nó más rud é gur tógadh fianaise ar mhodh teistíocht faoi mhionn nó trí nasc beo teilifíse, ní mór don ionchúisitheoir na doiciméid bhreise seo a leanas a sheirbheáil ar an gcúisí agus a thabhairt do chúirt na trialach más infheidhme sin:
- liosta d'aon fhinnétithe breise a bheartaíonn an t-ionchúisitheoir a ghlaoch ag triail;

- b) ráiteas ar an bhfianaise a bhfuiltear ag súil ina leith go mbeidh sí á tabhairt ag finnétithe a bhfuil a n-ainm ar an liosta finnétithe breise;
- c) an ráiteas ar aon fhianaise bhreise a bhfuiltear ag súil ina leith go mbeidh sí á tabhairt ag aon fhinné a bhfuil a ainm nó a hainm ar an liosta a seirbheáladh cheana faoi alt 4B(1)(c);
- d) aon fhógra go bhfuil sé ar intinn faisnéis atá i ndoiciméad a thabhairt i bhfianaise faoi alt 7(1)(b) den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992 mar aon le cóip den doiciméad;
- e) más iomchuí, cóip de dheimhniú de bhun alt 6(1) den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992;
- f) cóip d'aon teistíocht a rinneadh faoi alt 4F;
- g) liosta d'fhoilseáin bhreise.

Oibleagáid ar an ionchúiseamh ábhar a nochtadh nach bhfuil sé i gceist a úsáid ag an triail

- 9.9** D'fhéadfadh sé tarlú go mbeidh ábhar eile ann de chineál fianaise ar chinn an t-ionchúiseamh ina leith nach n-úsáidfear le linn na trialach é. D'fhéadfadh sé nach gcuirfeadh cuid den fhianaise seo leis an gcás in aghaidh an chúisí, nó nach mbainfeadh sé den chás, agus sa chás sin níl sé ábhartha agus ní gá é a nochtadh. D'fhéadfadh fianaise eile an bonn a bhaint de ghné éigin de chás an ionchúisimh nó ar shlí eile a bheith ina chabhair don chosaint.
- 9.10** De ghnáth, is ceart nochtadh a dhéanamh, gan iarraidh chuige sin, más fianaise ábhartha atá ann. I dtaca leis sin de, áirítear ar fhianaise ábhartha faisnéis a bhféadfaí a mheas le réasún ina leith mar fhaisnéis as a leanann faisnéis eile a d'fhéadfadh a bheith ina cabhair don chúisí maidir le cás an ionchúisimh a ionsaí nó maidir le cás dearfach dá chuid féin a dhéanamh. De ghnáth, is ceart an fhianaise seo a leanas a nochtadh má tá sí ábhartha:

- a) faisnéis nach bhfuil i bhfoirm ráitis agus a bhfuil eolas ag an ionchúiseamh faoi cibé acu a bheartaíonn nó nach mbeartaíonn an t-ionchúiseamh í a úsáid agus cibé acu a mheastar nó nach meastar ina leith go bhfuil sí iontaofa;
- b) i gcás ábhair nach bhfuil i seilbh an ionchúisimh nó nach mbeidh ar fáil aige ach go bhfuil sé ar an eolas gur ann don ábhar sin, ba chóir é a nochtadh;
- c) faisnéis maidir le finnétithe a bheartaíonn an t-ionchúiseamh a ghlaoch ar faisnéis í a bhféadfaí a mheas ina leith go bhfuil sí ábhartha i dtaca lena n-inchreidteacht, mar shampla ciontuithe coiriúla, gaolmhaireacht le híospartach nó le finné eile nó aon leas pearsanta a d'fhéadfadh a bheith ann maidir le toradh cáis;
- d) mionsonraí d'aon riocht choirp nó mheabhrach a d'fhéadfadh difear a dhéanamh d'iontaofacht;
- e) mionsonraí d'aon dhíolúine ó ionchúiseamh a thugtar d'fhinné i ndáil lena rannpháirtíocht i ngníomhaíochtaí coiriúla. I gcás go nglactar isteach le finné i gclár um chosaint finnétithe ba chóir an fóras go glacadh isteach sa chlár sin é nó í a nochtadh;
- f) i gcás go raibh an finné páirteach i ngníomhaíocht choiriúil is ábhar do na cúisimh in aghaidh an chosantóra, cibé ar déileáladh leis an bhfinné i ndáil lena rannpháirtíocht féin agus, má déileáladh, cibé ar chuir an phianbhreith a forchuireadh ar an bhfinné aon chomhoibriú leis an húdarais um fheidhmiú an dlí i ndáil leis an gceist reatha san áireamh;
- g) ráitis nach bhfuil san áireamh sa leabhar fianaise agus a d'fhéadfadh a bheith ina gcabhair don chosaint;
- h) an leagan de ráitis, gan eagarthóireacht déanta orthu, a ullmhaíodh lena gcur san áireamh sa leabhar fianaise;

- i) ítimí nár cuireadh san áireamh sa liosta foilseán sa leabhar fianaise agus a d'fhéadfadh, le réasún, a bheith ina gcabhair don chosaint;
- j) faisnéis mhionnaithe agus barántais más iomchuí;
- k) sonraí faoi chiontuithe an chúisí roimhe sin;
- l) aon ráitis neamhréireacha roimhe sin ó fhinnéithe a bheartaíonn an t-ionchúiseamh a ghlaoch chun fianaise a thabhairt;
- m) cóipeanna de gach ráiteas ón gcúisí a taifeadh go leictreonach nó go meicniúil;
- n) cóipeanna d'aon ghrianghraif, pleananna, doiciméid nó samhlacha eile a d'fhéadfadh an t-ionchúiseamh a thabhairt ar aird ag an triail nó, cé nach mbeartaítear iad a thabhairt ar aird amhlaidh, a d'fhéadfadh, le réasún, a bheith ábhartha don chosaint. Ba chóir go gcuirfí rochtain réasúnach ar fáil don chosaint chun foilseáin a iniúchadh agus, nuair is indéanta sin a dhéanamh, grianghraif agus fótachóipeanna de na foilseáin sin;
- o) más rud é nach nglaonn an t-ionchúisitheoir finné a bhfuil ráiteas uaidh nó uaidhí san áireamh sa leabhar fianaise, is ceart sonraí a thabhairt don chosaint maidir le haon ábhar nó ráitis a d'fhéadfadh a bheith ábhartha agus, má iarrtar amhlaidh, is ceart don ionchúiseamh a chur faoi deara go mbeidh an finné ar fáil le gur féidir leis an gcosaint é nó í a ghlaoch (féach mír 8.6 agus 8.7 i gCaibidil 8);
- p) aon doiciméad iomchuí eile.
- 9.11** I gcás gur indéanta sin, ba chóir cóipeanna d'ábhair iomchuí nár úsáideadh a sholáthar don chosaint. I gcás nach indéanta sin, áfach, (mar shampla mar gheall ar an lear mór ábhair a bhíonn i gceist), ba chóir go dtabharfaí an deis don chosaint é a iniúchadh.
- 9.12** Ba chóir do ghníomhaireacht imscrúdaithe, a luaite is féidir:
- cóipeanna d'ábhar a d'fhéadfadh a bheith in-nochta a sholáthar d'Oifig an Stiúrthóra mura rus é nach bhfuil sé sin indéanta, mar shampla, mar gheall ar thoirt an ábhair. I gcás den sórt sin, d'fhéadfadh sé go mbeadh gá le socruithe a dhéanamh chun a chumasú don ionchúisitheoir breathnú ar an ábhar sula bhféadfaí cinneadh a dhéanamh i dtaobh an gcaithfeadh é a nochtadh don chúisí;
  - Oifig an Stiúrthóra a chur ar an eolas faoi aon ábhar atá ann agus nach bhfuil curtha sa chomhad agus a mheasann sé a d'fhéadfadh a bheith ábhartha. I gcásanna go mbíonn amhras ar an ngníomhaireacht imscrúdaithe ba chóir dóibh, fiú mar earráid sin a dhéanamh, an Stiúrthóir a chur ar an eolas gur ann don ábhar ar leith;
  - fógra a thabhairt d'Oifig an Stiúrthóra maidir le hábhar a d'fhéadfadh a bheith in-nochta a bheith ar marthain, ar ábhar é a bhfuil sí ar an eolas faoi agus atá i seilbh neamh-pháirtí (is é sin, duine nó comhlacht seachas an lucht ionchúisimh nó an ghníomhaireacht imscrúdúcháin).
- Ábhar atá i seilbh neamh-pháirtithe**
- 9.13** De réir an chinnidh ón gCúirt Uachtarach i gcás an *DPP v. Derek Sweeney* [2001] 4 IR 102, á rá, maidir leis an nós imeachta sibhialta dá ngairtear 'follasú tríú páirtí', nach bhfuil aon fheidhm ag an nós imeachta sin in imeachtaí coiriúla, ní féidir le daoine cúisithe úsáid a bhaint as an nós imeachta sin chun tabhairt ar aird ábhair atá i seilbh tríú páirtithe a áirithiú.
- 9.14** Ní gá gurb é an toradh a bheadh air sin, áfach, ná go mbeadh creimeadh a dhéanamh ar imeachtaí cothroma dá bhfuil an cosantóir ina dteideal. Tá Meabhrán

Tuisceana déanta ag an Stiúrthóra le roinnt gníomhaireachtaí chun cabhair a thabhairt i ndáil leis an bpróiseas a bhaineann le nochtadh. I gcás ina bhfuil comhaontuithe den sórt sin i bhfeidhm, is ceart d'ionchúisitheoirí cloí leis na prionsabail agus leis na nósanna imeachta atá leagtha amach sna doiciméid sin, agus déanamh de réir na bprionsabal agus na nósanna imeachta sin. Lena chois sin, forálann an tAcht um Cheartas Coiriúil, 1999 go bhféadfaí fianaise a ghlacadh i modh teistíochta faoi mhionn sa Chúirt Dúiche ag aon tráth tar éis cur ar aghaidh chun trialach agus féadfaidh an cúisí a chinntiú go dtugtar aon taifid nó nótaí iomchuí a bhíonn i seilbh finné ar aird mar chuid de na nósanna imeachta sin

DUALGAS FIANAISE A LORG, A CHOINNEÁIL AGUS A CHAOMHNÚ

- 9.15** Is féidir roinnt treoirphrionsabail a aimsiú i mbreithiúnais áirithe de chuid na hArd-Chúirte agus na Cúirte Uachtaraí in Daniel Braddish v. DPP [2001] 3 IR 127, in Robert Dunne v. DPP [2002] 2 IR 305, agus sa tsraith cásanna a leanann as na cinntí sin. Leagtar amach na prionsabail sin sna paragraif thíos.
- 9.16** Caithfear fianaise a bhaineann le ciontacht nó neamhchiontacht, a mhéid is gá agus is féidir, a choinneáil go dtí deireadh na trialach. Baineann an prionsabal seo freisin le nithe a chaomhnú a d'fhéadfadh féidearthacht réasúnach a chruthú chun fianaise iomchuí a dhaingniú. Mar nach bhfuil an t-ionchúiseamh le fianaise a úsáid ní údar sin leis an fhianaise a scríosadh nó gan é a chur ar fáil nó nótaí nó taifid fúithi a scríosadh. Sa chás go n-ardaíonn an fhianaise féidearthacht réasúnach chun cás ionchúisimh a fhrisnéisiú ba chóir í a choinneáil.
- 9.17** Tá dualgas ann fianaise a lorg a mbeadh tionchar aici ar chiontacht nó neamhchiontacht. Ní cheanglaíonn an oibleagáid seo ar an imscrúdaitheoir tiomantas daonchumhachta nó acmhainní díreireach a thabhairt i gcuardach mion ar gach cineál fianaise a bhféadfaí cuimhneamh air. Caithfear an dualgas a léirmhíniú go réalaióch bunaithe ar na fíricí i ngach cás. Tá an oibleagáid fianaise a lorg agus a chaomhnú le léirmhíniú go réasúnach agus caitear ábharthacht na fianaise nó an ábharthacht a d'fhéadfadh a bheith ag fianaise a mheas. Tá oibleagáid agus freagracht ar dhlíodóirí cosanta ábhar a mheasann siad a bheith ábhartha a lorg.
- 9.18** Agus iad ag déanamh de réir na bprionsabal roimhe seo, caithfidh an Garda Síochána aird a bheith acu ar na cearta atá ag úinéir na n-earraí goidte. I gcás go mbíonn fianaise ina seilbh acu nach bhfuil beartaithe a úsáid ag an triail agus a bhfuil sé ar intinn acu a thabhairt ar ais don úinéir nó a dhiúscairt ar shlí eile, ba chóir dóibh é sin a chur in iúl don chúisí roimh ré ionas go mbeadh an deis ag an gcosaint na nithe a scrúdú sula dtugtar ar ais don úinéir iad.
- 9.19** Ba chóir go mbeadh méid réasúnta ama tugtha don chosaint lena bhféadfadh siad iniúchadh den sórt sin a dhéanamh. Ba chóir taifead a choinneáil d'aon chumarsáid leis an gcúisí nó le hionadaithe an chúisí a iarrann rochtain ar an mír agus ba chóir an teorainn ama a cheadaítear do rochtain den sórt sin a thaifeadadh. I gcás go mbíonn maoin ghoidte a bhí in úsáid i gcionta coiriúla faighte ag na Garda Síochána is é an príomhbhreithniú ná a ábharthacht leis an gcion atá á imscrúdú. Caithfear an mhír a bhreithniú le haird ar nádúr foriomlán an imscrúdaithe. Má bhíonn tríú páirtí ag iarraidh go dtabharfaí an ní ar ais, ach nach mbíonn aon duine a bhfuil drochamhras air nó uirthi aimsithe, ba chóir an cheist a chur ar chóir scrúdú dlí- eolaíochta, sampláil nó tástálacha eile a dhéanamh roimh ré chun frisnéis a dhéanamh ar aon dochar a d'fhéadfadh teacht as an ní a dhiúscairt.
- 9.20** I gcás go mbíonn amhras ar an nGarda Síochána nó ar aon ghníomhaireacht imscrúdaithe eile maidir le ar chóir ábhar a choinneáil ba chóir dóibh comhairle a lorg ar Oifig an Stiúrthóra.

TEORAINNEACHA LEIS AN DUALGAS CHUN NOCHTADH A DHÉANAMH

9.21 Níl an t-ionchúiseamh faoi aon oibleagáid ábhar neamhábhartha a nochtadh don chosaint. Má bhíonn an t-ábhar neamhábhartha sa chiall nach mbíonn an t-ionchúiseamh ag brath air agus nach dealraitheach go gcabhróidh sé leis an gcosaint, ansin níl sé cuí ná riachtanach é a nochtadh. Ach, mar threoirlíne ghinearálta, dá bhféadfadh sé le réasún go mbeadh rud éigin ábhartha, agus gan aon chonstaic eile a bheith ann maidir le nochtadh, bheadh an argóint i bhfabhar nochtadh a dhéanamh. Ní mór a mheabhrú go bhféadfadh sé nach mbeadh an t-ionchúiseamh ar an eolas faoi chosaint ar leith a bheadh le cur ar aghaidh ag an gcúisí. I gcásanna go mbíonn amhras ann faoi ábharthacht nó faoi éileamh iomaitheach pribhléide ba chóir don ionchúisitheoir smaoineamh ar rialú a lorg ón gcúirt.

9.22 Níl an t-ionchúiseamh faoi oibleagáid:

- ráiteas rúnda, arna dhéanamh ag faisnéiseoir de chuid an Gharda Síochána i gcás ina sainithneofaí an faisnéiseoir dá nochtfaí an ráiteas, a nochtadh;
- céannacht finné ionchasaigh a chuidigh leis na Gardaí, gan é a bheith ar intinn feidhmiú mar fhinné, a nochtadh agus an t-ionchúiseamh a bheith tar éis aontú gan an duine a ghlaoch mura mbíonn fianaise ag an duine sin a chabhródh leis an gcosaint.

9.23 Le linn cinneadh a dhéanamh maidir le hábhar a nochtadh, ní mór don ionchúisitheoir aird a thabhairt freisin ar aon ábhair eile a d'fhéadfadh a bheith ann i dtaca le leas an phobail. I gcásanna den sórt sin, áfach, is ceart a chur in iúl don chosaint gur coimeádadh ábhar siar ar na forais sin ionas go mbeidh an cúisí in ann rialú cúirte a lorg faoin ábhar. Roinnt fachtóirí ábhartha atá le breithniú ná:

- a) cibé an bhfuil an t-ábhar cosanta le pribhléid ghairmiúil dhlíthiúil. Síneann an polasaí poiblí a chosnaíonn cumarsáid idir dlíodóir agus cliant chomh fada le cumarsáid idir an Stiúirthóir agus a oifigigh ghairmiúla, aturnaetha agus abhcóidí maidir le hionchúisimh dá chuid atá á ndéanamh nó atáthar ag machnamh orthu;
- b) cibé an éascódh an t-ábhar, dá mbeadh eolas air, cionta eile a dhéanamh nó go gcuirfeadh sé duine ar an airdeall faoi imscrúduithe de chuid an Gharda Síochána;
- c) cibé an mbeadh an t-ábhar ina chúnamh do choirpigh trí mhodhanna chun coiriúlacht a bhrath nó a chomhrac a léiriú;
- d) cibé an mbaineann slándáil an Stáit leis an ábhar;
- e) I gcás ina n-éilíonn na himthosca amhlaidh, féadfaidh ionchúisitheoir dearbhuithe i scríbhinn a lorg roimh ré i leith an ábhair atá le nochtadh, ar dearbhuithe iad lena ndaingnítear an méid seo a leanas: go bhfuil sé á chur ar fáil lena úsáid ag comhairleoirí dlí an chúisí, agus acu sin amháin, agus nach ndéanfar aon chóipeanna gan toiliú a fháil roimh ré ón ionchúisitheoir (seachas cóip d'abhcóide dá dtabharfar fógra faoi na coinníollacha ar dá réir atá an t-ábhar á chur ar fáil); nach n-úsáidfear na hábhair bhunaigh agus aon chóipeanna a dhéantar díobh ach amháin chun críocha na n-imeachtaí coiriúla lena mbaineann agus go dtabharfar ar ais don ionchúisitheoir iad ag deireadh na n-imeachtaí sin.

9.24 Tá na pribhléidí nó na díolúintí a thuairiscítear in 9.23 agus 9.24 faoi réir na heisceachta 'ceist na neamhchiontachta', is é sin le rá, i gcás gur gá nó gur chóir an t-ábhar lena mbaineann nó céannacht an fhaisnéiseora a nochtadh mar go bhféadfadh an fhianaise a bheadh i gceist, dá gcreidfí í, neamhchiontach an chúisí

a thaispeáint. Ba é an Tiarna Esher M.R. a shonraigh an bonn leis an eisceacht sin in Marks v. Beyfus (1890) 25 QBD 494:

“If upon the trial of a person the judge should be of opinion that the disclosure of the name of the informant is necessary or right in order to show the person’s innocence, then one public policy is in conflict with another public policy, and that which says that an innocent man is not to be condemned when his innocence can be proved is the policy that must prevail.”

Más rud é, dá ainneoin sin, nach bhfuil an t-ionchúiseamh in ann an t-ábhar lena mbaineann a nochtadh ansin d’fhéadfadh sé gur gá scor den ionchúiseamh.

AN TRÁTH LE NOCHTADH A DHÉANAMH

- 9.25** Mar riail ghinearálta, is ceart nochtadh a dhéanamh tráth atá sách luath roimh an triail ionas gur féidir leis an gcúisí an t-ábhar a nochtar a bhreithniú. Ba chóir nochtadh bunúsach deonach an ábhair go léir is féidir a nochtadh a bhíonn ansin i seilbh an ionchúisitheora a dhéanamh ag an tráth a gcuirtear an cúisí ar aghaidh chun trialach. Ba chóir aon ábhar breise a thagann i seilbh an ionchúisimh ina dhiaidh sin nó a iarrann an chosaint go sonrach a nochtadh in ar dhóigh thráthúil.

10: Pléití Réamhthrialach Maidir le Pléadálacha

- 10.1** Aithníonn an dlí gur fachtóir é pléadáil ciontach ba chóir a chur san áireamh agus maolú á dhéanamh ar phianbhreith. Tá sochair shoiléire don chóras ceartais choiriúil ag teacht le pléadáil ciontach. Maidir le leasanna íospartach coireachta, finnétithe, an phobail i gcoitinne agus daoine eile, áirítear an méid seo a leanas i measc na dtairbhí sin: seachaint iarmhairtí dochracha nó aon tionchair dhochraigh mar thoradh ar iallach fianaise a thabhairt ag triail; laghdú moille maidir le cásanna eile atá ar feitheamh a réiteach; agus sábháil airgeadais agus costas a leanann as.
- 10.2** Anois is anois téann an chosaint go dtí an t-ionchúisitheoir ag iarraidh plé a dhéanamh ar na cúisimh a bheidh le déanamh. De ghnáth is é a bhíonn i gceist go mbíonn an té a bhíonn cúisithe ag iarraidh pléadáil ciontach i líon níos lú cúiseamh ná na cúisimh ar fad atá á gcur ina leith nó i gcúiseamh nó cúisimh nach bhfuil chomh tromchúiseach agus ní théitear ar aghaidh leis na cúisimh a bhíonn fágtha ní ghlacann an breitheamh a bhíonn ag gearradh na pianbhreithe san áireamh iad gan dul ar aghaidh go dtí ciontú. Déantar taifeadadh nolle prosequi a phlé i mír 4.32 i gCaibidil 4. Déantar foráil in alt 8 den Acht um Cheartas Coiriúil 1951 maidir le cionta eile a chur san áireamh.
- 10.3** I gcásanna ina ndéantar tairiscintí den sórt sin maidir le pléadáil ciontach, tabharfaidh ionchúisitheoirí aird chúí ar Airteagal 10 de Threoir 2012/29/AE ón Aontas Eorpach maidir le híospartaigh ar faoi atá ceart ag íospartaigh coireachta éisteacht a fháil le linn imeachtaí coiriúla, mar aon le ceart chun fianaise a sholáthar. Cuimsíonn an ceart sin céim ghearrtha na pianbhreithe in imeachtaí coiriúla. I gcoitinne, i gcás nach mbíonn aon imthosca ann a fhágann nach míchuí déanamh amhlaidh, ní ceart don ionchúisitheoir aontú le tairiscintí den sórt sin chun pléadáil ciontach ach amháin ar an mbonn go gcuirfidh an chúirt na cúisimh eile san áireamh le linn an pionós a ghearradh. Cé nach dtaiheadfar ciontú i ndáil leis na cúisimh eile sin, caomhnófar an ceart atá ag an íospartach éisteacht a fháil agus fianaise a thabhairt i ndáil leo. I ceart go léireodh an pionós a ghearrann an chúirt na cúisimh a chuirtear san áireamh. Maidir le cion lena n gabhann orduithe áirithe iarmhartacha tráth ciontaithe, amhail dícháiliú ó thiomáint, ní féidir iad a chur san áireamh faoi alt 8 d'Acht 1951.
- 10.4** Déantar tagairt i gCaibidil 6 de na treoirlínte seo don chúram nach mór a ghlacadh le linn an cúiseamh nó na cúisimh atá le déanamh a roghnú. Dá ainneoin sin, athraíonn imthosca ó am go chéile idir an cinneadh bunaidh cúiseamh a dhéanamh agus triail a thionscnamh. D'fhéadfadh sé tarlú go dtiocfaidh fíorais nua chun cinn a bhaineann leis an gcion, leis an gcúisí, leis an íospartach nó le finnétithe. D'fhéadfadh sé nach mbeidh fianaise ar fáil a thuilleadh. I roinnt cásanna, d'fhéadfadh sé tarlú go mbeidh tuairim dhifriúil ann faoin gcás tar éis é a bhreithniú arís.
- 10.5** Ní mór socruithe maidir le cúiseamh nó cúisimh agus maidir leis an bpléadáil a bheith ar comhréir le riachtanais an cheartais. Ní ceart don ionchúiseamh éisteacht a thabhairt do thogra ón gcosaint go ndéanfar tairiscint go bpléadálfar ciontach i gcúisimh áirithe nó i gcúiseamh is lú tromchúis mura rud é:
- a) Nach mbeidh an cúiseamh nó na cúisimh a léiríonn an cosantóir an cúisí a bheith

- sásta pléadáil ciontach iontu cuí ag féachaint do chineál iompar coiriúil an chúisí agus an toradh is dóigh a bheadh ar an gcás; agus
- b) Go bhfuil fianaise ann mar thacaíocht do na cúisimh.
- 10.6** Níor chóir glacadh le pléadáil más rud é go gcuirtear na fíricí a nochtann an fhianaise atá ar fáil as riocht agus a mbeadh bunús saorga don phianbhreith mar thoradh uirthi.
- 10.7** Má bhíonn leas poiblí i gceist ó thaobh a chinntiú go ndéantar na cionta a thaifeadh mar chiontuith. Ba chóir do ghlacadh le pléadáil nuair a bhíonn roinnt cionta cúisithe a ghlacadh roinnt fachtóirí mar líon agus céannacht na n-íospartach aonair, raon na ndátaí, luach maoine agus cibé an bhfuil fachtóirí troma a bhaineann go sonrach le roinnt de na cionta i gceist. Sa chás go mbíonn ilchionta a bhaineann le heipeasóid amháin i gceist b'fhéidir go mbeadh sé cuí glacadh le pléadáil i gcás an phríomhchiona sa chás go gcuirtear na fíricí cuí ar fad in iúl don bhreitheamh a bheidh ag gearradh na pianbhreithe.
- 10.8** Le linn aon chinneadh a dhéanamh i dtaobh an aontófar nó nach n-aontófar le togra a chuirfidh an chosaint ar aghaidh, is ceart aird a thabhairt ar imthosca uile an cháis agus, go háirithe, ar na nithe seo a leanas más iomchuí:
- a) neart chás an ionchúisimh;
- b) an mbeadh an pionós ar dóigh a ghearrfaí dá n-athrófaí na cúisimh mar a bheartaítear (agus nithe ar nós an cúisí a bheith ag cur isteach téarma príosúnachta cheana féin a chur san áireamh) oiriúnach don iompar coiriúil atá i gceist;
- c) a inmhianaithe atá sé go réitítear an chás go pras agus go cinntitheach;
- d) cúlra agus stair an chúisí, agus ciontuith, más ann, roimhe sin;
- e) an dóchúlacht go mbeidh droch-iarmhairtí ann d'fhinnéithe mura ndéileáiltear leis an gcás ar phléadáil, lena n-áirítear an tionchar ar fhinné de thoradh fianaise a thabhairt;
- f) an gá le moill a sheachaint i dtaca le cásanna eile atá ar feitheamh a réiteach;
- g) an bhfuil an cúisí toilteanach comhoibriú a dhéanamh i dtaca le daoine eile a imscrúdú nó a ionchúiseamh, nó an méid comhoibrithe den sórt sin atá tugtha ag an gcúisí cheana féin;
- h) i gcás cionta in aghaidh an duine agus cionta tromaí eile, tuairimí an íospartaigh nó tuairimí daoine eile a ndeachaigh an cion nó na cionta i bhfeidhm orthu go mór; níl na tuairimí sin go hiomlán cinntitheach áfach. Is é leas an phobail, agus ní aon leas aonair ná rannánach, a gcaithfear fónamh dó;
- i) tuairimí an chomhalta den Gharda Síochána a rinne an t-imscrúdú.
- 10.9** Ní ceart don ionchúiseamh, in aon imthosca, éisteacht a thabhairt do thogra ón gcosaint go bpléadálfaid ciontach i gcion ar ina leith a éilíonn an cúisí a bheith neamhchiontach.
- 10.10** I gcásanna indíotáilte nó i gcásanna achoimre inar gá ceadú an Stiúrthóra a fháil maidir le hionchúiseamh, ní mór aon togra chun glacadh le pléadáil i leith cúiseamh ar lú a líon ná an líon cúiseamh a dhéantar nó i leith cúiseamh is lú tromchúis ná na cúisimh a dhéantar a tharchur chuig an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí le cinneadh a fháil uaidh.
- 10.11** Ní ceart d'abhcóide an ionchúisimh, in aon imthosca, páirt a ghlacadh in aon chomhrá príobháideach idir abhcóide na cosanta agus breitheamh trialach, ná a bheith i láthair ag comhrá den sórt sin, ar comhrá é a bhaineann leis an bpionós a d'fhéadfaí a ghearradh ar chosantóir i gcás ina bpléadálfaid cúisí ciontach in aon cheann nó i ngach ceann de na cionta. Is é tuairim an Stiúrthóra go mbeadh ábhar amhrais ann i dtaobh nós imeachta den sórt sin, cheal aon reachtaíochta lena rialú, a bheith ar comhréir le ceanglas Airteagal 34.1 de Bhunreacht na hÉireann is é sin le rá gur ceart an ceartas a riaradh go poiblí ach amháin sna cásanna

speisialta teoranta sin a ordófar le dlí. I gcás dar teideal *DPP v. Frank Heeney* [2001] 1 IR 736 léirigh an Chúirt Uachtarach an tuairim nach bhfuil nós imeachta den sórt sin inmhianaithe agus cheadaigh sí don Stiúrthóir deireadh a chur leis.

- 10.12** D'fhéadfadh imthosca a bheith ann, go heisceachtúil, gur mian leis an ionchúiseamh agus leis an gcosaint araon, ar mhaithe leis an gceartas, nithe áirithe a chur in iúl do bhreitheamh trialach go príobháideach. Mar shampla, d'fhéadfadh nithe a bheith ann, dá nochtfaí go poiblí iad, a d'fhéadfadh baol a chruthú do bheatha nó do shábháilteacht phearsanta cosantóra nó duine éigin eile. I gcás den sórt sin, is ceart d'abhcóide an ionchúisimh treoracha sonracha a lorg agus a fháil maidir leis an ábhar a lua leis an mbreitheamh i ndlísheomra.

11: Achomhairc i gCoinne Ionchúisimh agus Athbhreithniú ar Phianbhreitheanna

11.1 Tá cearta áirithe ag an lucht ionchúisimh achomharc a thionscnamh nó iarratais a dhéanamh, mar shampla, i gcás éigiontú nuair a iarrtar atriail, nó i gcás ina meastar go bhfuil pianbhreith róthrócaireach. Maidir leis an gceist i dtaobh an féidir achomhairc nó iarratais den sórt sin a thionscnaimh, ní mór í a bhreithniú go práinneach ós rud é go bhféadfadh teorainneacha ama an-dian a bheith ann chuige sin. Seachas i gcás achomharc, i bhfoirm cás sonraithe nó iarratais ar athbhreithniú breithiúnach, ní bhaineann na cearta a dheonaítear don ionchúiseamh go ginearálta le cúirteanna i ndlínse achomair.

11.2 Tá sé de dhualgas ar aon ionchúisitheoir a láithríonn thar ceann an Stiúrthóra, agus atá den tuairim go bhfuil earráid dlí déanta ag cúirt agus go bhféadfadh sé go bhfuil ceann de na leigheasanna dá dtagraítear i mír 11.4 nó i míreanna 11.10 go 11.14 go huile ar fáil ag an Stiúrthóir an méid sin a chur in iúl don Stiúrthóir a luaithe is féidir.

11.3 Tá láncheart ag an gcúisí chun achomharc a dhéanamh chuig an gCúirt Chuarda, ar mhodh athéisteachta iomláine, i gcoinne bhreith na Cúirte Dúiche. Tá ceart achomhairc aige, atá bunaithe ar scríbhinn na fianaise, chuig an gCúirt Achomhairc i gcoinne ciontú nó pianbhreithe de chuid na Cúirte Coiriúla Cuarda, na Cúirte Coiriúla Speisialta nó na Príomh-Chúirte Coiriúla. Féadfaidh an cúisí athbhreithniú breithiúnach a lorg nó a chur faoi deara cás a shonrú.

ATHBHREITHNIÚ AR PHIANBHREITHEANNA A FHORCHUIRTEAR AR DÍOTÁIL

11.4 Féadfaidh an Stiúrthóir iarratas a dhéanamh chuig an gCúirt Achomhairc ar athbhreithniú a lorg ar phianbhreitheanna a mheasann sé a bheith róthrócaireach de réir fhorálacha alt 2 den Acht um Cheartas Coiriúil, 1993. Ní féidir leis an Stiúrthóir iarratas a dhéanamh ar athbhreithniú ar phianbhreith a ghearr cúirt tráth ciontaithe duine in imeachtaí achoimre agus ní fhéadfaidh sé nó sí déanamh amhlaidh ach amháin i leith pianbhreitheanna atá gearrtha ag cúirt tráth ciontaithe duine ar díotáil.

11.5 In iarratais roimhe seo faoi alt 2 d'Acht 1993 dearbhaíodh gur ar an Stiúrthóir atá an dualgas, a mhéid a bhaineann le hathbhreithnithe ar phianbhreitheanna, chun a thaispeáint ní amháin go bhfuil an phianbhreith trócaireach ach go bhfuil sí róthrócaireach. In athbhreithniú den sórt sin, leagtar béim an-mhór ar chúiseanna an bhreithimh trialach leis an bpianbhreith a ghearradh. Ó tharla nach mór cinneadh a dhéanamh gur pianbhreith róthrócaireach atá ann, ní mheasfaí gur ceart don chúirt idirghabháil a dhéanamh d'fhonn an phianbhreith a mhéadú ach amháin i gcás ina bhfuil an phianbhreith an-éagsúil leis an bpianbhreith a mheasfaí a bheith cú: *DPP v. Christopher Byrne* [1995] 1 ILRM 279. Ní mór earráid phrionsabail a bheith ann ar thaobh na cúirte a ghearr an phianbhreith le gur ceart an phianbhreith a athrú: *DPP v. George Redmond* [2001] 3 IR 390.

- 11.6** Ní ardóidh an Chúirt Achomhairc Choiriúil, dá bhrí sin, pianbhreith díreach mar gheall ar easaontú faoi thromchúise. Is gá go mbeadh dífeair substaintiúil ann idir an phianbhreith a ghearrtar agus an réimse pianbhreitheanna a nglactar leo mar phianbhreitheanna oiriúnacha don chion atá déanta in imthosca an cháis, lena n-áirítear gnéithe sonracha a bhaineann leis an gciontóir no earráid phrionsabail i dtaca leis an tslí inar dhéileáil an breitheamh trialach leis an bpianbhreith a gearradh.
- 11.7** Tá teorainn ama an-ghéarr 28 lá ann ar laistigh de a fhéadfaidh an Stiúrthóir athbhreithniú a lorg, is é sin, 28 lá ón dáta a ngearrtar an phianbhreith agus an dáta sin a áireamh. Lena chinntiú go ndéantar cumhacht an Stiúrthóra a chur i bhfeidhm go héifeachtach agus go comhréireach a mhéid a bhaineann le hathbhreithniú pianbhreithe a lorg, tá sé tábhachtach go ndéanfaidh an t-aturnae agus an t-abhcóide a fheidhmíonn thar ceann an Stiúrthóra i ngach cás a éistear ar díotáil, ar cásanna iad ina gciontaítear an cúisí agus ina ngearrtar pianbhreith, a léiriú, le linn tuairisc a thabhairt don Stiúrthóir, an raibh an phianbhreith a gearradh róthrócaireach, dar leo. Más é tuairim an aturnae nó an abhcóide go raibh an phianbhreith róthrócaireach nó má mheasann ceachtar acu gur ní é ar cheart don Stiúrthóir a bhreithniú, is ceart teagmháil a dhéanamh le hOifig an DPP láithreach.
- 11.8** Dearbhaíodh roimhe seo in iarratais faoi alt 2 d'Acht 1993 gur chóir go leagfaí béim an-mhór ar chúiseanna an bhreithimh trialach leis an bpianbhreith a ghearradh. Tá sé rithábhachtach dá bhrí sin, sa chás go gcuirtear athbhreithniú pianbhreithe ar aghaidh chuig an Stiúrthóir go mbeadh an Stiúrthóir go hiomlán ar an eolas faoi na cúiseanna sin chomh maith leis an bhfianaise a bhí os comhair na cúirte ag an éisteacht pianbhreithe. I ngach cás a éistear ar díotáil, ar cásanna iad ina gciontaítear an cúisí agus ina ngearrtar pianbhreith, ba chóir don abhcóide don ionchúiseamh nóta cúramach a ghlacadh de réasúnú an bhreithimh don phianbhreith lena n-áirítear, go háirithe, aon fhachtóirí maolaithe a chuir an chúirt trialach san áireamh.
- 11.9** Ba chóir don tuairisc ón aturnae agus abhcóide a dtuairimí a leagan amach maidir le:
- a) cibé an ndearna an breitheamh earráid ábhartha sa dlí, go raibh míthuiscint nó mífheidhmiú i gceist ó thaobh prionsabal pianbhreithe, nó go ndearna sé nó sí measúnú mícheart nó gur mhainnigh sé nó sí breithniú a dhéanamh ar roinnt gnéithe cuí den fhianaise agus a mba léir sin ó chaint an bhreithimh agus é nó í ag gearradh pianbhreithe;
  - b) aon neamhdhóthanacht pianbhreithe a thabharfadh earráid phrionsabail ó thaobh an bhreithimh le tuiscint;
  - c) an raon pianbhreitheanna (le hairead ar chásanna inchomparáide) atá oscailte go dlísteanach don bhreitheamh ar na fíricí;
  - d) stiúradh na himeachtaí; agus
  - e) an dóchúlacht go n-éireodh le hiarratas ar athbhreithniú.
- IARRATAIS AR ATRIAIL TAR ÉIS ÉIGIONTÚ AR DÍOTÁIL**
- 11.10** Féadfaidh an Stiúrthóir iarratas a dhéanamh chuig an gCúirt Achomhairc ar atriail i leith duine a triaileadh ar díotáil agus a éigiontaíodh ag triail nó tar éis achomharc a dhéanamh i gcoinne ciontú, nó tar éis achomharc a dhéanamh i gcoinne cinnidh maidir le hachomharc, de réir fhorálacha Chuid 3 den Acht um Cheartas Coiriúil 2010:
- a) faoi alt 8(3) - i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir:
    - (i) go bhfuil fianaise nua fhíorláidir ann in aghaidh duine a ciontaíodh i ndáil leis an gcion iomchuí lena mbaineann; agus
    - (ii) gurb é leas an phobail déanamh amhlaidh;

b) faoi alt 9(3) – i gcás inar ciontaíodh an duine a éigiontaíodh nó duine i gcion i gcoinne riaradh an cheartaís a bhaineann leis na himeachtaí ba chúis leis an éigiontú agus, dá bharr sin na himeachtaí agus an t-éigiontú sin a bheith truaillithe, agus i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir:

- (i) go bhfuil fianaise fhíorláidir ann i gcoinne an duine a éigiontaíodh; agus
- (ii) gurb é leas an phobail déanamh amhlaidh;

ACHOMHAIRC LE DOCHAR MAIDIR LE CEISTEANNA DLÍ TAR ÉIS ÉIGIONTÚ

11.11 Féadfaidh an Stiúrthóir achomharc a dhéanamh ar cheist dlí chuig an gCúirt Achomhairc i gcoinne éigiontú duine a triaileadh ar díotáil, de réir fhorálacha alt 23(1)(I) agus Chuid 4 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010, i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir:

- a) go ndearna cúirt na trialach rialú lenar eisiadh fianaise fhíorláidir go hearráideach; nó
- b) gur thug cúirt na trialach ordachán á ordú don ghiúiré an duine a fháil neamhchiontach más rud é:
  - (i) go raibh an t-ordachán mícheart faoin dlí, agus
  - (ii) gurbh fhianaise a d'fhágfadh go mb'fhéidir go mbeadh an giúiré sásta le réasún thar amhras réasúnach faoi chiontacht an duine i leith an chiona lena mbaineann an fhianaise a tugadh ar aird sna himeachtaí.

11.12 Féadfaidh an Stiúrthóir cead a lorg chun achomharc a dhéanamh ar cheist dlí chuig an gCúirt Uachtarach faoi Airteagal 34.5.4 den Bhunreacht i gcoinne éigiontú duine a triaileadh ar díotáil sa Phríomh-Chúirt Choiriúil, de bhun alt

23(1)(II) agus fhorálacha Chuid 4 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010, i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir go gcomhlíontar na coinníollacha i mír 11.11 (a) nó (b) thuas. Le gur féidir achomharc den sórt sin a dhéanamh, ní mór gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach go bhfuil imthosca eisceachtúla ann a fhágann gur gá achomharc díreach chuici a bheith ann agus, chun gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach amhlaidh, is réamhchoinníoll é gurb ann do cheachtar de na tosca seo a leanas nó dóibh araon: (i) gur breith í lena ngabhann ní a bhfuil tábhacht phoiblí i gcoitinne ann; (ii) gur ar mhaithe leis an gceartas é.

11.13 Féadfaidh an Stiúrthóir cead a lorg chun achomharc a dhéanamh ar cheist dlí chuig an gCúirt Uachtarach faoi Airteagal 34.5.3 den Bhunreacht i gcoinne breithe ón gCúirt Achomhairc gan atriail duine ar neamhnaíodh a chiontú nó a ciontú ar díotáil mar thoradh ar achomharc, de bhun alt 23(2) agus fhorálacha Chuid 4 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010, i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir go ndearnadh rialú le linn éisteacht an achomhairc ar rialú é lenar eisiadh fianaise fhíorláidir go hearráideach. Le gur féidir achomharc den sórt sin a dhéanamh, ní mór gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach: (i) gur breith í lena ngabhann ní a bhfuil tábhacht phoiblí i gcoitinne ann; (ii) gur gá achomharc a dhéanamh ar mhaithe leis an gceartas.

NÓSANNA IMEACHTA EILE MAIDIR LE HACHOMHARC NÓ ATHBHREITHNIÚ

11.14 D'fhéadfadh na bealaí seo a leanas a bheith ar fáil ag lucht an ionchúisimh chun achomharc a dhéanamh nó chun athbhreithniú ar bhreitheanna áirithe ó chúirt na trialach a lorg:

- a) Ceisteanna dlí a tharchur i gcásanna ina n-ordaítear éigiontú – más rud é go ndéantar duine a thriailtear ar díotáil a éigiontú le hordú ó bhreitheamh na trialach, féadfaidh an Stiúrthóir:

- (i) (i) faoi alt 34 den Acht um Nós imeachta Coiriúil, 1967, ceist dlí a tháinig chun cinn i rith na trialach a tharchur chuig an gCúirt Uachtarach chun cinneadh a fháil ina leith; nó
- (ii) (ii) má rinneadh an t-éigiontú le hordachán ó bhreitheamh na trialach sa Phríomh-Chúirt Choiriúil, iarratas a dhéanamh chuig an gCúirt Uachtarach faoi Airteagal 34.5.4 den Bhunrecht, de bhun alt 34 d'Acht 1967, chun cead a lorg ceist dlí a tharchur lena cinneadh ag an gCúirt Uachtarach, ar ceist í a d'éirigh le linn na trialach – le gur féidir achomharc den sórt sin a dhéanamh, ní mór gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach go bhfuil imthosca eisceachtúla ann a fhágann gur gá achomharc díreach chuici a bheith ann agus, chun gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach amhlaidh, is réamhchoinníoll é gurb ann do cheachtar de na tosca seo a leanas nó dóibh araon: (i) tá ábhar a bhfuil tábhacht phoiblí ghinearálta leis; (ii) ar mhaithe le ceartas.

Maidir le tarchur faoi alt 34, is gan dochar é don fhíorasc nó don chinneadh i bhfabhar an chúisí agus is fíorannamh a tharlaíonn tarchur den sórt sin. Is ceart a thabhairt faoi deara go mbaineann an t-alt le haicme theoranta rialuithe dlíthiúla i gcoinne an ionchúisimh. Mar shampla, ní thugann alt 34 teideal don Stiúrthóir ceist dlí a tharchur arb é a leanfaidh aisti ná fianaise a eisiamh rud a lagaíonn go hiomlán cás an ionchúisimh. Ná ní bhaineann sé le míthreorú dlí ó bhreitheamh trialach chuig giúiré ar lú é ná treorú sainráite fíorasc a dhéanamh i bhfabhar an chúisí.

- b) Iarratas ar Athbhreithniú Breithiúnach – is san Ard-Chúirt a dhéantar athbhreithniú breithiúnach i gcoinne orduithe ó chúirteanna dlínse áitiúla agus dlínse teoranta (go praiticiúil, ciallaíonn sé sin cúirteanna trialach

seachas an Phríomh-Chúirt Choiriúil) i gcás ina ngníomhaíonn na cúirteanna sin lasmuigh dá ndlínse. Ní hionann an leigheas seo agus ceart ginearálta achomhairc. Ní féidir leas a bhaint as chun earráidí a cheartú a dhéantar laistigh dá ndlínse ná chun rialú in aghaidh cinntí maidir le fíorais. Áirítear ar na horduithe a fhéadfar a lorg orduithe lena ndéantar iarracht a thabhairt ar chúirt a bhfuil dualgas uirthi gníomhú déanamh amhlaidh; lena ndéantar iarracht a thoirmeasc ar chúirt beart mícheart a dhéanamh nó lena gcealaítear breith ó chúirt arna déanamh lasmuigh dá dlínse. Nuair atá tús curtha le triail le giúiré bíonn leisce ar an Ard-Chúirt idirghabháil a dhéanamh ar mhodh athbhreithnithe bhreithiúnaigh.

- c) Cás sonraithe maidir le ceist dlí a thagann chun cinn in imeachtaí cúirte:
  - (i) faoi alt 52 d'Acht na gCúirteanna (Forálacha Forlíontacha), 1961 féadfaidh duine ar bith a éisteadh in imeachtaí sa Chúirt Dúiche an t-ionchúiseamh, agus an chosaint freisin, a iarraidh ar bhreitheamh sa Chúirt Dúiche aon cheist dlí a éiríonn sna himeachtaí a tharchur chuig an Ard-Chúirt le cinneadh a fháil ina leith. Ach amháin sa chás go meastar an iarraidh a bheith suaibhreasach, ní mór don Bhreitheamh sa Chúirt Dúiche cás a shonrú. 'Cás sonraithe sainchomhairleach' a thugtar ar an nós imeachta seo;
  - (ii) Faoi alt 2 den Summary Jurisdiction Act, 1857, féadfaidh aon pháirtí, lena n-áirítear an t-ionchúiseamh agus an chosaint, tar éis do Bhreitheamh sa Chúirt Dúiche imeachtaí a éisteacht agus a chinneadh, má tá sé míshásta leis an gcinneadh mar go gceapann sé go bhfuil sé earráideach ar phonc dlí, iarracht a dhéanamh achomharc a dhéanamh chuig an Ard-Chúirt ar mhodh cáis shonraithe;

(iii) faoi alt 16 den Acht Cúirteanna Breithiúnais 1947 – de réir fhorálacha alt 74 den Acht um Achomharc Coiriúil 2014, féadfaidh aon pháirtí in imeachtaí Cúirte Cuarda atá ar feitheamh, lena n-áirítear an lucht ionchúisimh agus an lucht cosanta, a iarraidh go ndéanfar cás comhairleach a shonrú ar aon cheist dlí a thagann chun cinn sna himeachtaí atá le cinneadh ag an gCúirt Achomhairc.

Is ceart a lua go mbíonn achomhairc chuig an Ard-Chúirt ar mhodh cás sonraithe teoranta don phonc dlí atá i gceist agus nach athéisteacht atá ann. Faoi Ordú 102, riail 15, de Rialacha na Cúirte Dúiche, 1997, ní fhéadfaidh an breitheamh den Chúirt Dúiche diúltú cás a shonrú má tá an cás sonraithe á lorg le treoir, nó faoi threoir, ón Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí. Is le hOrdú 62 de Rialacha na Cúirte Cuarda 2001 a dhéantar rialú ar chásanna comhairleacha a shonraíonn an Chúirt Chuarda don Chúirt Achomhairc.

12: Cearta Íospartach

CEARTA, TACAÍOCHT AGUS COSAINT ÍOSPARTACH COIREACHTA

- 12.1** Is é is cuspóir don chaibidil seo ná na cearta atá ag íospartaigh na coireachta, agus ag daoine dá dteaghlach, faoi Threoir 2012/29/AE ón Aontas Eorpach maidir le híospartaigh, a leagan amach chomh maith le cearta, tacaíocht agus cosaint íospartaigh na coireachta, faoin dlí láithreach agus faoi bheartais maidir le hionchúiseamh, a leagan amach. Tá tuilleadh eolais le fáil i gCairt an Íospartaigh nó ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.
- 12.2** Tháinig feidhm le Treoir na nÍospartach an 16 Samhain 2015. Déanfar leasú ar an gcaibidil seo nuair a achtófar reachtaíocht na tíre seo chun Treoir 2012/29/AE a thrasú.
- 12.3** Tugtar mar shainmhíniú ar 'íospartach' sa treoir:
- a) duine nádúrtha ar baineadh díobháil dó nó di, lena n-áirítear díobháil fhisiciúil, díobháil mheabhrach nó díobháil mhothúcháinach nó cailteanas eacnamaíochta ar cion coiriúil ba chúis leis an díobháil nó leis an gcaillteanas sin go díreach;
  - b) daoine de theaghlach duine ar cion coiriúil ba chúis lena bhás nó lena bás go díreach agus ar bhain díobháil dóibh mar thoradh ar bhás an duine sin.
- 12.4** Faoin treoir, áirítear na daoine seo a leanas i measc 'daoine de theaghlach' íospartaigh éagtha:
- a) céile an íospartaigh nó duine atá ag maireachtáil leis an íospartach i gcaidreamh dlúth tiomanta, i gcomhtheaghlach agus ar bhonn cobhsaí agus leanúnach;

- b) leanbh (rud a chiallaíonn aon duine faoi bhun 18 mbliana d'aois), ua nó banua, tuismitheoir, seanathair nó seanmháthair, deartháir, nó deirfiúr, agus cleithiúnaigh de chuid an duine éagtha.

- 12.5** I gcásanna nach mbíonn acmhainn ag íospartaigh aire a thabhairt dá ngnóthaí féin, déileálfaidh an t-ionchúisitheoir le daoine de theaghlach íospartach den sórt sin mar íospartaigh coireachta.

- 12.6** Ní dhéanfaidh an t-ionchúisitheoir aon duine atá faoi imscrúdú, mar gheall ar chion i dtaca le bás íospartaigh éagtha, nó atá cúisithe i leith ciona den sórt sin, a mheas mar dhuine de theaghlach an íospartaigh éagtha ná níl an duine sin i dteideal achoimre a iarraidh maidir leis na cúiseanna le cinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh.

RÓL AN DPP AGUS AN GARDA SÍOCHÁNA

- 12.7** Ionchúisíonn an Stiúrthóir cásanna thar ceann Phobal na hÉireann agus ní ar mhaithe le leas aon duine amháin faoi leith. Beidh aird ag an DPP ar aon tuairimí a léiríonn íospartaigh coireachta le linn cinntí a dhéanamh i dtaobh an ndéanfar nó nach ndéanfar ionchúiseamh nó i ndáil le pléadail ciontach do chúiseamh níos lú. Cé go bhfuil tuairimí agus leasanna an íospartaigh tábhachtach, ní hiad na nithe amháin atá le breithniú iad le linn cinneadh a dhéanamh i dtaobh an ndéanfar, nó nach ndéanfar ionchúiseamh nó le linn cinneadh a dhéanamh i dtaobh glacadh le pléadail ciontach. Déanfaidh Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí cumarsáid le híospartaigh i gcaint shimplí shorochtana cibé acu ó bhéal nó i scríbhinn.
- 12.8** Déanann an Garda Síochána cinntí maidir le hionchúiseamh freisin. Féadfaidh siad ionchúiseamh a thionscnamh

agus a sheoladh in ainm an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí. Ní fhéadfaidh siad déanamh amhlaidh ach amháin i leith cionta a shonraítear i dTreoir Ghinearálta ón Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí faoi alt 8(4) d'Acht an Gharda Síochána 2005.

- 12.9** Nuair a chinneann Ceanntóir de chuid an Gharda Síochána gan ionchúiseamh a thionscnamh i gcoinne duine faoi dhrochamhras tar éis cion a imscrúdú, féadfaidh íospartaigh achoimre a iarraidh maidir leis na cúiseanna leis an gcinneadh sin ón nGarda Síochána, chomh maith le hathbhreithniú a iarraidh ar an gcinneadh sin.

CÚISEANNA LE CINNEADH AN DPP GAN IONCHÚISEAMH A DHÉANAMH

- 12.10** Tabharfaidh Oifig an DPP d'íospartach, má iarrtar é, achoimre ar na cúiseanna le cinneadh gan ionchúiseamh a dhéanamh i ndáil leis na nithe seo a leanas:

- gach cinneadh a rinne sí an 16 Samhain 2015 agus ina dhiaidh sin gan ionchúiseamh a dhéanamh; agus
- i ndáil le bás íospartaigh a tharla an 22 Deireadh Fómhair 2008 nó ina dhiaidh sin.

- 12.11** Níl oibleagáid ar Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí achoimre a sholáthar maidir leis na cúiseanna le cinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh más rud é, maidir le nochtadh den sórt sin:

- go bhféadfadh sé cur isteach a dhéanamh ar an imscrúdú atá ar siúl fós maidir le haon chion; nó
- go bhféadfadh sé dochar a dhéanamh d'imeachtaí coiriúla eile i leith aon chiona; nó
- go bhféadfadh sé sábháilteacht phearsanta aon duine a chur i mbaol; nó
- go bhféadfadh sé slándáil an Stáit a chur i mbaol.

- 12.12** I gcás íospartaigh nach dtuigeann, nó nach labhraíonn, Béarla nó Gaeilge, cuirfidh Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí aistriúchán ar an achoimre ar na cúiseanna le cinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh ar fáil don íospartach ach é a iarraidh.

- 12.13** Tá sé tábhachtach a lua go bhfuil teorainneacha ama ann ar laistigh díobh nach mór d'íospartach achoimre ar chúiseanna a iarraidh. Is amhlaidh atá an scéal le go ndéanfar riaradh cóir éifeachtach an cheartais a áirithiú agus chun cothromaíocht a bhaint amach idir cearta íospartaigh agus cearta duine faoi dhrochamhras. I roinnt cásanna, féadfar na teorainneacha ama a fhadú ach sin más rud é amháin go bhfuil cúis mhaith ann agus gur ar mhaithe leis an gceartas é déanamh amhlaidh.

- 12.14** Is ceart iarrataí ar chúiseanna le cinntí gan ionchúiseamh a thionscnamh a bheith i scríbhinn agus is ceart iad a chur chuig an seoladh seo a leanas:

An tAonad Cumarsáide agus Idirchaidreamh le hÍospartaigh Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí Bóthar na hOtharlainne Baile Átha Cliath 7

Tá tuilleadh faisnéise faoi chúiseanna a thabhairt maidir le cinntí gan ionchúiseamh a thionscnamh le fáil ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.

ATHBHREITHNIÚ AG AN DPP AR CHINNTÍ GAN IONCHÚISEAMH A DHÉANAMH

- 12.15** Déanfaidh Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí athbhreithniú a sheoladh ar an gcinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh má fhaightear iarraidh chuige sin ó íospartach atá míshásta leis an achoimre ar na cúiseanna a soláthraíodh maidir leis an gcinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh.

12.16 Mar mhalairt air sin, i gcás nár lorg íospartach achoimre ar na cúiseanna leis an gcinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh, ach gur mian leis/léi go ndéanfar athbhreithniú ar an gcinneadh sin, déanfaidh Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí, tar éis iarraidh den sórt sin a fháil ón íospartach, athbhreithniú a chur i gcrích maidir leis an an gcinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh.

12.17 Tá sé tábhachtach a lua go bhfuil teorainneacha ama ann ar laistigh díobh nach mór d'íospartach iarraidh a dhéanamh ar athbhreithniú ar chinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh. Is amhlaidh atá an scéal le go ndéanfar riaradh cóir éifeachtach an cheartais a áirithiú agus chun cothromaíocht a bhaint amach idir cearta íospartaigh agus cearta duine faoi dhrochamhras. I roinnt cásanna, féadfar na teorainneacha ama a fhadú ach sin más rud é amháin go bhfuil cúis mhaith ann agus gur ar mhaithe leis an gceartas é déanamh amhlaidh.

12.18 Is ceart iarrataí ar athbhreithnithe ar chinntí gan ionchúiseamh a thionscnamh a bheith i scríbhinn agus is ceart iad a chur chuig an seoladh seo a leanas:

**An tAonad Cumarsáide agus Idirchaidreamh le hÍospartaigh
Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí
Bóthar na hOtharlainne
Baile Átha Cliath 7**

Tá tuilleadh faisnéise faoi athbhreithniú a dhéanamh ar chinntí gan ionchúiseamh a thionscnamh le fáil ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.

12.19 Breithneoidh Oifig an DPP go cúramach aon iarraidh ón íospartach nach leanfaí ar aghaidh leis na himeachtaí dlí. Caithfear a choinneáil in aigne áfach nach mb'fhéidir go mbeadh mian léirithe na n-íospartach ag teacht le leas an phobail agus i gcásanna den sórt sin go háirithe nuair a bheidh fianaise eile in aghaidh an duine chúisithe nó nuair a éileoidh troime an chiona líomhnaithe sin b'fhéidir go n-éileodh leas an phobail go

leanfaí leis an ionchúiseamh ainneoin gurbh fhearr leis an íospartach gan leanúint ar aghaidh leis.

**ACHOMHAIRC I GCOINNE
IONCHÚISIMH AGUS
ATHBHREITHNIÚ AR
PHIANBHREITHEANNA**

12.20 Déanfaidh an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí aon chumarsáid a gheofar ó íospartaigh coireachta, nó ó dhaoine de theaghlaigh íospartach coireachta a fuair bás, atá tinn nó atá éagumasaithe ar shlí eile, a bhreithniú i dtaca leis na cumhachtaí a dheonaítear le dlí don Stiúrthóir chun achomharc nó iarratas a dhéanamh i leith na nithe atá leagtha amach i míreanna 12.21 go 12.25 thíos, ar nithe iad sin a phléitear i gCaibidil 11 freisin.

12.21 Féadfaidh an Stiúrthóir iarratas a dhéanamh chuig an gCúirt Achomhairc chun athbhreithniú a lorg ar phianbhreitheanna a mheasann sé a bheith róthrócaireach de réir fhorálacha alt 2 den Acht um Cheartas Coiriúil, 1993. Ní féidir leis an Stiúrthóir iarratas a dhéanamh ar athbhreithniú ar phianbhreith a ghearr cúirt tráth ciontaithe duine in imeachtaí achoimre agus ní fhéadfaidh sé nó sí déanamh amhlaidh ach amháin i leith pianbhreitheanna atá gearrtha ag cúirt tráth ciontaithe duine ar díotáil.

12.22 Féadfaidh an Stiúrthóir iarratas a dhéanamh chuig an gCúirt Achomhairc ar atrail i leith duine a triailleadh ar díotáil agus a éigiontaíodh ag triail nó tar éis achomharc a dhéanamh i gcoinne ciontú, nó tar éis achomharc a dhéanamh i gcoinne cinnidh maidir le hachomharc, de réir fhorálacha Chuid 3 den Acht um Cheartas Coiriúil 2010:

- a) faoi alt 8(3) - i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir:
- (i) go bhfuil fianaise nua fhíorláidir ann in aghaidh duine a ciontaíodh i ndáil leis an gcion iomchuí lena mbaineann; agus
  - (ii) gurb é leas an phobail déanamh amhlaidh;

b) faoi alt 9(3) – i gcás inar ciontaíodh an duine a éigiontaíodh nó duine i gcion i gcoinne riaradh an cheartais a bhaineann leis na himeachtaí ba chúis leis an éigiontú agus, dá bharr sin na himeachtaí agus an t-éigiontú sin a bheith truaillithe, agus i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir:

- (i) go bhfuil fianaise fhíorláidir ann i gcoinne an duine a éigiontaíodh; agus
- (ii) gurb é leas an phobail déanamh amhlaidh;

12.23 Féadfaidh an Stiúrthóir achomharc a dhéanamh ar cheist dlí chuig an gCúirt Achomhairc i gcoinne éigiontú duine a triaileadh ar díotáil, de réir fhorálacha alt 23(1)(l) agus Chuid 4 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010, i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir:

- a) go ndearna cúirt na trialach rialú lenar eisiadh fianaise fhíorláidir go hearráideach; nó
- b) gur thug cúirt na trialach ordachán á ordú don ghiúiré an duine a fháil neamhchiontach más rud é:
  - (i) go raibh an t-ordachán mícheart faoin dlí, agus
  - (ii) gurbh fhianaise a d'fhágfadh go mb'fhéidir go mbeadh an giúiré sásta le réasún thar amhras réasúnach faoi chiontacht an duine i leith an chiona lena mbaineann an fhianaise a tugadh ar aird sna himeachtaí.

12.24 Féadfaidh an Stiúrthóir cead a lorg chun achomharc a dhéanamh ar cheist dlí chuig an gCúirt Uachtarach faoi Airteagal 34.5.4 den Bhunreacht i gcoinne éigiontú duine a triaileadh ar díotáil sa Phríomh-Chúirt Choiriúil, de bhun fhorálacha alt 23(1)(ll) agus Chuid 4 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010, i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir go gcomhlíontar na coinníollacha i mír 12.23 (a) nó (b) thuas. Le gur féidir

achomharc den sórt sin a dhéanamh, ní mór gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach go bhfuil imthosca eisceachtúla ann a fhágann gur gá achomharc díreach chuici a bheith ann agus, chun gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach amhlaidh, is réamhchoinníoll é gurb ann do cheachtar de na tosca seo a leanas nó dóibh araon: (i) gur breith í lena ngabhann ní a bhfuil tábhacht phoiblí i gcoitinne ann; (ii) gur ar mhaithe leis an gceartas é.

12.25 Féadfaidh an Stiúrthóir cead a lorg chun achomharc a dhéanamh ar cheist dlí chuig an gCúirt Uachtarach faoi Airteagal 34.5.3 den Bhunreacht i gcoinne breithe ón gCúirt Achomhairc gan atriail duine ar neamhnaíodh a chiontú nó a ciontú ar díotáil mar thoradh ar achomharc, de bhun fhorálacha alt 23(2) agus Chuid 4 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010, i gcás inar dealraitheach don Stiúrthóir go ndearnadh rialú le linn éisteacht an achomhairc ar rialú é lenar eisiadh fianaise fhíorláidir go hearráideach. Le gur féidir achomharc den sórt sin a dhéanamh, ní mór gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach: (i) gur breith í lena ngabhann ní a bhfuil tábhacht phoiblí i gcoitinne ann; (ii) gur gá achomharc a dhéanamh ar mhaithe leis an gceartas.

FREAGRACHTAÍ IONCHÚISITHEOIRÍ I LEITH ÍOSPARTACH IN IMEACHTAÍ COIRIÚLA

12.26 Tá na freagrachtaí seo a leanas ar ionchúisitheoirí i leith íospartach coireachta:

- a) Oibriú i gcomhar leis an nGarda Síochána lena chinntiú go gcoimeádtar an t-íospartach ar an eolas go hiomlán faoi fhorbairtí i ndáil leis an ionchúiseamh coiriúil agus leis na himeachtaí coiriúla a leanann as ráiteas gearáin an íospartaigh agus as an gcoir a thuairisciú.
- b) Na Gardaí a bhfuil an t-imscrúdú á dhéanamh acu a choimeád cothrom le dáta maidir le forbairtí i ndáil le hiarratais réamhthrialach, i ndáil le hiarratais os comhair na nUaschúrteanna nó i ndáil

- le hachomhairc i gcoinne éigiontú agus/ nó pianbhreithe, agus an t-íospartach a choimeád cothrom le dáta amhlaidh trí na Gardaí sin.
- c) ar iarratas a fháil ón íospartach, cruinniú réamhthrialach idir an t-íospartach agus an t-ionchúisitheoir atá ag déileáil leis an gcás.
- d) Na próisis agus na nósanna imeachta a bhaineann leis an triail nó le cásanna coiriúla a éisteacht a mhíniú don íospartach agus freagra a thabhairt ar aon cheisteanna a d'fhéadfadh a bheith ag an íospartach ina leith. Go ginearálta, níl cead ag an ionchúisitheoir fianaise a phlé le finnétithe nó le híospartaigh roimh chás. Tá sé seo ceaptha cosc a chur lena rá roimh ré le finnétithe nó le híospartaigh cad ba chóir dóibh a rá agus gan a thabhairt le fios gur tharla a leithéid.
- e) Déileáil le híospartaigh le meas, go gairmiúil agus ar bhealach neamh-idirdhealaitheach agus neamhchlaonta agus aird chúí a thabhairt ar staid phearsanta, ar chearta agus ar dhínit íospartach.
- f) Éisteacht le tuairimí an íospartaigh agus iad a bhreithniú. Níl an t-íospartach i dteideal treoracha a thabhairt don ionchúisitheoir, áfach, maidir le seoladh na trialach ná le héisteacht an cháis.
- g) Féachaint le leasanna an íospartaigh a chosaint chomh maith is atá ar a gcumas gairmiúil, i gcomhréir lena ndualgas don chúirt agus a ndualgas an t-ionchúiseamh a sheoladh thar ceann an Phobail. D'fhéadfadh sé go mbeadh ar íospartach coire, ar é nó í a ghairm chun fianaise a thabhairt, dul trí anó mothaitheach agus fisiceach a fulaingíodh ón gcion. Ba chóir go mbeadh lán-aird ag ionchúisitheoir ar an bhfíric sin.
- h) An t-íospartach a choimeád ar an eolas faoi cad atá ag tarlú le linn na trialach nó le linn éisteacht an cháis, lena n-áirítear faoi aon chinneadh chun na cúisimh atá leagtha síos i gcoinne an chúisí a athrú nó a mhodhnú, nó gan leanúint ar aghaidh leis na cúisimh sin, agus faoi aon chinneadh chun glacadh le pléadáil i ndáil le cúisimh is lú tromchúis.
- i) Oibriú leis an nGarda Síochána agus leis an tSeirbhís Chúirteanna lena chinntiú gur féidir leis an íospartach na himeachtaí coiriúla a thuiscint.
- j) I gcásanna cuí, aird na cúirte a tharraingt ar na cumhachtaí seo a leanas: ordú a dhéanamh faoi alt 6 den Acht um Cheartas Coiriúil 1993 á cheangal go n-íocfar cúiteamh i leith aon díobhála pearsanta nó aon chailteanais phearsanta de dheasca an chiona (nó de dheasca aon chiona eile a ndéanfaidh an chúirt breithniú air le linn di an phianbhreith a chinneadh) le haon duine ar bhain an díobháil nó an cailteanas sin dó nó di; ordú a dhéanamh faoi alt 56 den Acht um Cheartas Coiriúil (Cionta Gadaíochta agus Calaoise) 2001 i leith maoin a goideadh a aiseag i gcás ina gciontaítear duine i gcion a bhaineann leis an maoin (cibé acu atá, nó nach bhfuil, an ghoid ina gné riachtanach den chion) nó in aon chion eile i gcás ina ndéantar an cion gadaíochta a chur san áireamh le linn an phianbhreith a chinneadh; agus, de bhun alt 84 den Acht um Cheartas Coiriúil (Cúnamh Frithpháirteach) 2008, ordú aisig alt 56 a dhéanamh i ndáil le maoin atá lasmuigh den Stát.
- k) Aird chúí a bheith acu ar Alt 10 de Threoir an Aontais Eorpaigh maidir le híospartaigh 2012/29/AE faoina bhfuil de cheart ag íospartaigh coireachta go n-éistfí leo le linn imeachtaí coiriúla agus fianaise a thabhairt. Cuimsíonn an ceart sin céim ghearrtha na pianbhreithe in imeachtaí coiriúla.

AN ÉIFEACHT ATÁ AG CION AR AN ÍOSPARTACH

- 12.27** Déanfaidh an t-ionchúisitheoir aird na cúirte a bhfuil pianbhreith á gearradh aici ar fhorálacha alt 5 den Acht um Cheartas Coiriúil 1993 agus déanfaidh sé nó sí aon fhianaise nó aighneacht a bheidh faighte maidir le héifeacht an chiona ar an íospartach ón íospartach, nó ó dhuine de theaghlach íospartaigh atá éagtha, tinn nó éagumasaithe ar shlí eile mar thoradh ar an gcion, a thabhairt don chúirt sin.
- 12.28** Le linn pianbhreith a ghearradh ar dhuine a chiontaítear i gcion a shonraítear in alt 5(1) den Acht um Cheartas Coiriúil 1993, ní mór don chúirt a bhfuil an phianbhreith á gearradh aici éifeacht an chiona ar an íospartach a chur san áireamh. Féadfaidh an chúirt, más gá, fianaise nó aighneachtaí a ghlacadh maidir le haon éifeacht atá ag an gcion ar an duine a ndearnadh an cion ina choinne nó ina coinne (cibé acu éifeacht fadtéarma nó eile). Má iarrann an t-íospartach amhlaidh, ní mór don chúirt fianaise an íospartaigh faoi éifeacht an chiona a éisteacht. I gcás ina bhfuil an t-íospartach básaithe, tinn nó éagumasaithe ar shlí eile mar thoradh ar an gcion, féadfaidh duine de theaghlach an íospartaigh sin fianaise a thabhairt faoi éifeacht an chiona. I gcás inar leanbh atá faoi bhun 14 bliana d'aois é nó í an t-íospartach, féadfaidh tuismitheoir nó caomhnóir an fhianaise sin a thabhairt. I gcás íospartaigh ar a bhfuil mí-ord meabhrach, féadfaidh an duine, duine dá theaghlach nó dá theaghlach, nó tuismitheoir nó caomhnóir an fhianaise sin a thabhairt. Tá tuilleadh faisnéise d'íospartaigh coireachta, nó do dhaoine dá dteaghlach, a bhfuil ceisteanna acu maidir le fianaise faoin tionchar ar íospartach ar fáil i mbileog dar teideal 'Ráiteas Tionchair Íospartaigh a Dhéanamh' agus tá teacht air sin le fáil ar láithreán gréasáin Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí ag www.dppireland.ie agus ar láithreán gréasáin an Gharda Síochána www.garda.ie.

- 12.29** Is iad seo a leanas na cionta a shonraítear in alt 5(1) den Acht um Cheartas Coiriúil 1993 agus arb iad na cionta iad nach mór don chúirt a n-éifeacht ar an íospartach a chur san áireamh:
- 'cion gnéasach' de réir bhrí alt 2 den Acht um Fhianaise Choiriúil 1992 – féach mír 12.32(a) thíos;
  - cion lena ngabhann foréigean nó bagairt foréigin ar dhuine;
  - cion faoin Acht um Chionta Neamh-Mharfacha in aghaidh an Duine, 1997;
  - cion faoin Acht um Cheartas Coiriúil (Ciorrú Ball Giniúna Baineann), 2012; agus
  - cion arb é atá ann iarracht nó comhcheilg a dhéanamh chun cion a luaitear i mír (a), (b), (c) nó (d) thuas a dhéanamh nó cabhrú nó neartú le déanamh ciona den sórt sin, nó comhairliú do dhuine

- 12.30** Is mar a leanas a dhéantar 'duine de theaghlach' íospartaigh atá básaithe, tinn nó éagumasaithe ar shlí eile a mhíniú faoi alt 5(6) den Acht um Cheartas Coiriúil 1993:

- céile nó páirtneir de chuid an duine;
- leanbh faoi bhun 18 mbliana d'aois, ua nó banua, tuismitheoir, seanathair nó seanmháthair, deartháir, deirfiúr, uncail, aintín, nia nó neacht de chuid an duine;
- duine atá ag gníomhú in loco parentis don duine;
- cleithiúnach de chuid an duine; nó
- aon duine eile a measann an chúirt go raibh dlúthbhaint aige nó aici leis an duine.

IMEACHTAÍ AR SHLÍ SEACHAS GO POIBLÍ

- 12.31** Faoi alt 6 den Acht um Cheartas Coiriúil (Banéigean) 1981, déanfaidh an t-ionchúisitheoir iarratas chuig an mbreitheamh a bhfuil na himeachtaí á

seoladh aige nó aici chun gach duine, ach amháin oifigigh don chúirt, daoine a bhfuil baint dhíreach acu leis na himeachtaí, ionadaithe bona fide de chuid an Phreasa agus cibé daoine eile (más ann) a dtabharfaidh an breitheamh, dá rogha féin, cead dóibh fanacht i láthair, a eisiáimh ón gcúirt. Ní dhéanann iarratas an ionchúisitheora dochar do cheart tuismitheora, gaoil nó carad don íospartach, nó don chúisí i gcás nach bhfuil lánaois ag an gcúisí, chun fanacht i láthair. Ní féidir iarratais den sórt sin a dhéanamh i leith gach ciona ghnéasaigh. Mar shampla, ní bhaineann siad le cion ionsaithe ghnéasaigh. Féadfar iarratais ón ionchúisitheoir faoi alt 6 d'Acht 1981 a dhéanamh in aon imeachtaí maidir le:

- a) 'cion banéigin' – féach mír 12.35(b) thíos – ach, tabhair do d'aire na forálacha seo lena ndéantar na cionta seo a leanas a fhorléiriú mar 'cion éignithe' chun críocha iarratais alt 6:
  - (i) leanbh faoi bhun 15 nó 17 bliana d'aois a thruailliú in aghaidh alt 2 nó 3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006 - féach cuid 6(3)(b) den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006;
  - (ii) sireadh nó tathant a dhéanamh ar leanbh faoi 17 bliana d'aois, nó ar dhuine ar a bhfuil mallachar meabhrach, chun críocha ciona gnéasaigh, in aghaidh alt 6 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 1993 - féach cuid 3(3)(b) den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2007;
- b) tromionsaí gnéasach nó iarracht ar thromionsaí gnéasach;
- c) cabhrú, neartú nó tromionsaí gnéasach nó iarracht tromionsaí gnéasach a chomhairliú agus a thabhairt chun críche.
- d) duine a ghríosú le tromionsaí gnéasach a dhéanamh; nó

- e) comhcheilg i leith aon cheann de na cionta in (a), (b), (c) nó (d) thuas a dhéanamh.

FIANAISE A THABHAIRT TRÍ NASC TEILIFÍSE BEO

12.32 Déanfaidh an t-ionchúisitheoir iarratas chun na cúirte faoi alt 13 den Acht um Fhianaise Choiriúil 1992 chun a cheadú d'íospartach coireachta, ar fínné é nó í in aon imeachtaí mar gheall ar chion lena mbaineann Cuid 3 d'Acht 1992, fianaise a thabhairt trí nasc teilifíse beo i gcás ina meastar gurb cuí déanamh amhlaidh. Le linn cinneadh a dhéanamh i dtaobh an ndéanfar iarratas den sórt sin, déanfaidh an t-ionchúisitheoir aon mheasúnacht atá déanta ag an nGarda Síochána maidir le leochaileacht an íospartaigh a chur san áireamh. Is faoin mbreitheamh atá ag éisteacht an iarratais atá sé cinneadh a dhéanamh i dtaobh an dtabharfar cead don fhínné fianaise den sórt sin a thabhairt. I gcás ina bhfuil fínné faoi bhun 18 mbliana d'aois, féadfar tabhairt na fianaise trí nasc teilifíse beo a cheadú mura rud é go bhfuil cúis mhaith ag an mbreitheamh lena mhalairt. In aon chás eile, féadfaidh fínné fianaise den sórt sin a thabhairt faoi alt 13 le cead ón gcúirt. Tá na cionta lena mbaineann Cuid 3 d'Acht 1992 leagtha amach in alt 12 d'Acht 1992 mar a leanas:

- a) 'cion gnéasach' de réir bhrí an Achta um Fhianaise Choiriúil 1992, lena n-áirítear na cionta seo a leanas (ach eisiatar go sonrach iarrachtaí iad a dhéanamh):

banéigean – ionsaí gnéasach – tromionsaí gnéasach – banéigean faoi alt 4 den Acht um Cheartas Coiriúil (Banéigean) (Leasú) – truailliú mná a thabhairt i gcrích trí bhagairtí nó trí chalaois nó trí dhrugaí a riaradh de shárú ar alt 3 den Criminal Law Act 1885 – úinéir, áititheoir nó bainisteoir áitribh a cheadaíonn truailliú cailín óig de shárú ar alt 6 den Criminal Law Act 1885 – sireadh nó diansireadh linbh faoi bhun 17 mbliana d'aois nó duine lagintinneach chun críocha cion gnéasach, de shárú ar alt 6 den Acht um

- an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) Act 1993 – ciorrú coil ag duine fireann, nó ag duine bainneann atá 17 mbliana d'aois nó os a chionn, de shárú ar alt 1 nó 2 den Punishment of Incest Act 1908 – truailliú linbh faoi bhun 15 bliana d'aois nó faoi bhun 17 mbliana d'aois de shárú ar alt 2 nó 3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006 – caidreamh collaí, nó gníomh bugaireachta a dhéanamh, le duine lagintinneach, nó duine fireann do dhéanamh gníomh ró-mhígheanasach le duine fireann eile atá lagintinneach, de shárú ar alt 5(1) nó 5(2) den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 1993;
- b) cion lena ngabhann foréigean nó bagairt foréigin ar dhuine;
- c) cion faoi alt 3, 4, 5 nó 6 den Acht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht Leanaí 1998;
- d) cion faoi alt 2, 4, 5 nó 7 den Acht um an Dlí Coiriúil (Gáinneáil ar Dhaoine) 2008; nó
- e) cion arb é atá ann iarracht nó comhcheilg a dhéanamh chun cion a luaitear i mír (a), (b), (c) nó (d) thuas a dhéanamh nó cabhrú nó neartú le déanamh ciona den sórt sin, nó comhairliú do dhuine an céanna a dhéanamh, nó é a thabhairt i gcrích nó duine a ghríosú lena dhéanamh.

12.33 Más finné in imeachtaí coiriúil é nó í íospartach coire, agus go bhfuil sé nó sí lasmuigh den Stát, déanfaidh ionchúisitheoir breithniú i dtaobh iarratas a dhéanamh, de réir mar is cuí, faoi alt 67 den Acht um Cheartas Coiriúil (Cúnadh Frithpháirteach) 2008, nó faoi alt 13 den Acht um Fhianaise Choiriúil 1992, chun ligean don fhinné fianaise a thabhairt trí nasc teilifíse beo ó áit atá suite lasmuigh d'Éirinn. Is faoin mbreitheamh a bheidh sé ag éisteacht an iarratais a bheidh sé cinneadh a dhéanamh i dtaobh an ceart ligean don fhinné fianaise den sórt sin a thabhairt sna himthosca lena mbaineann. Maidir le halt 67 d'Acht 2008, ní mór don fhinné a bheith i stát ainmnithe agus ní mór gur deimhin leis an

mbreitheamh nach inmhianaithe nó nach indéanta don fhinné fianaise a thabhairt i bpearsa. Maidir le halt 13 d'Acht 1992, féadfar ligean d'fhinné atá faoi bhun 18 mbliana d'aois agus atá lasmuigh den Stát fianaise a thabhairt trí nasc teilifíse beo mura rud é go bhfuil cúis mhaith ag an mbreitheamh lena mhalairt agus, in aon chás eile, féadfaidh finné fianaise den sórt sin a thabhairt faoi alt 13 le cead ón mbreitheamh.

FIANAISE I NDÁIL LE TAITHÍ AR GHNÍOMHARTHA GNÉASACHA

- 12.34** In ionchúiseamh i leith 'cion gnéasach' (féach mír 3.25 thíos) déanfaidh an t-ionchúisitheoir mar a leanas de réir fhorálacha ailt 3, 4, 4A agus 6(2) den Acht um an Dlí Coiriúil (Banéigean) 1981:
- a) agóid a dhéanamh i gcoinne ceisteanna a chuirtear ar fhinné agus/nó i gcoinne fianaise atá á tabhairt ar aird ag an gcúisí maidir le haon taithí ar ghníomhartha gnéasacha atá ag an ngearánach le haon duine, seachas ceisteanna nó fianaise a bhaineann leis an gcúiseamh, i gcás nach bhfuil cead faighte ón gcúirt roimh ré maidir le ceisteanna nó fianaise den sórt sin;
- b) fógra a thabhairt don ghearánach má tá fógra tugtha ag an gcúisí á rá go bhfuil sé beartaithe iarratas a dhéanamh:
- (i) faoi alt 3 – chuig breitheamh na trialach – ar chead chun an gearánach a chroscheistiú faoi aon taithí ar ghníomhartha gnéasacha atá ag an ngearánach le haon duine, seachas an taithí lena mbaineann an cúiseamh; nó
- (ii) faoi alt 4 – chuig an mbreitheamh atá ag seoladh na n-imeachtaí faoi Chuid 1A den Acht um Nós Imeachtaí Choiriúil 1967 i ndáil le díbhe cúisimh i leith cion ionsaithe ghnéasaigh nó i ndáil le fianaise aon duine a ghlacadh ar mhodh teistíochta i gcás cion ionsaithe ghnéasaigh - ar chead chun fianaise a thabhairt ar aird nó

- ceist a chur, ar fianaise nó ceist é nach bhféadfaí í a thabhairt ar aird nó a chur gan cead ó bhreitheamh na trialach dá mba thriail iad na himeachtaí faoi alt 3.
- c) a chur in iúl don ghearánach go bhfuil an gearánach i dteideal éisteacht a fháil i ndáil le hiarratas an chúisí agus ionadaíocht dhlíthiúil a bheith aige nó aici chun na críche sin le linn an iarratais (féach mír 12.36 thíos) – má iarrann an gearánach amhlaidh, rachaidh an t-ionchúisitheoir i dteagmháil leis an mBord um Chúnamh Dlíthiúil agus déanfaidh an Bord sin socrú maidir leis an ionadaíocht dhlíthiúil sin;
- d) iarratas a dhéanamh chuig breitheamh na trialach ar gach duine, seachas oifigigh don chúirt agus na daoine a bhfuil baint dhíreach acu leis na himeachtaí, a eisiáimh ón gcúirt le linn éisteacht iarratas an chúisí - ach sin gan dochar do cheart tuismitheora, gaoil nó carad don ghearánach, nó don chúisí, i gcás nach bhfuil lánaois ag an gcúisí, fanacht sa chúirt.
- e) Cur i gcoinne iarratas an chúisí más rud é, i dtuairim an ionchúisitheora, nach mbeadh sé éagórach don chúisí diúltú cead a thabhairt chun an fhianaise a thabhairt ar aird nó an cheist a chur, ag féachaint d'fhorálacha ailt 3(2)(b) agus 4(2) d'Acht 1981.
- 12.35** Ciallaíonn 'cion ionsaithe ghnéasaigh' faoi alt 1 den Acht um an Dlí Coiriúil (Banéigean) 1981 na nithe seo a leanas:
- a) ionsaí gnéasach, iarracht ionsaithe ghnéasaigh, tromionsaí gnéasach, iarracht tromionsaithe ghnéasaigh – cabhrú nó neartú nó na ceithre chion acu sin a chomhairliú agus a thabhairt chun críche – gríosú chun ionsaí gnéasach nó tromionsaí gnéasach a dhéanamh agus comhcheilg aon chion de na cionta roimhe seo a dhéanamh; agus
- b) 'cion banéigin': Banéigean, iarracht ar bhanéigean, buirgléireacht le hintinn banéigean a dhéanamh – cabhrú nó neartú leis na trí chion sin a dhéanamh, comhairliú do dhuine iad a dhéanamh agus iad a thabhairt i gcrích – duine a ghríosú chun banéigean a dhéanamh – banéigean faoi alt 4 den Acht um an Dlí Coiriúil (Banéigean)(Leasú) 1990 agus iarracht ar bhanéigean faoi alt 4 – cabhrú nó neartú leis an dá chion sin a dhéanamh, comhairliú do dhuine iad a dhéanamh agus iad a thabhairt i gcrích – duine a ghríosú chun banéigean faoi alt 4 a dhéanamh; agus
- c) chun críocha iarratas chuig an gcúirt faoi alt 3, 4 nó 6 den Acht um an Dlí Coiriúil (Banéigean) 1981, déantar na cionta seo a leanas a fhorléiriú mar 'cion ionsaithe ghnéasaigh':
- (i) leanbh faoi bhun 15 nó 17 bliana d'aois a thruailliú in aghaidh alt 2 nó 3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006 - féach cuid 6(3)(b) den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006; agus
- (ii) sireadh nó tathant a dhéanamh ar leanbh faoi 17 bliana d'aois, nó ar dhuine ar a bhfuil mallachar meabhrach, chun críocha cionta gnéasaigh, in aghaidh alt 6 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 1993 - féach cuid 3(3)(b) den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2007.
- 12.36** Cé nach mór, i ngach imeacht i leith 'cion ionsaithe ghnéasaigh', cead a fháil ón gcúirt chun ceisteanna a chur ar fhinné agus/nó fianaise a thabhairt ar aird faoi thaitní an ghearánaigh ar ghníomhartha gnéasacha, ní bhaineann an teidlíocht atá ag gearánach éisteacht a fháil agus ionadaíocht dhlíthiúil a bheith aige nó aici le linn iarratas ó chúisí faoi alt 3 nó 4 den Acht um an Dlí Coiriúil (Banéigean) 1981 le gach 'cion ionsaithe ghnéasaigh'. Mar shampla, ní áirítear cion ionsaithe gnéasaigh i dteidlíocht an

ghearánaigh. Tá na cionta lena mbaineann an teidlíocht sin leagtha amach in alt 4A(6) d'Acht 1981 mar a leanas:

- a) 'cion banéigin' - féach alt 12.35(b) thuas;
- b) leanbh faoi bhun 15 nó 17 bliana d'aois a thruailliú in aghaidh alt 2 nó 3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006;
- c) sireadh nó tathant a dhéanamh ar leanbh faoi 17 bliana d'aois, nó ar dhuine ar a bhfuil mallachar meabhrach, chun críocha ciona gnéasaigh, in aghaidh alt 6 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 1993;
- d) tromionsaí gnéasach, iarracht tromionsaithe ghnéasaigh, gríosú chun tromionsaí gnéasach a dhéanamh;
- e) cabhrú, neartú nó tromionsaí gnéasach nó iarracht tromionsaí gnéasach a chomhairliú agus a thabhairt chun críche.
- f) comhcheilg aon chion de na cionta in ailt (a), (b), (c) nó (d) thuas a dhéanamh.

COMHAIRLE DLÍ

12.37 Oibreoidh ionchúisitheoirí go dlúth leis an nGarda Síochána chun a chinntiú go bhfuil gearánaigh in ionchúisimh mar gheall ar chionta gnéasacha ar an eolas faoina gcuid teidlíochtaí maidir le comhairle dlí a fháil saor in aisce, rud a shocraíonn an Bord um Chúnadh Dlíthiúil de réir fhorálacha alt 26(3A) den Acht um Chúnadh Dlíthiúil Sibhialta 1995. Mar atá luaite thuas, ní bhaineann teidlíocht an ghearánaigh le gach cion gnéasach. Tá gearánaigh i dteideal comhairle dlí a fháil saor in aisce in ionchúisimh mar gheall ar na cionta atá leagtha amach in alt 26(3A) d'Acht 1995 mar a leanas:

- a) banéigean – de shárú ar an dlí coiteann, nó ar alt 2 den Acht um an Dlí Coiriúil (Banéigean) 1981, nó ar alt 4 den Acht um an Dlí Coiriúil (Banéigean)(Leasú) 1990;

- b) tromionsaí gnéasach - in aghaidh alt 3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Banéigean) (Leasú) 1990;

- c) sireadh nó tathant a dhéanamh ar leanbh faoi 17 bliana d'aois, nó ar dhuine ar a bhfuil mallachar meabhrach, chun críocha ciona gnéasaigh, in aghaidh alt 6 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 1993;

- d) leanbh faoi bhun 15 nó 17 bliana d'aois a thruailliú in aghaidh alt 2 nó 3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006;

- e) ciorriú coil - in aghaidh alt 1 nó 2 den Punishment of Incest Act 1908.

12.38 Tá aon duine atá sainaitheanta mar íospartach ionchasach ciona gáinneála ar dhaoine i dteideal comhairle dlí a fháil saor in aisce agus déanann an Bord um Chúnadh Dlíthiúil an cúnadh sin a shocrú de réir fhorálacha alt 26(3B) den Acht um Chúnadh Dlíthiúil Sibhialta 1995. Bíonn feidhm ag an teidlíocht cibé acu atá, nó nach bhfuil, ionchúiseamh tionscanta i ndáil leis an gcion gáinneála ar dhaoine. Is é an Garda Síochána a dhéanann cinntí i dtaobh an bhfuil forais réasúnacha ann chun a chreidiúint go bhfuil duine ina íospartach nó ina híospartach ciona gáinneála ar dhaoine agus déantar amhlaidh faoi shocruithe riaracháin a bhaineann le cosaint íospartach den sórt sin.

SAORÁIL FAISNÉISE

12.39 Tá faisnéis faoi iarrataí chuig Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí faoin dlí a bhaineann le saoráil faisnéise ar fáil i gcaibidil 16 agus ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.

SONRAÍ PEARSANTA

12.40 Tá faisnéis faoin tslí ina ndéanann Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí próiseáil ar shonraí pearsanta faoin dlí a bhaineann le cosaint sonraí ar fáil i gcaibidil 16.

GEARÁIN

- 12.41** Déanfaidh ionchúisitheoirí, nó daoine d'fhoireann an Stiúrthóra, a thagann ar an eolas gur mian le duine gearán a dhéanamh faoi sheirbhísí a sholáthraíonn Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí agus a rinne dífeach díreach dó nó di faisnéis faoin mBeartas maidir le Gearáin a thabhairt don duine sin. Is féidir faisnéis faoin mBeartas maidir le Gearáin a fháil i gcaibidil 16 agus ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.
- 12.42** Féadfaidh íospartaigh coireachta, nó daoine de theaghlaigh íospartach coireachta, ar daoine iad atá básaithe, tinn nó éagumasaithe ar shlí eile, achoimre ar na cúiseanna le cinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh, nó athbhreithniú ar an gcinneadh sin, a iarraidh má tá siad míshásta leis an gcinneadh gan ionchúiseamh a thionscnamh. Is próiseas é sin atá ar leithligh ón bpróiseas déanta gearáin maidir le seirbhísí a chuireann Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí ar fáil. Déantar iarrataí ar chúiseanna nó ar athbhreithniú a phlé i míreanna 12.10 go 12.19 thuas agus is féidir tuilleadh faisnéise a fháil ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.

13: Triail Achomair

13.1 Is iad An Garda Síochána a thionscnaíonn formhór mór na gcásanna a ndéileáiltear leo sa Chúirt Dúiche gan aon tagairt díreach a dhéanamh d'Oifig an DPP. Leagtar amach i gCaibidil 7 amach na himthosca inar chóir don Gharda Síochána treoir a lorg ó Oifig an DPP sula gcuirtear cúisimh ar aghaidh i gcásanna indíotáilte nó i gcásanna ar dócha go n-éistfeadh ar díotáil iad. Tá an Garda Síochána údaraithe tús a chur le himeachtaí achoimre in ainm an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí i gcásanna ach amháin na cásanna sin a mbíonn teagasc, treoracha nó ordúithe mionsonraithe eisithe ag Coimisinéir an Gharda Síochána nó ag an Stiúrthóir ina leith gan sin a dhéanamh, nó sin a dhéanamh tar éis treoir a lorg ó Oifig an DPP agus sin amháin.

13.2 Sa chás go mbeidh comhairle ghinearálta nó shonrach eisithe ag an Stiúrthóir chuig an Garda Síochána nó treoracha faoi alt 8 d'Acht an Gharda Síochána 2005 ní mór don Gharda Síochána an chomhairle nó na treoracha sin a chomhlíonadh. Is breis iad na Treoirlínte seo ar aon chomhairle nó treoracha den sórt sin agus níl siad i gceist go dtógfadh na Treoirlínte tús áite orthu.

13.3 Tá cead ag an nGarda Síochána in aon chás treoracha sonraigh a lorg ón Stiúrthóir fiú i gcás de chineál achomair ina mbeidh údarú acu ionchúiseamh a dhéanamh in ainm an Stiúrthóra gan treoir shonrach.

13.4 Le linn don Gharda Síochána ionchúiseamh a dhéanamh faoin údarás arna thairmligeán dóibh ag an Stiúrthóir agus le linn cásanna a chur i láthair sa chúirt thar ceann an Stiúrthóra, táthar ag súil go gcomhlíonfaidh siad dualgais ionchúisitheoirí mar atá leagtha amach sna Treoirlínte.

13.5 Is é an teorainn ama reachtúil do thosach feidhme imeachtaí achoimre sa chuid is mó cásanna ná sé mhí, siúd is go bhforáiltear teorainneacha ama reachtúla níos faide i gcásanna áirithe.

ROGHNÚ IDIR TRIAIL AR DÍOTÁIL AGUS TRIAIL ACHOMAIR AGUS TOILIÚ LE TRIAIL ACHOMAIR

13.6 Ar leith ó chinneadh a dhéanamh maidir leis an gcúiseamh cuí nó maidir leis na cúisimh chúí, caithfidh an t-ionchúisitheoir breithniú a dhéanamh, seachas maidir le cionta achoimre, i dtaobh an ceart an t-ionchúiseamh a dhéanamh sa Chúirt Dúiche nó ar díotáil. D'fhéadfadh trí chineál cásanna a bheith ann:

- a) I gcás ina mbeidh cionta cruthaithe ag an reachtas ar cionta iad a fhéadfaidh a thriail go hachomair nó ar díotáil gan seans a thabhairt don chúisí i dtaca le hionad na trialach a roghnú, ansin is faoin ionchúisitheoir atá sé an t-ionad a roghnú. Má tharlaíonn sé gurb é cinneadh an ionchúisitheora ionchúiseamh a dhéanamh go hachomair beidh an cinneadh sin faoi réir an breitheamh den Chúirt Dúiche a bheith sásta gur mionchion atá i gceist agus gur cion é atá oiriúnach lena thriail go hachomair.
- b) Is é atá sa dara cineál cáis ná cásanna ina bhfuil rogha ag an gcúisí dul faoi thriail sa Chúirt Dúiche nó ar díotáil. I gcásanna den sórt sin, beidh rogha an chúisí i leith trialach achoimre faoi réir an breitheamh do chomhaontú gur mionchion atá i gceist agus gur cion é atá oiriúnach lena thriail go hachomair agus, ina theannta sin, faoi réir thoiliú an ionchúisitheora agus ní mór don ionchúisitheoir a chinneadh an cuí an toiliú sin a thabhairt. Áirítear ar na cásanna sin "cionta sceidealta" de réir bhrí alt 2 den Acht um Cheartas Coiriúil, 1951, mar aon le roinnt cásanna reachtúla eile.
- c) Catagóir eile cásanna nach mór don ionchúisitheoir breithniú a dhéanamh ina leith cásanna ar féidir déileáil leo faoi alt 13 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil,

1967, a bhaineann le cionta indíotáilte a fhéadfar a chur de lámh sa Chúirt Dúiche ar phléadáil ciontach.

méadaitheacha eile, a thabhairt le fios nár leor na roghanna pianbhreithe atá ar fáil sa Chúirt Dúiche.

- 13.7** Ní féidir déileáil le catagóir de chionta tromchúiseacha, lena n-áirítear cionta dúnmharaithe agus banéigin, áfach, ach amháin sa Phríomh-Chúirt Choiriúil.
- 13.8** Tá triail achomair beartaithe chun ceartas a riaradh chomh tapa agus is féidir. Ba chóir d'ionchúisitheoirí féachaint do thionchar aon mhoille is dócha a thiocfadh as rogha ionaid, aon bhuntáiste (cosc san áireamh) a réiteach níos tapúla, agus an mbeadh tionchar mór dochrach ag moill ar íospartach an chiona nó ar fhinné. Níor chóir go mbeadh i ndlús diúscartha ach fachtóir amháin agus ba chóir don ionchúisitheoir féachaint freisin do chineál an cháis agus an ionann na himthosca agus cinn a dhéanann cion tromchúiseach den chion atá líomhnaithe agus nach mbeadh sé oiriúnach déileáil leis go hachomair.
- 13.9** Le linn a chinneadh an roghnófar cás a chur de lámh go hachomair nó an dtoileofar le cás a chur de lámh sa tslí sin, cibé acu ar phléadáil ciontach nó ar shlí eile, is é an príomhrud atá le cur san áireamh ná an mbeadh na roghanna pianbhreithe atá ar fáil don Chúirt Dúiche dóthanach chun déileáil leis an iompar líomhnaithe a ndearnadh gearán ina leith ag féachaint d'imthosca uile an cháis agus go háirithe do thromchúis an chiona. I dtaca leis seo de, a mhéid a bhaineann le cineálacha áirithe cionta, tá toiliú ginearálta nó rogha ghinearálta tugtha ag an Stiúrthóir do chomhaltaí den Gharda Síochána agus do ghníomhaireachtaí ionchúisimh eile déileáil le cionta den sórt sin sa Chúirt Dúiche gan aon ghá teagmháil a dhéanamh, roimh ré, lena Oifig nó comhad imscrúdaithe a chur faoi bhráid a Oifige roimh ré. Samplaí de chásanna atá san earnáil seo is ea seilbh ar dhruaí rialaithe d'úsáid phearsanta. Fiú amháin sna cineálacha sin cásanna, áfach, is ceart don Gharda Síochána treoracha a lorg i gcás ina bhféadfadh fíorais áirithe an cháis, mar shampla iolracht cionta den sórt sin nó taifead cúisí roimhe sin nó imthosca

14: Fianaise Comhchoirithe

- 14.1** Is minic go gcothaíonn cinneadh comhchoirí a ghairm chun fianaise a thabhairt don ionchúiseamh breithnithe a bhíonn ag teacht trasna ar a chéile rud a éilíonn go gcaitear breithiúnas cúramach a dhéanamh i ndáil leis an bhfianaise go léir a bhíonn ar fáil. Níl dul thairis, áfach, nach mbeidh cásanna ann gurb é an t-aon fianaise a bhíonn ar fáil don ionchúiseamh ná fianaise chomhchoirí nó nach mbeadh cás dóthanach ann chun ionchúiseamh a thionscnamh gan fianaise chomhchoirí. D'fhéadfadh cásanna a bheith ann freisin ina dtabharfadh fianaise comhchoirí, cé nach í an t-aon fhianaise sa chás í nó nach mbeadh sí bunriachtanach don chás, tacaíocht shuntasach don ionchúiseamh.
- 14.2** Chomh maith leis an gceist faoi ar chóir comhchoirí a ghairm d'fhéadfaí an cheist a ardú ar chóir an comhchoirí sin a ionchúiseamh freisin. Maidir leis seo, mura ndéileáiltear leis an gcomhchoirí i ndáil lena rannpháirtíocht féin sa ghníomhaíocht choiriúil is ábhar don chúiseamh in aghaidh an chosantóra nó mura mbíonn díolúine ó ionchúiseamh bronnta air nó uirthi, d'fhéadfadh sé nó sí a bheith i riocht pribhléid a éileamh in aghaidh féin-ionchoirí i ndáil leis an ábhar céanna sin ar mian leis an ionchúiseamh a thabhairt ar aird i bhfianaise.
- 14.3** De ghnáth, ba chóir go ndéanfaí aon chás in aghaidh comhchoirí a dhiúscairt sula ndéantar an comhchoirí a ghairm chun fianaise a thabhairt in aghaidh daoine cúisithe eile i ndáil leis an gcion céanna.
- 14.4** In imthosca áirithe d'fhéadfadh sé a bheith stuama lamháltais a dheonú do dhaoine a ghlac páirt i gcionta líomhnaithe chun go mbeadh a gcuid fianaise ar fáil in aghaidh daoine eile. D'fhéadfadh go mbeadh san áireamh ar lamháltais den sórt sin:
- a) slánaíocht in aghaidh ionchúisimh;
  - b) glacadh le pléadail ciontach ar níos lú cúiseamh nó ar chúiseamh níos lú ná a d'fhéadfaí leanúint ar aghaidh leis, nó comhaontú go ndéileálfar leis an gcás nó toiliú go ndéileálfar leis ar shlí achomair.
- 14.5** Féadfar slánaíocht a dheonú i ndáil le hiompar coiriúil atá déanta ach ní féidir leis an Stiúrthóir sin a dheonú chun iompar sa todhchaí a chlúdach.
- 14.6** Is ceist don Stiúrthóir aon chinneadh maidir le slánaíocht nó lamháltas eile. Agus an cheist sin á cinneadh, mar aon leis an áit a luíonn an meá, cuirfear na nithe seo a leanas san áireamh:
- a) tábhacht, inchreidteacht agus iontaofacht fhianaise an chomhchoirí;
  - b) a mhéid ba dhealraitheach an comhchoirí a bheith páirteach sa ghníomhaíocht choiriúil atá faoi chaibidil i gcomparáid le rannpháirtíocht an chúisí a bhfuil an comhchoirí ina fhinné ina aghaidh nó ina haghaidh;
  - c) chomh láidir atá fianaise an ionchúisimh in aghaidh an chosantóra d'uireasa na fianaise a bhfuiltear ag súil a fhéadfaidh an comhchoirí a thabhairt agus, más féidir cúiseamh nó cúisimh áirithe a chruthú in aghaidh an chosantóra gan fianaise an chomhchoirí, a mhéid a léireodh na cúisimh sin ciontach dhealraitheach an chosantóra go dóthanach;
  - d) a mhéid is dóchúla go neartófaí fianaise an ionchúisimh dá dtabharfadh an comhchoirí fianaise agus tábhacht agus iontaofacht na fianaise sin;
  - e) an bhféadfadh an t-ionchúiseamh a chás a dhéanamh gan a bheith ag brath ar an bhfianaise a d'fhéadfadh an comhchoirí

a thabhairt (mar shampla, an dóchúlacht go nochtfadh tuilleadh imscrúduithe dóthain fianaise neamhspleách chun aon laige sa chás a leigheas) nó an bhféadfadh fianaise a bheith ar fáil ó fhoinsí eile;

- f) cibé an bhfuil an fhianaise a d'fhéadfadh an finné a thabhairt riachtanach go réasúnach chun ciontú an duine chúisithe a dhaingniú;
- g) cibé an bhfuil dóthain fianaise inghlactha, nó ar dócha go mbeadh dóthain fianaise inghlactha ann, chun cúisimh in aghaidh an chomhchoirí a fhódú, agus cibé ar chun leasa an phobail é go ndéanfaí an comhchoirí a ionchúiseamh murach go mbeadh sé nó sí ullamh fianaise a thabhairt don ionchúiseamh;
- h) cibé, dá ndéanfaí an comhchoirí a ionchúiseamh agus ansin go dtabharfadh sé nó sí fianaise, an bhfuil bunús iarbhír ann lena chreidiúint go mbeadh a shábháilteacht phearsanta nó a sábháilteacht phearsanta i mbaol;
- i) cibé an gcomhaontaíonn an duine a bheith ar fáil chun fianaise a thabhairt ag aon triail agus gach ceist a d'fhéadfaí a chur air nó uirthi a fhreagairt go macánta;
- j) carachtar, creidmheas agus teist choiriúil an chomhchoirí.

agus tugann imlíne ar an bpróiseas trína gcaithfidh páirtithe aontú comhoibriú chun go gcáileodh siad don díolúine. Tá an Clár foilsithe ar láithreán gréasáin an Stiúrthóra ag www.dppireland.ie agus ar láithreán gréasáin an Choimisiúin um Iomaíocht agus Cosaint Tomhaltóirí ag www.cccpc.ie.

AN CLÁR UM DHÍOLÚINE CAIRTÉIL

- 14.7** Is ann do shocrúithe speisialta maidir le hiarratais ar dhíolúine thar ceann ciontóirí a bhfuil gníomhaíochtaí i gcairtéil mhídhleathacha ina raibh siad páirteach tuairiscithe acu. Tá comhaontú idir an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí agus an Coimisiún um Iomaíocht agus Cosaint Tomhaltóirí faoin tslí le hiarratais den sórt sin a bhreithniú agus leagann Clár um Dhíolúine Cairtéil, atá foilsithe, amach polasaí an Stiúrthóra agus an Údaráis

15: Coigistiú, Forghéilleadh agus Dícháiliú

15.1 Le linn ionchúisimh choiriúla nó imeachtaí gaolmhara a sheoladh, cibé acu nuair atá an diúscairt deiridh ar siúl nó ag aon chéim chúí eile, is ceart d'ionchúisitheoirí a chinntiú go bhfuil cúirteanna ar an eolas go hiomlán faoi aon chumhacht nó dualgas nó rogha atá acu faoi fhorálacha reachtacha agus a bhaineann le coigistiú, urghabháil, coinneáil, forghéilleadh, díothú, diúscairt, cúlghairm nó dícháiliú. Cé gur chóir go mbeadh aird ar chearta aon pháirtí neamhchiontach a bhféadfaí difear a dhéanamh dó nó di, ba chóir don ionchúisitheoir orduithe a lorg, nuair is cúí, lena chinntiú nach mbaineann ciontóir brabús as a iompar coiriúil nó a hiompar coiriúil agus go mbíonn maoin a úsáidtear i ndéanamh ciona faoi réir ag forghéilleadh nó coigistiú.

COIGISTIÚ FAOI CHUID II DEN ACHT UM CHEARTAS COIRIÚIL 1994

15.2 Is ceist é coigistiú a bhíonn le breithniú agus comhairle a fháil air ón tús i ngach cás. Níor chóir breathnú air díreach mar rogha breise ar imeachtaí pianbhreithe nó ar ionchúiseamh a stiúradh. Maidir leis an gceist i dtaobh an mbeadh sé cúí iarratas ar choigistiú a dhéanamh, is ceart don imscrúdaitheoir aghaidh a thabhairt uirthi le linn an comhad a ullmhú nó a thíolacadh agus is ceart don oifigeach gairmiúil atá ag déileáil leis an gcás í a bhreithniú nuair atá ionchúiseamh á ordú. Forálann Cuid II den Acht um Cheartas Coiriúil, 1994, go sonrach do choigistiú tar éis ciontú ar díotáil. Baineann sé sin le cionta i ngáinneáil ar dhruaí agus le cionta i ngáinneáil nach mbaineann le druaí nó maoiniú ar sceimhlitheoireacht.

15.3 I gcás ina mbeidh duine ciontaite ar díotáil, agus ina mbeidh pianbhreith gearrtha air nó uirthi nó ina mbeifear tar éis déileáil leis nó léi ar shlí eile, i ndáil le cion gáinneála ar dhruaí, ceanglaítear ar an gcúirt le halt 4 den Acht um Cheartas Coiriúil 1994 cinneadh a dhéanamh i dtaobh ar thairbhígh an duine as gáinneáil ar dhruaí. Má chinneann an chúirt gur thairbhígh ní mór di ordú coigistíochta a dhéanamh faoin ábhar, ach sin faoi réir fhorálacha alt 4. Tá déanamh cinntí den sórt sin sainordaitheach mura rud é, tar éis réamfhiosrúchán, gur deimhin leis an gcúirt nach leor an méid, más aon mhéid é, a bhféadfaí é a ghnóthú chun déanamh ordaithe coigistíochta a fhírinniú, mar shampla mura bhfuil aon acmhainn ná sócmhainn ag an duine. Déantar foráil le halt 5(4) d'Acht 1994 maidir le toimhde reachtúil gur i dtaca le gáinneáil ar dhruaí a bhí á déanamh ag an duine a fuarthas aon tairbhe a d'fhabhraigh don duine sna sé bliana sula gcuirtear tús le himeachtaí coiriúla ina choinne nó ina choinne.

15.4 I gcás ina mbeidh duine ciontaite ar díotáil agus ina mbeidh pianbhreith gearrtha air nó uirthi nó ina mbeifear tar éis déileáil leis nó léi ar shlí eile i leith ciona seachas gáinneáil ar dhruaí nó maoiniú sceimhlitheoireachta, tugann alt 9 den Acht um Cheartas Coiriúil 1994 rogha don Stiúirthóir iarratas a dhéanamh ar ordú coigistíochta agus don chúirt ordú den sórt sin a dhéanamh má chinntear gur thairbhígh an duine as an gcion ar ina leith a ciontaíodh é nó í.

15.5 I gcás ina mbeidh duine ciontaite ar díotáil agus ina mbeidh pianbhreith gearrtha air nó uirthi nó ina mbeifear tar éis déileáil leis nó léi ar shlí eile i leith cion maoinithe sceimhlitheoireachta, tugann alt 8A den

Acht um Cheartas Coiriúil 1994 rogha don Stiúrthóir iarratas a dhéanamh ar ordú coigistíochta agus don chúirt ordú den sórt sin a dhéanamh má chinntear go sealbhaíonn an duine ciontaíthe cistí a thagann faoi réir a gcoigistithe.

15.6 Is mar a leanas an méid a bheidh le coigistiú:

- a) i gcás cion gáinneála ar dhrugaí – faoi réir fhorálacha alt 4 den Acht um Cheartas Coiriúil 1994, an méid a measfaidh an chúirt ina leith gurb é 'luach fháltais an chosantóra as gáinneáil ar dhrugaí' de réir alt 12(4) d'Acht 1994;
- b) i gcás cion maoinithe sceimhlitheoireachta – faoi réir fhorálacha ailt 8A go 8E den Acht um Cheartas Coiriúil 1994, an méid a measfaidh an chúirt ina leith gurb é 'luach chistí an chosantóra is cistí atá faoi réir a gcoigistithe' de réir alt 12(4)(b) d'Acht 1994;
- c) i gcás cionta seachas gáinneáil ar dhrugaí nó maoiniú sceimhlitheoireachta – faoi réir fhorálacha alt 9 den Acht um Cheartas Coiriúil 1994, an méid a measfaidh an chúirt ina leith gurb é 'luach shochar an chosantóra ón gcion nó ó na ciontaí' de réir alt 12(4) (c) d'Acht 1994, i 'cibé suim is cuí leis an gcúirt', mar a fhoráiltear in alt 9(1) d'Acht 1994.

15.7 Le linn aon cheisteanna a éiríonn faoin Acht um Cheartas Coiriúil 1994 i dtaobh ar thairbhígh duine as gáinneáil ar dhrugaí nó as maoiniú sceimhlitheoireachta nó as cionta eile, nó i dtaobh an méid atá le gnóthú i ngach cás ar leith, is é atá sa chaighdeán cruthúnais is gá chun na ceisteanna sin a chinneadh ná an caighdeán is ísle is infheidhme maidir le himeachtaí sibhialta i.e. cóimheá na ndóchúlachtaí, de réir mar a fhoráiltear in ailt 4(6), 8A(6) agus 9(7) d'Acht 1994.

15.8 Déantar foráil le Cuid III den Acht um Cheartas Coiriúil maidir le forfheidhmiú orduithe coigistíochta, maidir le glacadóirí a cheapadh i leith maoin inréadaithe agus

maidir le horduithe calctha nó orduithe foghabhálacha nó athraithe a dhéanamh lena gcaomhnaítear an mhaoin le go bhféadfar í a choigistiú ina dhiaidh sin tar éis ciontú. Le halt 24 d'Acht 1994, ligtear don Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí, in imthosca a shonraítear in alt 23 d'Acht 1994, iarratas a dhéanamh chuig an Ard-Chúirt ar orduithe maidir le calcadh chun toirmeasc a chur ar dhaoine déileáil le maoin inréadaithe. Is ceart comhairle a ghlacadh go pras le hOifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí más rud é gur cuí aon orduithe forfheidhmiúcháin den sórt sin a dhéanamh.

FORGHÉILLEADH AIRGID Ó GHÁINNEÁIL AR DHRUGAÍ A ALLMHAIRÍTEAR NÓ A ONNMHAIRÍTEAR IN AIRGEAD TIRIM

15.9 I gcás ina bhfuil forais réasúnacha ann le drochamhras maidir le hallmhairiú nó onnmhairiú airgid thirim os cionn méid áirithe, ar méid é atá in ionannas go díreach nó go neamhdhíreach le fáltais ó choireacht, nó atá beartaithe lena úsáid i dtaca le haon iompar coiriúil, tugann alt 38 den Acht um Cheartas Coiriúil 1994 údarás don Gharda Síochána nó d'Oifigigh Chustam agus Máil daoine a chuardach agus airgead tirim á lorg acu nó airgead tirim a urghabháil agus a choinneáil. I gcás ina ndéantar airgead tirim a urghabháil agus a choinneáil faoi alt 38, féadfaidh breitheamh den Chúirt Chuarda forghéilleadh an airgid thirim sin a ordú má dhéanann an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí iarratas ar ordú den sórt sin faoi alt 39 d'Acht 1994. Ní mór gur deimhin leis an mbreitheamh Cuarda go bhfuil an t-airgead tirim in ionannas go díreach nó go neamhdhíreach le fáltais coireachta nó go bhfuil sé beartaithe ag aon duine lena úsáid i dtaca le haon iompar coiriúil. Is é atá sa chaighdeán cruthúnais in iarratais den sórt sin ná an caighdeán is ísle is infheidhme maidir le himeachtaí sibhialta i.e. cóimheá na ndóchúlachtaí, de réir mar a fhoráiltear in ailt 3(3) d'Acht 1994.

FORGHÉILLEADH I GCÁS CIONTA DRUGAÍ

- 15.10** Féadfar ordú forghéillte faoi alt 30(1) den Acht um Mí-Úsáid Drugaí 1977 a dhéanamh i gcás ina gciontaítear duine i gcion faoin Acht um Mí-Úsáid Drugaí 1977 nó i gcion gáinneála ar dhrugaí de réir bhrí an Achta um Cheartas Coiriúil 1994. Féadfaidh an chúirt forghéilleadh a ordú i ndáil le haon ní ar deimhin leis an gcúirt ina leith go mbaineann sé leis an gcion agus féadfar é a dhíothú nó féadfar déileáil leis ar cibé modh eile is cuí leis an gcúirt.

MAOIN A URGHABHTAR GO DLEATHACH A FHORGHÉILLEADH

- 15.11** Féadfar ordú forghéillte faoi alt 61(1) den Acht um Cheartas Coiriúil 1994 a dhéanamh i leith maoin a urghabhadh go dleathach ó dhuine a ciontaíodh ina dhiaidh sin i gcion nó i leith maoin a bhí i seilbh an duine chiontaithe nó faoina urláimh nó faoina hurláimh tráth na gabhála nó na toghairme. Ní mór gur deimhin leis an gcúirt a rinne a ciontú gur úsáideadh an mhaoin chun aon chion a dhéanamh, nó chun déanamh aon chiona a éascú, nó gur beartaíodh í a úsáid chun na críche sin, nó gurb é a bhí sa chion ná seilbh neamhdhleathach ar mhaoin a urghabhadh go dleathach nó a bhí i seilbh nó faoi urláimh an duine chiontaithe tráth na gabhála nó na toghairme.

AIRM THINE NÓ PLÉASCÁIN A FHORGHÉILLEADH

- 15.12** Faoi alt 23 den Acht na nArm Teine 1925, d'fhéadfadh sé go mbeidh airm thine, airm thoirmisceithe nó armlón le forghéilleadh nó le diúscairt, agus d'fhéadfadh sé go gcealófar aon deimhniú airm tine, le hordú ón gcúirt a rinne an ciontú. Tá feidhm aige sin i gcás ina gciontaítear aon duine i gcion faoi Acht 1925 nó in aon choir ar ina leith a ghearrtar pianbhreith príosúnachta ar an duine nó a ordaítear don duine dul faoi bhanna an tsíocháin a choinneáil nó a bheith dea-iomprach, agus an méid sin ar

choinníoll nach mbeidh seilbh ag an duine ar arm tine ná nach n-íompróidh sé nó sí arm tine.

- 15.13** Faoi alt 61(1A) den Acht um Cheartas Coiriúil 1994, ní mór don chúirt a rinne an ciontú forghéilleadh arm tine nó pléascán a ordú i leith daoine a bheidh ciontaithe i gcionta faoi na forálacha seo a leanas mura rud é go mbeadh baol tromáí éigeartais ann dá ndéanfadh sí an t-ordú:
- a) Explosive Substances Act 1883 – ailt 3 nó 4;
  - b) Acht na nArm Tine 1925 – alt 15;
  - c) Acht na nArm Tine 1964 – alt 27A;
  - d) An tAcht um Cheartas Coiriúil (Cionta Sceimhlitheoireachta) 2005 – alt 6.

STIÚRTHOIRÍ CUIDEACHTA AGUS DAOINE EILE A DHÍCHÁILIÚ

- 15.14** Le halt 839 d'Acht na gCuideachtaí 2014, déantar foráil maidir le dícháiliú uathoibríoch daoine a chiontaítear ar díotáil in aon chion i ndáil le cuideachta faoi Acht 2014 (nó faoi aon achtachán eile a bheidh forordaithe) nó in aon chion lena ngabhann calaois nó mímhacántacht. Maireann dícháiliú 5 bliana tar éis dáta an chiontaithe nó cibé tréimhse eile (de chineál níos faide nó níos giorra) a ordóidh an chúirt, tar éis iarratas a fháil ón ionchúisitheoir nó ón duine ciontaithe agus tar éis aird a thabhairt ar imthosca uile an cháis. Oibríonn orduithe den sórt sin chun an duine a dhícháiliú ó cheapachán a fháil, nó ó ghníomhú, mar stiúrthóir nó mar oifigeach eile, mar iniúchóir reachtúil, mar ghlacadóir, mar leachtaitheoir nó mar scrúdaitheoir de chuid cuideachta de réir bhrí alt 819(6) d'Acht 2014 nó de chuid aon chara-chumann de réir Achtanna na gCara-Chumann 1896 go 2014 nó de chuid aon chumainn atá cláraithe faoi na hAchtanna um Chumainn Tionscail agus Soláthair 1893 go 2014, nó ó bheith bainteach le cur chun cinn, le foirmiú nó le bainistiú cuideachta, cara-chumainn

nó cumainn den sórt sin nó páirteach sna nithe sin, ar aon slí, cibé acu go díreach nó go neamhdhíreach.

15.15 Tugann alt 842 d'Acht na gCuideachtaí 2014 rogha don chúirt orduithe dícháiliúcháin a dhéanamh, uaithi féin, i leith stiúirthóirí cuideachta agus aicmí áirithe eile daoine atá bainteach le cuideachtaí. Féadfaidh an chúirt orduithe den sórt sin a dhéanamh freisin tar éis iarratas chuige sin a fháil ó na daoine a shonraítear in alt 844 d'Acht 2014, lena n-áirítear an Stiúirthóir Ionchúiseamh Poiblí agus féadfaidh seisean nó sise iarratas a dhéanamh ar orduithe dícháiliúcháin faoi fho-ailt (a) go (g) d'alt 842.

FORÁLACHA EILE

15.16 Tá cuid mhór forálacha eile de chineál reachtach agus rialála ann a bhaineann le cineálacha éagsúla coigistíochta, urghabhála, coinneála, forghéillte, díothaithe, diúscairt, cúlghairme nó dícháiliúcháin. De ghnáth, leanann siad as diúscairt chríochnaitheach ionchúiseamh coiriúil ach d'fhéadfadh feidhm a bheith ag cuid acu ag céimeanna cuí eile in imeachtaí coiriúla nó in imeachtaí gaolmhara. Sampla coitianta de sin is ea dícháiliú ó cheadúnas tiomána a shealbhú. Is ceart don ionchúisitheoir cuimhneamh ar an liosta seo a leanas d'fhorálacha reachtúla, cé nach liosta cuimsitheach ná liosta iomlán é – níl sé ceaptha ach amháin mar aide mémoire agus is ceart an reachtaíocht shonrach lena mbaineann a léamh i ngach cás:

- An tAcht Deocha Meisciúla 1927 – alt 28 – d'fhéadfadh sé go mbeidh an ceadúnas chun deochanna meisciúla a dhíol le miondíol le forghéilleadh agus má fhorghéilltear é ní dheonófar aon cheadúnas nua.
- An tAcht um Chiontaí in aghaidh an Stáit 1939 – alt 22 – tá maoin uile eagraíochta le forghéilleadh má dhearbhaítear gur eagraíocht neamhdhleathach í agus má dhéantar ordú chun í a dhíchur.

- An tAcht um Thrácht ar Bhóithre 1961 – ailt 26 agus 27 – ordú dícháiliúcháin iarmhartach nó fo-ordú dícháiliúcháin i leith ceadúnas tiomána a shealbhú.
- An tAcht um Fhiadhúlra 1976 – alt 76 – d'fhéadfadh sé go mbeidh aon eiseamal flora, fauna, iontaise nó mianraí nó aon chuid, táirge nó díorthach d'eiseamal den sórt sin nó aon arm tine, gaiste, dol, líon nó aon fheithicil inneallghluaiste nó aon soitheach nó aerárthach le forghéilleadh.
- An tAcht um Chiontaí in aghaidh an Stáit (Leasú) 1985 – alt 2 – d'fhéadfadh sé go mbeidh airgead atá a choinneáil ag bainc agus a gcreidtear ina leith gur le heagraíocht neamhdhleathach í le forghéilleadh.
- An tAcht Custam agus Máil (Forálacha Ilghnéitheacha) 1988 – ailt 6, 7 agus 8 – coinneáil, urghabháil agus forghéilleadh earraí agus feithicilí, long, bád, carráistí nó córacha iompair eile, capall nó ainmhithe eile agus rudaí a mbaintear úsáid astu, i gcásanna nach n-íoctar dleacht allmhairithe nó sárúithe ar aon toirmeasc nó srian ar allmhairiú nó onnmhairiú.
- An tAcht um Fhístaiifeadtaí 1989 – alt 28 – d'fhéadfadh sé go mbeidh fístaiifeadtaí a bhaineann le cionta faoin Acht le forghéilleadh agus le díothú nó le diúscairt ar shlí eile.
- Acht na nArm Tine agus na nArm lonsaitheach 1990 – alt 13 – d'fhéadfadh sé go mbeidh airm agus airteagail eile le forghéilleadh agus le díothú nó le diúscairt ar shlí eile.
- An tAcht um Thrácht ar Bhóithre 1994 – alt 41 – coinneáil, aistriú, stóráil agus diúscairt feithicilí atá á dtiomáint ag daoine atá dícháilithe nó nach bhfuil ceadúnas tiomána, cead foghlaim, árachas, cáin bhóthair, deimhniú NCT nó deimhniú ródacmhainneachta acu.
- An tAcht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht Leanaí 1998 – alt 8 – d'fhéadfadh sé go mbeidh aon rud a

- urghabhtar faoi alt 7 d'Acht 1998, nó aon rud a suífear ina leith chun sástacht na cúirte go bhfuil baint aige leis an gcion, le forghéilleadh agus le díothú nó le diúscairt ar shlí eile.
- An tAcht Cóipchirt agus Ceart Gaolmhar 2000 – ailt 145 agus 264 – d'fhéadfadh sé go mbeidh cóipeanna, taifeadaí, airteagail nó feistí atá sáraitheach nó aindleathach le forghéilleadh d'úinéir an chóipchirt nó na gceart, nó go mbeidh siad le díothú nó le diúscairt ar shlí eile.
  - An tAcht um Inimircigh Neamhdhleathacha (Gáinneáil) 2000 – alt 4 – forghéilleadh aon loinge, báid, aerárthaigh nó feithicle inneallghluaiste agus trealaimh ghaolmhair, feisteas gaolmhar agus fearas gaolmhar.
  - An tAcht um Pleanáil agus Forbairt 2000 – alt 97(21) – féadfar deimhnithe áirithe atá deonaithe ag údarás pleanála a chúlghairm má fuarthas iad ar scór dearbhú reachtúil nó faisnéise nó doiciméid atá bréagach nó míthreorach i bponc ábhartha nó nach bhfuil fíor.
  - An tAcht um Dhearáí Tionscail 2001 – alt 72 – d'fhéadfadh sé go mbeidh táirgí sáraitheacha nó airteagail sháraitheacha le forghéilleadh don dílseánach cláraithe nó le díothú nó le diúscairt ar shlí eile.
  - An tAcht um Cheartas Coiriúil (Cionta Gadaíochta agus Calaoise) 2001 – ailt 15 agus 50 – d'fhéadfadh sé go mbeidh airteagail nó rudaí a urghabhtar le forghéilleadh agus le díothú, nó le diúscairt, nó d'fhéadfaí déileáil leo ar shlí eile.
  - I.R. 318/2009 Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Ceadúnais Oibritheoirí Tarlaithe de Bhóthar agus Iompair Paisinéirí de Bhóthar) 2009 – dícháiliú sainordaitheach ó cheadúnas oibritheora a shealbhú má chiontaítear duine i gcionta áirithe a shonraítear sna rialacháin sin.
  - An tAcht um Thrácht ar Bhóithre 2010 – alt 60 – urghabháil ceadúnais tiomána, nó cead foghlaimeora, nó doiciméid a airbheartaíonn a bheith ina dhoiciméad díobh sin, i gcás ina bhfuil duine ag tiomáint le linn dó nó di a bheith dícháilithe, nó i gcás ina bhfuarthas an doiciméad lena mbaineann go calaoiseach, nó inar brionnaíodh nó inar athraíodh é.
  - An tAcht um Shláinte agus Leas Ainmhithe 2013 – ailt 57 go 60 – maidir le hainmhithe, táirgí ainmhíocha, nó beatha d'ainmhithe, dícháiliú ón méid seo a leanas a mhéid a bhaineann le hainmhithe: úinéireacht orthu; leas iontu, iad a choinneáil; déileáil iontu; a bheith i bhfeighil orthu, nó smacht a bheith orthu, go díreach nó go neamhdhíreach; oibriú leo; rialú nó smacht ar mharú, ar mhonarú, ar allmhairiú, ar ullmhú, ar láimhseáil, ar stóráil, ar iompar, ar dháileadh ina leith – forghéilleadh agus coinneáil tráth an dícháiliúcháin i gcás na n-ainmhithe go léir atá faoi úinéireacht, á sealbhú nó faoi rialú – urghabháil agus coinneáil tráth an chiontaithe agus díol, diúscairt nó díothú ina dhiaidh sin i gcás na n-ainmhithe go léir a shealbhaítear nó a choinnítear - forghéilleadh ainmhithe, táirgí ainmhíocha, beatha d'ainmhithe, soithí, feithiclí, aerárthaí, trealaimh nó innealra.
  - An tAcht um Rialáil Tacsaithe 2013 – alt 30 – dícháiliú sainordaitheach i leith ceadúnas beagfheithicle seirbhíse poiblí a shealbhú má chiontaítear i gcionta áirithe sonraithe.

16: Cumarsáid leis an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí

CUMARSÁIDÍ ATÁ CEADAITHE AGUS CUMARSÁIDÍ ATÁ TOIRMISCTHE

16.1 Le halt 6 den Acht um Ionchúiseamh i gCionta 1974, toirmeashtar cumarsáidí áirithe leis an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí agus le hoifigigh an Stiúrthóra i gcás ina mbaineann na cumarsáidí sin le himeachtaí coiriúla. Rinneadh feidhm alt 6 a leathnú le halt 2 den Acht um Cheartas Coiriúil 1993 agus le hailt 21 agus 29 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010.

16.2 Tá cead faoin dlí ag na daoine seo a leanas scríobh chuig Oifig an Stiúrthóra:

- a) íospartach coire;
- b) duine de theaghlach íospartaigh coire;
- c) duine cúisithe; nó
- d) duine de theaghlach duine cúisithe; nó
- e) dlíodóir, dochtúir nó oibrí sóisialta atá ag gníomhú thar ceann cliant;

Ciallaíonn 'duine de theaghlach': banchéile, fearchéile, athair, máthair, seanathair, seanmháthair, leasathair, leasmháthair, mac, iníon, ua, banua, leasmhac, leasiníon, deartháir, deirfiúr, deartháir leasghaolmhar, deirfiúr leasghaolmhar, daoine den teaghlach atá uchtáilte, agus foláionn sé páirtnéir sibhialta.

Seo a leanas an seoladh nach mór scríobh chuige:

Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí,
Bóthar na hOtharlainne
Baile Átha Cliath 7

16.3 Tá sé in aghaidh an dlí d'aon duine eile teagmháil a dhéanamh le hOifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí chun tionchar a imirt ar dhéanamh cinntí maidir leis an méid seo a leanas:

- a) ionchúiseamh a tharraingt siar nó gan ionchúiseamh a thionscnamh – alt 6(1) den Acht um Ionchúiseamh i gCionta 1974;
- b) iarratas a dhéanamh chuig an gCúirt Achomhairc ar athbhreithniú pianbhreithe – alt 2(4) den Acht um Cheartas Coiriúil 1993;
- c) iarratas a dhéanamh chuig an gCúirt Achomhairc i leith duine a triaileadh ar díotáil agus a éigiontaíodh ag an triail, nó tar éis achomharc a dhéanamh in aghaidh ciontú, nó tar éis achomharc a dhéanamh i gcoinne cinnidh den sórt sin ar achomharc, i gcás ina go bhfuil fianaise nua fhíorláidir in aghaidh duine a ciontaíodh tar éis teacht chun bheith ar fáil agus gurb é leas an phobail déanamh amhlaidh – ailt 8(3) agus 21 agus Cuid 3 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010;
- d) iarratas a dhéanamh chuig an gCúirt Achomhairc ar ordú atrialach tar éis éigiontú atá truailithe mar thoradh ar an duine a éigiontaíodh nó duine eile a chiontú i gcion i gcoinne riaradh an cheartais, ar cion é a bhaineann leis na himeachtaí ba chúis leis an éigiontú, i gcás ina ndealraíonn sé go bhfuil fianaise fhíorláidir ann i gcoinne an duine a éigiontaíodh agus gurb é leas an phobail déanamh amhlaidh - ailt 9(3) agus 21 agus Cuid 3 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010;

- e) achomharc ar cheist dlí chuig an gCúirt Achomhairc i gcoinne éigiontú duine a triaileadh ar díotáil, i gcás ina ndealraíonn sé go ndearna cúirt na trialach fianaise fhíorláidir a eisiamh go hearráideach, nó gur thug sí ordachán don ghiúiré éigiontú a dhéanamh ar ordachán é a bhí mícheart de réir an dlí agus go raibh fianaise ann sna himeachtaí a d'fhágfadh go mb'fhéidir go mbeadh giúiré sásta le réasún thar amhras réasúnach faoi chiontacht an duine – ailt 23(1)(I) agus 29 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010;
- f) cead a lorg chun achomharc a dhéanamh ar cheist dlí chuig an gCúirt Uachtarach faoi Airteagal 34.5.4 den Bhunreacht i gcoinne éigiontú duine a triaileadh ar díotáil sa Phríomh-Chúirt Choiriúil, i gcás ina ndealraíonn sé go ndearna cúirt na trialach fianaise fhíorláidir a eisiamh go hearráideach, nó gur thug sí ordachán don ghiúiré éigiontú a dhéanamh ar ordachán é a bhí mícheart de réir an dlí agus go raibh fianaise ann sna himeachtaí a d'fhágfadh go mb'fhéidir go mbeadh giúiré sásta le réasún thar amhras réasúnach faoi chiontacht an duine – ailt 23(1)(II) agus 29 agus Cuid 4 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010; nó
- g) cead a lorg chun achomharc a dhéanamh ar cheist dlí chuig an gCúirt Uachtarach faoi Airteagal 34.5.3 den Bhunreacht i gcoinne breithe ón gCúirt Achomhairc gan atriail duine ar neamhnaíodh a chiontú nó a ciontú ar díotáil mar thoradh ar achomharc a ordú, i gcás inar dealraitheach go ndearnadh rialú le linn éisteacht an achomhairc ar rialú é lenar eisiadh fianaise fhíorláidir go hearráideach – ailt 23(2) agus 29 agus Cuid 4 den Acht um Nós Imeachta Coiriúil 2010.

16.4 Ma mheastar go bhfuil cumarsáid neamhdhleathach, tá sé de cheangal ar an Stiúrthóir agus ar oifigigh an Stiúrthóra, de réir an dlí, gan aon aird eile a thabhairt ar an gcumarsáid.

16.5 Ina theannta sin, rinne Kearns J., in *Linda Eviston v. DPP* [2002] IR 260 ag 279, tagairt do chumarsáidí atá ceaptha chun áiteamh ar an Stiúrthóir ionchúiseamh a thionscnamh mar chumarsáidí atá místuama agus míchuí más daoine seachas iad siúd atá ceadaithe chun scríobh chuig Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí a dhéanann iad (féach mír 16.2 thuas). Ní thugann an Stiúrthóir nó oifigigh an Stiúrthóra aon aird ar chumarsáidí a mheastar a bheith místuama agus míchuí.

CINNÍ GAN IONCHÚISEAMH A THIONSCNAMH

16.6 Tá ceart ag íospartaigh coireachta cúiseanna a iarraidh i ndáil le cinntí a dhéanann an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí gan ionchúiseamh a thionscnamh. Tá ceart acu freisin athbhreithniú a iarraidh i ndáil le cinntí gan ionchúiseamh a thionscnamh.

16.7 Is iad seo a leanas na catagóirí daoine ar féidir leo iarrataí den sórt sin a dhéanamh:

- íospartach coire;
- duine de theaghlach íospartaigh i gcás marfach;
- aturnae atá ag gníomhú thar ceann ceachtar de na daoine thuas.

16.8 Is ceart iarrataí ar chúiseanna agus/nó ar athbhreithnithe i ndáil le cinntí gan ionchúiseamh a thionscnamh a dhéanamh i scríbhinn agus a chur chuig an seoladh seo a leanas:

An tAonad Cumarsáide agus Idirchaidreamh le hÍospartaigh, Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí, Bóthar na hOtharlainne, Baile Átha Cliath 7.

Tá tuilleadh faisnéise faoi iarrataí den sórt sin a dhéanamh ar fáil i gcaibidil 12 agus ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.

SAORÁIL FAISNÉISE

- 16.9** San Acht um Shaoráil Faisnéise 2014, dearbhaítear an ceart atá ag daoine den phobal chun rochtain a fháil ar fhaisnéis oifigiúil a mhéid is mó is féidir i gcomhréir le leas an phobail, agus leis an gceart atá ag daoine aonair ar phríobháideacht.
- 16.10** De ghnáth, cuireann Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí faisnéis ar fáil don phobal i ndáil lena struchtúr, lena feidhmeanna agus lena gníomhaíochta trína Tuarascáil Bhliantúil, trína Ráiteas Straitéise agus trína Ráiteas faoi Threoirilínite Ginearálta d'ionchúisitheoirí a fhoilsiú. Leanfaidh an Oifig de leathnú a dhéanamh ar an raon faisnéise atá ar fáil don phobal trína láithreán gréasáin.
- 16.11** Tá sé tábhachtach go mbeadh an pobal ar an eolas go dtagann taifid Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí faoi réir an tsriain dá bhforáiltear in alt 42(f) den Acht um Shaoráil Faisnéise 2014. Dá bhrí sin, faoi Acht 2014, níl aon rochtain ar thaifid a shealbhaíonn nó a chruthaíonn an oifig, seachas iad siúd a bhaineann le riaradh ginearálta na hOifige. Ciallaíonn sé sin nach bhfuil rochtain le fáil, faoin Acht um Shaoráil Faisnéise 2014, ar thaifid ina bhfuil comhaid choiriúla.
- 16.12** Is ceart iarrataí faoin Acht um Shaoráil Faisnéise a dhéanamh i scríbhinn ar an bhfoirm iarratais atá ar fáil chuige sin agus iad a chur chuig an seoldadh seo a leanas:

**An tOifigeach Saorála Faisnéise,
Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí,
Bóthar na hOtharlainne,
Baile Átha Cliath 7.**

Mar mhalairt air sin, is féidir foirmeacha iarratais comhlánaithe a chur le ríomhphost chuig: foi@dppireland.ie.

Tá an fhoirm iarratais agus tuilleadh faisnéise faoi iarrataí den sórt sin a dhéanamh ar fáil ar láithreán gréasáin na hOifige ag www.dppireland.ie.

SONRAÍ PEARSANTA

- 16.13** Tagann gach duine d'fhoireann Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí agus dá ngníomhairí faoi réir an dlí maidir le cosaint sonraí le linn dóibh sonraí pearsanta a phróiseáil thar ceann na hOifige agus, go háirithe, le linn dóibh sonraí pearsanta de chineál íogair a phróiseáil. Is ceart dóibh a bheith ar an eolas faoi na prionsabail chosanta sonraí atá ann in alt 2 den Acht um Chosaint Sonraí 1988 ina n-áirítear sonraí pearsanta a choinneáil slán sábháilte, cruinn agus cothrom le dáta agus gan phróiseáil a dhéanamh orthu ach amháin chun na gcríoch a bhfuarthas iad ina leith.
- 16.14** Is ceart d'fhoireann Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí agus da ngníomhairí cúram ar leith a ghlacadh nuair a bhaineann siad sonraí pearsanta a bhaineann le hOifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí amach as a n-áitreabh gnó, á chinntiú nach ndéantar sonraí leictreonacha a stóráil ach amháin ar earraí crua criptithe agus go ndéantar comhaid pháipéir a choimeád slán gach tráth. Le linn sonraí pearsanta leictreonacha a aistriú chuig páirtithe eile nó le linn iad a stóráil go seachtrach, is ceart dóibh a chinntiú go bhfuil na modhanna a úsáidtear slán agus go gcomhlíonann siad an dlí maidir le cosaint sonraí. I gcás ina dtarlaíonn sárú maidir le sonraí pearsanta, nó ina bhfuil amhras ann go bhféadfadh sé gur tharla sárú den sórt sin, is ceart teagmháil a dhéanamh láithreach leis an duine cuí den lucht bainistíochta sinsearaí in Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí.
- 16.15** Faoi alt 16 den Acht um Chosaint Sonraí 1988, tá sé de cheangal ar Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí taifead a choimeád ar Chlár an Choimisinéara Cosanta Sonraí. Leagann sé sin amach na cineálacha sonraí pearsanta a choinníonn an Oifig, mar aon leis na cuspóirí a gcoinnítear ina leith iad agus na daoine a roinneann sí leo iad. Tá taifead na hOifige ar an gClár Poiblí ar fáil ar láithreán gréasáin an Choimisinéara Cosanta Sonraí ag www.dataprotection.ie.

16.16 Tá cuid mhór srianta ar phróiseáil sonraí pearsanta ann sa reachtaíocht a bhaineann le Cosaint Sonraí. Faoi alt 8 den Acht um Chosaint Sonraí 1988, níl feidhm ag na srianta sin maidir le hOifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí nuair is gá sin i ndáil le ciontóirí a ionchúiseamh in aon chás inar dóigh go ndéanfadh feidhmiú na srianta sin dochar d'aon ionchúiseamh den sórt sin. In imthosca áirithe, d'fhéadfadh oibleagáidí faoin dlí coiriúil, mar shampla, oibleagáid an ionchúisitheora nochtadh a dhéanamh, a bheith i gcoimhlint leis an dlí maidir le cosaint sonraí. Is ceart aird an Stiúrthóra nó aird an lucht bainistíochta sinsearaí in Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí a tharraingt ar aon nithe den sórt sin.

16.17 Faoi alt 4 den Acht um Chosaint Sonraí 1988, féadfaidh aon duine iarratas a dhéanamh chuig Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí ar chóip dá sonraí pearsanta, mar atá i seilbh na hOifige. Tá díolúine ann faoi alt 5 d'Acht 1988 i leith sonraí pearsanta a choinnítear chun ciontóirí a ionchúiseamh i gcás inar dóigh go ndéanfadh nochtadh na sonraí sin ionchúiseamh den sórt sin. Tá teorainn leis an díolúine agus ní bhíonn feidhm aige a thuilleadh tar éis an próiseas ionchúisimh a thabhairt i gcrích, ach am a thabhairt i leith aon achomharc a dhéantar. Tá díolúine ann faoi alt 5 freisin i leith ábhar faoi phribhléid nach bhfuil aon teorainn ama ann maidir leis. Ní féidir ach sonraí pearsanta i leith an iarratasóra a thabhairt agus ní mór na sonraí pearsanta a bhaineann le páirtithe eile a cheilt mura rud é go dtugann na páirtithe sin a dtoilíú.

16.18 Faoi alt 11 den Acht um Chosaint Sonraí 1988, tá toirmeasc ginearálta ann maidir le sonraí pearsanta a aistriú amach as an Limistéar Eorpach Eacnamaíoch. Tá díolúintí ann faoin alt sin chun foráil a dhéanamh, inter alia, maidir le coinbhinsiún nó ionstraim eile lena bhforchuirtear oibleagáid idirnáisiúnta ar an stát. Ina theannta sin, tá tíortha áirithe deimhnithe ag Coimisiún an Aontais Eorpaigh mar thíortha atá sábháilte i dtaca le haistrithe den sórt sin. Ní ceart aon aistriú sonraí pearsanta ar le hOifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí iad a chur i gcrích chuig tír

lasmuigh den Limistéar Eorpach Eacnamaíoch mura rud é go bhfionnfar go bhfuil sé dlíthiúil déanamh amhlaidh faoin dlí a bhaineann le cosaint sonraí.

GEARÁIN

16.19 Féadfaidh aon duine atá míshásta le seirbhís a sholáthraíonn Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí. Áiríonn sé sin íospartaigh coire, breithiúna, finnétithe, comhaltaí den Gharda Síochána, Aturnaetha Stáit, abhcóidí a fheidhmíonn thar ceann an Stiúrthóra, daoine den phobal, soláthróirí earraí agus/nó seirbhísí, agus ciontóirí. Ní chlúdaíonn an Beartas maidir le Gearáin míshástacht le cinní gan ionchúiseamh a dhéanamh ar cinní iad nach ndéileáiltear ar leithligh leo i míreanna 16.6 go 16.8 thuas.

16.20 Ba chóir gearáin a dhéanamh i scríbhinn agus a sheoladh chuig:

**An tAonad Cumarsáide agus Idirchaidreamh le hÍospartaigh,
Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí,
Bóthar na hOtharlainne,
Baile Átha Cliath 7.**

Tá tuilleadh eolais maidir le Beartas Gearán na hOifige le fáil ar láithreán gréasáin na hoifige ag www.dppireland.ie.

